

dries vanhove
ir. architect
master in conservation

SINT- AUDOMARUSKERK TE BEVEREN aan de IJZER
gelegen Sint-Brigidaplein zr.nr., 8691 Beveren aan de IJzer (Alveringem)
beschermd als monument bij K.B. van 20.02.1939

BEHEERSPLAN 16-12-2016

opgemaakt in opdracht van :
KERKFABRIEK SINT-AUDOMARUS BEVEREN
p.a. Roesbruggestraat 21, 8691 Beveren-aan-de-IJzer

0 INHOUDSOPGAVE

1	IDENTIFICATIE EN AFBAKENING	4
2	HISTORISCHE NOTA	6
3.	INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN	10
3.1.	Exterieur van de kerk.....	10
3.2.	Kerkinterieur.....	23
3.2.1.	Kerkinterieur - architectuur.....	23
3.2.2.	Kerkinterieur - interieuraufwerkingen	24
3.2.2.1.	<i>Muren en gewelven</i>	24
3.2.2.2.	<i>Vloeren</i>	33
3.2.2.3.	<i>Aankleding 18de-eeuwse sacristie</i>	35
3.3.	Kerkinterieur – kerkmeubilair, ingemetselde en nagelvast bevestigde erfgoedelementen	37
3.3.1.	Altaren	37
3.3.1.1.	<i>Hoofdaltaar</i>	37
3.3.1.2.	<i>Zijaltaar noord – O.L.Vrouw van de Rozenkrans</i>	37
3.3.1.3.	<i>Zijaltaar zuid – H. Sacrament-altaar</i>	38
3.3.2.	Andere ingemetselde of nagevelvast bevestigde elementen, onroerend door aard ..	40
3.3.2.1.	<i>Doopkapel / doksaal / lambriseringen</i>	40
3.3.2.2.	<i>Orgel</i>	45
3.3.2.3.	<i>Koorgestoelte</i>	47
3.3.2.4.	<i>Preekstoel</i>	48
3.3.2.5.	<i>Grafmonument pastoor Cossey</i>	49
3.3.2.6.	<i>Overige grafmonumenten.</i>	50
3.3.2.7.	<i>Glas in loodramen</i>	58
3.3.2.8.	<i>Communiebank</i>	59
3.4.	Kerkinterieur – schilderijen en beelden op te nemen als cultuurgooderen	61
3.4.1.	Beeldengroep van 10 gipsen beelden op consoles, boven zuilen scheibogen	62
3.4.2.	Beeldengroep van 2 houten beelden op consoles, tegen de vieringpijlers	71
3.4.3.	Beeld van O.L.Vrouw van Beveren, met zuil en expositietroon	74
3.4.4.	Beeld van het H. Hart van Jezus met zuil en expositietroon	77
3.4.5.	Beeld van de H. Brigida met zuil en expositietroon	78
3.5.	Kerkinterieur – overige schilderijen en beelden	80
3.5.1.	Schilderijen	80
3.5.2.	Houten beelden	81
3.5.3.	Pleisteren beelden.....	82

3.5.	Kerkzolders	85
3.6.	Torenzolders.....	88
3.6.1.	Eerste torenverdieping	88
3.6.2.	Tweede torenverdieping	88
3.6.3.	Derde torenverdieping	89
3.7.	Diagnosenota.....	90
4	BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN.....	91
5	VISIE OP HET BEHEER VAN DE ERFGOEDWAARDEN	93
6	BEHEERSMAATREGELEN EN WERKZAAMHEDEN	94
6.1	Lijst van mogelijke beheersmaatregelen.....	94
6.1.1	Exterieur	94
6.1.2.	Beheersmaatregelen – interieur van de kerk.....	100
6.1.3.	Beheersmaatregelen kerkmeubilair, in de bescherming opgenomen cultuurgooederen en aan de historische uitrustingen, nieuwe uitrustingen.....	102
6.2.	Concrete uitwerking van de beheersmaatregelen.	104
6.2.1.	Eerste vijf jaar termijn 2017-2021	104
6.2.2.	Tweede vijf jaar termijn 2022-2026	106
6.2.3.	Derde en vierde vijf jaar termijn 2027-2031 en 2032-2036	107
6.3.	Bijzondere aandachtspunten.....	108
6.3.1	Archeologie.....	108
6.3.2	Gebruik van hoogtewerkers	108
7	VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE	109
7.1.	Opvolging voor aanvang van de restauratie.....	109
7.2.	Opvolging van de restauratie	109
7.3.	Onderhoud van de erfgoedwaarden : weerkerende maatregelen	109
8	BIJLAGEN	111

Colofon

De studie werd opgemaakt door :

Dries Vanhove , ir. architect, msc. in conservation

Klaas Vandenberghe, architect, postgraduaat renovatietechnieken en monumentenzorg

Het beheersplan kwam tot stand in overleg met dhr. Pol Butaye, dhr. Leo Lepee en E.H. Jan Duyvejonck voor de kerkfabriek Sint-Audomarus, de beheerder.

Omtrent het voorontwerp van beheersplan ging overleg door in situ op 29 april 2016 met Catheline Metdepenninghen (Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed) specifiek in functie van de cultuurgooederen en 30 juni 2016 met mevr. Astrid Ossieur en mevr. Catheline Metdepenninghen (Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed), dhr. burgemeester Gerard Liefvooghe, dhr. secretaris Wouter Accou en mevrouw Tine Vandenbroucke (Gemeente Alveringem) over het volledige voorontwerp. De bemerkingen van Onroerend Erfgoed op het op 6 juni 2016 doorgestuurde voorontwerpdossier werden ontvangen op 12 juli 2016. Dank aan alle partijen voor hun inhoudelijke inbreng in het document.

Aanpassingen na weigering.

Op 24.08.2016 werd het definitieve beheersplan ingediend. Het dossier werd geweigerd op 26.10.2016. Het volledige corpus werd herafgedrukt voor de nieuw ingediende versie 16.12.2016.

1 IDENTIFICATIE EN AFBAKENING

Dit beheersplan wordt opgemaakt voor de Sint-Audomaruskerk in Beveren-aan-de-IJzer. De bescherming is beperkt tot de eigenlijke kerk, wat ook de afbakening is van dit beheersplan.

Aanleiding tot de opmaak van voorliggend beheersplan is het eerste restauratiedossier, voor gevels en daken van de kerk, opgemaakt na voorstudie en overleg in 2012.

De kerk is heden kadastraal gekend als Alveringem, 4^e afdeling, sectie C, nr. 158A.

Kadastraal zijn de eigenaarskenmerken : domein van de gemeente Alveringem.

De kerkfabriek Sint-Bertinuskerk is de beheerder van de kerk, en opdrachtgever voor de opmaak van voorliggend beheersplan.

De kerk is geïnventariseerd onder [id. nummer 15922](#).

Het orgel van de Sint-Audomaruskerk is door Onroerend Erfgoed afzonderlijk geïnventariseerd, onder [id. nummer 92095](#).

Aanleiding voor de opmaak van het beheersplan zijn de verschillende restauratiefasen die in voorbereiding zijn en waarvoor Dries Vanhove architectenbureau is aangesteld : fase 1 gevels en daken en fase 2 : interieur.

Figuur 2: Ferrariskaart circa 1777, Koninklijke Bibliotheek Brussel

Figuur 3: Fricx, Carte des Pays-Bas 1712, bron: AGIV, Geopunt Vlaanderen

De Sint-Audomaruskerk werd om reden van **artistieke**, **oudheidkundige** en **historische** waarde beschermd als monument bij KB van 20 februari 1939. ([Beschermingsbesluit 0031](#)).

Uittreksel relevante delen :

Artikel 1. – worden gerangschikt, overeenkomstig de wet van 7 augustus 1931 om reden van hun artistieke, oudheidkundige of historische waarde, de volgende monumenten :

...

37) de Sint-Audomaruskerk te Beveren a.d. IJzer, eigendom van de gemeente, bekend ten kadaster wijk C. nrs. 158 en 157a

...

2 HISTORISCHE NOTA

Zie in bijlage de integrale diagnosesnota dd. 14-04-2012 met een uitgebreide bouwhistorische nota.

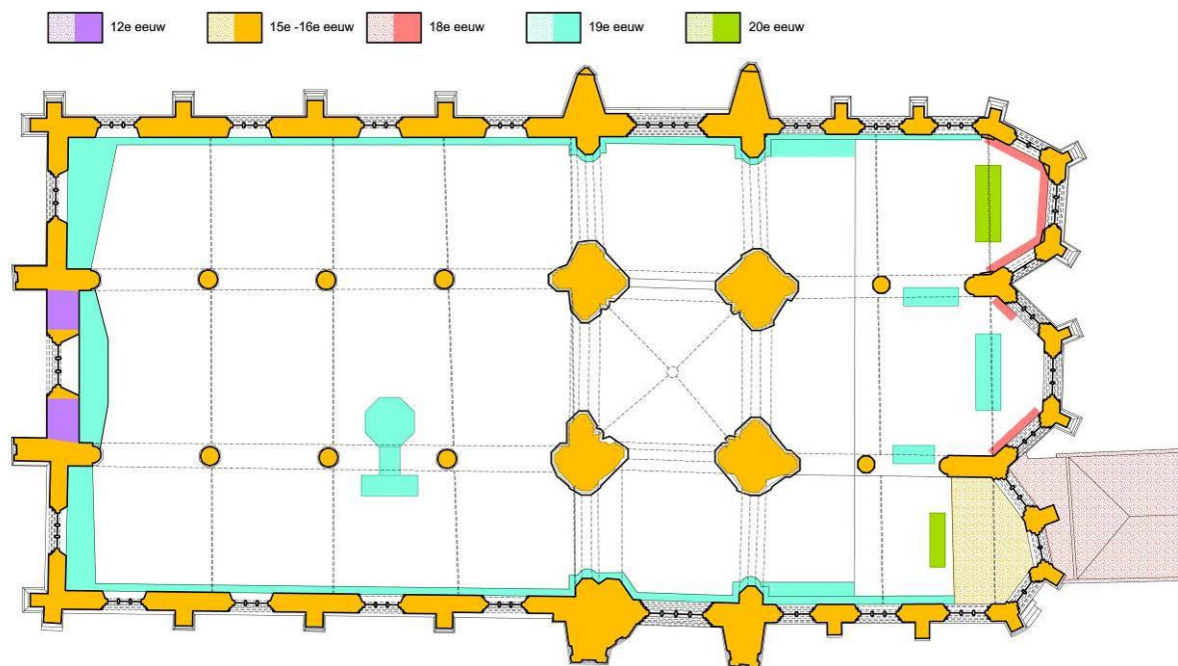
Er zijn diverse aanwijzingen dat Beveren in de 12e eeuw of vroeger reeds een kerk moet hebben gehad, op een andere plaats gelegen. Omtrent 1240 werd door Willem van Bethune, heer van Roesbrugge, de grond geschonken voor de bouw van de huidige kerk. Allicht werd daar een laat-romaanse kerk gebouwd.

De westgevel van de middenbeuk is – in kern – het enige element dat nog van de romaanse voorganger van de huidige kerk overblijft. Vermits deze kern is gemetseld in ijzerzandsteen, zouden wij, volgens de huidige stand van het onderzoek, eerder geneigd zijn deze in de 12de eeuw te dateren dan 1240; waardoor deze bron mogelijk kritisch herlezen zou dienen te worden¹.

De meeste publicaties dateren de bouw van de huidige hallenkerk in de 16^e eeuw, hier zijn geen rechtstreekse bronnen voorhanden. Vermoedelijk werd de kerk in een ruimere periode opgetrokken en in verschillende bouwfases. Op basis van de baksteenformaten² of stijlkenmerken van het baksteenmetselwerk kunnen niet onmiddellijk relatieve chronologieën worden opgemaakt, doch op basis van de opbouw van de dakstructuren kan aangenomen worden dat de drie koren, samen met de noordelijke zijbeuk, ongeveer gelijktijdig zijn gerealiseerd, mogelijk reeds in de 15de eeuw, en de middenbeuk en zuidelijke zijbeuk later. Allicht zijn de vieringtoren en de transepten in dit schema gebouwd samen met de eerste fase.

¹ Vanaf de 13de eeuw lijkt dit bouw materiaal in ongebruik te raken, ten voordele van andere natuursteensoorten (Sint-Maartenskerk Ieper) en geleidelijk aan voor baksteen (vanaf tweede kwart 13de eeuw in Sint-Walburgakerk Veurne / Ten Duinen, ten Bogaerte en Allaertshuizen). Vincent DEBONNE, *Uit de klei, in verband. Bouwen met baksteen in het graafschap Vlaanderen, 1200-1400*, niet gepubliceerde doctoraatsthesis, Leuven, 2015, p. 176., ook p. 237-241 en p. 363.

² De baksteenformaten variëren tussen 20,2 x 9,7 x 5,3 en 22,9 x 11,2 x 5,7, op basis waarvan het zeer gevaarlijk zou zijn een relatieve chronologie te willen vastleggen. (vieringtoren 22,9x11,2x5,7, westgevel middenbeuk 21,8 x 10,4 x 5,1, westgevel steunbeer tussen middenbeuk en zuidbeuk : 20,9 x 10,2 x 5,4, zijbeuk zuid zuidgevel : 21,2 x 10,1 x 5,1, transept zuid : 21,7 x 10,4 x 5,4, zijkoor zuid : 21,1 x 9,7 x 5,3. Hoogkoor : 21,0 x 10,1 x 5,5, zijkoor noord : 20,2 x 9,7 x 5,5, transept noord : 21,8 x 20,7 x 5,4, zijbeuk noord : 20,6 x 9,4 x 5,0. De 18de-eeuwse sacristie is gemetseld met rode en gele bakstenen van 21,3 x 10,0 x 4,9.

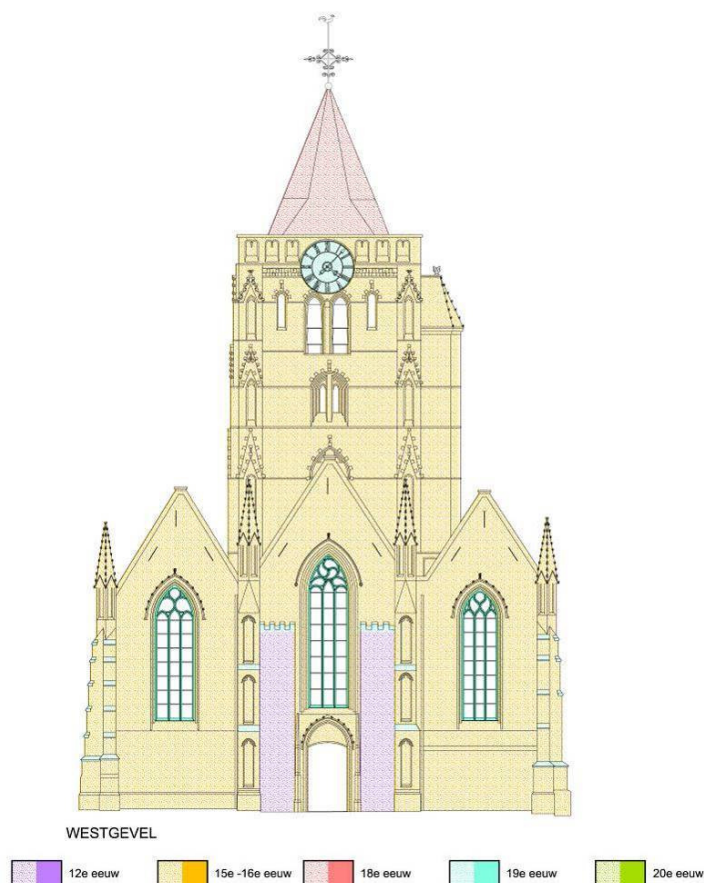

Figuur 4 : Grondplan van de Sint-Audomaruskerk met aanduiding van de bouwperiodes (tekening Dries Vanhove architectenbureau)

In de 18^e eeuw vonden diverse werkzaamheden plaats in het hoogkoor, het noordelijk en zuidelijk nevenkoor van de kerk.

In 1779 sloeg de bliksem in op de spits van de vieringtoren en veroorzaakte schade aan de daken en aan de spits zelf, die ten gevolge hiervan werd afgebroken en minder hoog heropgetrokken.

In 1784 werd een nieuwe sacristie aangebouwd aan de behouden 15^e-eeuwse inpandige sacristie. Ondanks de vele 19^e-eeuwse bouwplannen mag worden aangenomen dat de huidige sacristie nog steeds deze is uit 1784.

Figuur 5 : Westgevel van de Sint-Audomaruskerk met aanduiding van de bouwperiodes (tekening Dries Vanhove architectenbureau)

Tijdens het Franse bewind, vanaf 1790, werd de kerk gebruikt als kazerne. Na deze periode schoot er van het interieur uiteindelijk nog weinig over.

Vanaf 1836 werd aanvang genomen met de heraankleding van de kerk.

Het orgel is gebouwd in 1839, door François-Bernard Loret, evenwel met verbouwing door Petrus Loncke na 1888.

In 1843 en 1844 wordt respectievelijk de lambrisering van het noordelijk en zuidelijk nevenkoor gemaakt met geïntegreerde zitbanken. In de periode 1849-1852 worden de biechtstoelen en de lambriseringen aan zuid- en noordzijde vervolledigd.

Ondertussen maakt de kerkfabriek werk van een groot hersteldossier voor vieringtoren en daken. De werken worden in de daar op volgende jaren gedeeltelijk gerealiseerd.

In 1863 worden enkele nieuwe stukken kerkmeubilair aangekocht.

In 1865 beslist de kerkfabriek om een nieuw hoogaltaar te laten maken en de vensters van het hoogkoor te vernieuwen, die allicht waren dichtgemaakt t.b.v. een hoger altaar.

Twee bronzen klokken worden in 1866 vervangen door 4 gietstalen klokken.

Allicht omwille van geldgebrek werden de grootschalige restauratieplannen - opgesteld in 1888 voor werken aan zowel het exterieur als het interieur - niet uitgevoerd.

Onder het aantreden van de nieuwe pastoor in 1891 werd een lichtere vorm van de geplande werkzaamheden naar voor geschoven, welke vanaf 1896 werden uitgevoerd en voorzagen o.a. in dakwerken, aanpassing aan vensters en maaswerken, en wijzigingen aan de steunberen. Het 'natuursteen karakter' dat de kerk reeds deels had met detaillering van hogels, druiplijsten boven de spitsboogvensters, e.d. werd door deze restauratie sterk verhoogd, door de plaatsing van natuursteen venstermonelen en nieuwe maaswerken in Creil steen en door de uitvoering van de afzaten van de steunberen in natuursteen, voorheen allicht in baksteen uitgevoerd³.

De in 1903 nieuw aangestelde pastoor wenst het werk van z'n voorganger verder te zetten met de restauratie van het interieur. Om financiële bijdragen te kunnen ontvangen van hogere overheden, spant hij zich in om de kerk geklasseerd te krijgen, waar hij dan ook in slaagt; in 1904 wordt de kerk onder de derde klasse opgenomen.

Opnieuw werd een nieuwe pastoor aangesteld in 1907, waarbij de wind van richting verandert en de plannen niet doorgaan. Ondanks tegenkanting van de KCML, van de burgemeester en van zijn voorgangers worden de werken dan beperkt tot het opfrissen van het interieur met een nieuwe kalkwitsel laag en het plaatselijk herstellen van het stucwerk van de twee nevenkoren.

Het O.L. Vrouwaltaar werd in 1918 vervangen door een nieuw houten altaar. In de periode tussen 1919 en 1936 wordt ook het zuidelijke zijaltaar vervangen.

Na de Eerste Wereldoorlog waren kleine herstellingswerken nodig aan de kerk, onder meer gezien de torenspits een tijdlang in gebruik was als uitkijkpost door Belgische soldaten.

Vanaf 1937 worden opnieuw plannen gemaakt voor herstellingswerken aan de daken en de vensters van de kerk. Uiteindelijk pas in de periode 1967-1975 kreeg de kerk een nieuwe restauratiebeurt, in drie fasen : restauratie gevels, restauratie daken en restauratie interieur, naar ontwerp van architect Piet Pauwels uit Kortrijk. De venstermonelen worden hierbij (opnieuw) vervangen.

In 1968 wordt de elektriciteit in de kerk hersteld. In 1970 wordt het torenuurwerk en het luiden van de drie grootste klokken geëlektrificeerd.

In 1994 vindt een kleine instorting plaats in het zijkoor ter hoogte van de muurplaat van het gestucte spitsongewelf. Als gevolg hiervan wordt in 1999 een uitgebreid materiaal-technisch onderzoek van de 3 koorgewelven uitgevoerd.

³ Er zijn de auteur in ieder geval geen dorpskerken in de regio bekend en daterend uit deze periode (15^e/16^e eeuw) waar de venstermonelen niet in baksteen maar in natuursteen zijn opgetrokken.

3. INVENTARISATIE VAN DE ERFGOEDELEMENTEN

3.1. Exterieur van de kerk

De Sint-Audomaruskerk is een oostelijk georiënteerde driebeukige hallenkerk met centrale vieringtoren.

De gevels zijn opgetrokken in metselwerk van gele baksteen. Diverse geveldelen, waaronder de gevelplinten, zijn gemetseld in ijzerhoudende kalkzandsteen. Zij wijzen op secundair hergebruik en op een romaanse voorganger van de kerk, met uitzondering van de westgevel van de middenbeuk, die waarschijnlijk nog over een oorspronkelijke romaanse kern beschikt. Deze muur is ook behoorlijk dikker aangezet als de andere (140 cm tegenover 90 cm).

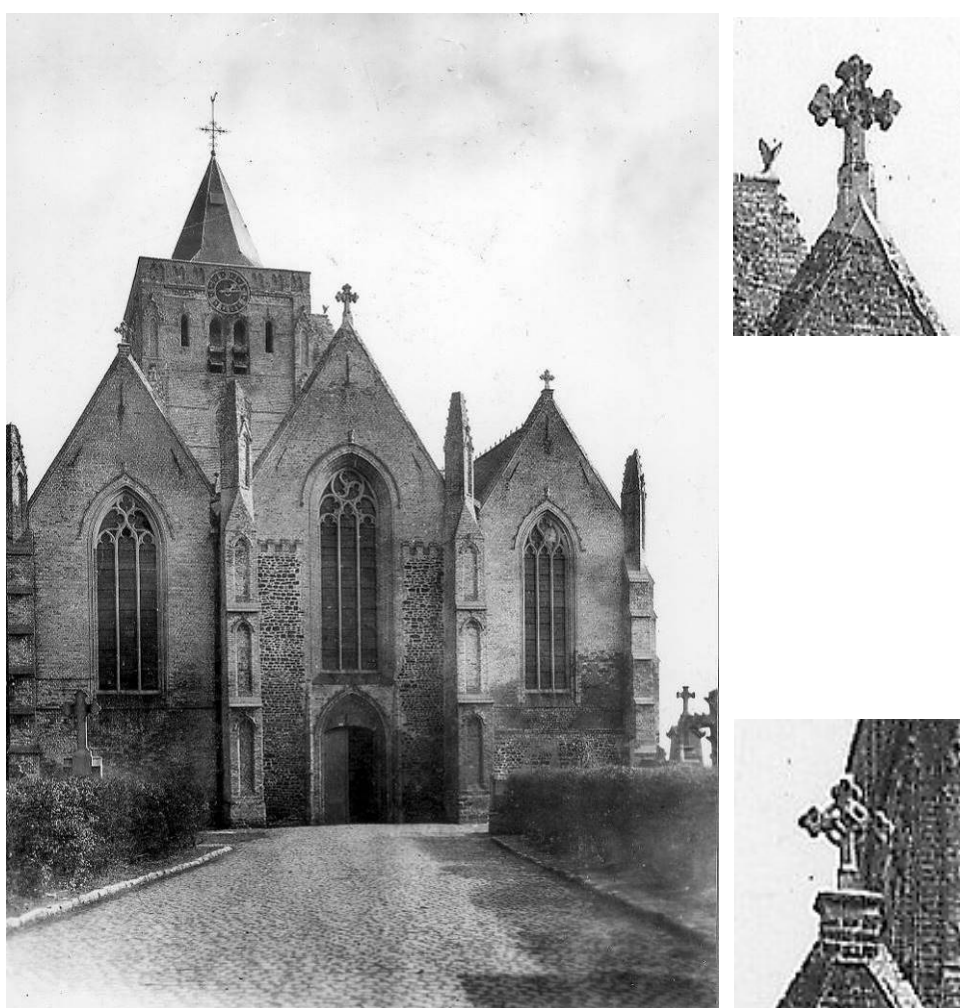
Figuur 6 : westgevel van de Sint-Audomaruskerk

De westgevel omvat de drie kopse tuitgevels van de beuken, welke op elkaar aansluiten in hetzelfde vlak. De gevelvlakken links en rechts naast de vensteropening en het inkomportaal in de middenbeuk zijn opvallend hoger uitgewerkt in ijzerzandsteen, tot op een hoogte net onder de bovenste afzaat van de flankerende steunberen. De geveltopy van de middenbeuk is iets hoger dan de geveltopy van de zijbeuken en vertoont een verjonging boven het metselwerk in ijzerzandsteen. De verjonging is uitgewerkt in de vorm van kantelen, mogelijk een 19de-eeuwse aanpassing

Er is heden geen bekroning op de geveltopy. Omstreeks 1944 waren de geveltopy nog bekroond met 3 natuurstenen⁴ kruisen, waarvan het centrale kruis een relatief robuuste uitwerking had. Op basis van goede uitvergrotingen van de opname in 1944 zouden deze verdwenen erfgoedelementen perfect reconstrueerbaar zijn.

⁴ Materiaal van de kruisen op de zijbeuken is niet geheel duidelijk. Een cirkelvormig element lijkt nogal slank om in natuursteen te zijn uitgevoerd, doch dat is niet uit te sluiten. Er dient wel rekening gehouden te worden met de mogelijkheid dat de kruisen in gietijzer waren uitgevoerd.

We bemerken voorts tegen het westelijke venster van de noordbeuk een dakmoet, die op foto's van 1944 en zeker 1905 (zie hieronder) nog veel uitgesprokener was. Op de laatst genoemde foto is ook een zeer duidelijk kleurverschil waarneembaar ten gevolge van een dan recent weggenomen dak tegen de kerk. De meest logische verklaring hiervoor is dat het ging om een hoog uitgewerkte calvarie, die voor dit venster was opgesteld, zoals nog steeds gekend (weliswaar met ondertussen verdwenen afdak) in de Sint-Bartholomeuskerk te Pollinkhove. Op de genaamde foto van Beveren zien we, ter verdere argumentatie van deze stelling, ook verkleuring ter hoogte van de plint, waar de voet van de calvarie zich moet hebben bevonden, en een streep net onder de druiplijst, waar de verticale balk van het kruis tegen het metselwerk stond.

Figuur 7 : Sint-Audomaruskerk in 1944 (Foto © KIK A62023) en details bekroning

Figuur 8: Foto van de Sint-Audomaruskerk door René Matton 1905 (negatief provinciale cultuurbibliotheek Tolhuis)

Figuur 9 : Sint-Bartholomeuskerk te Pollinkhove in de jaren 1930 - afdak en calvarie : gelijkaardige erfgoedelementen waren allicht tegen het westelijk raam van de noordbeuk van de St. Audomaruskerk te Beveren opgesteld (postkaart collectie auteur)

De kopse gevels van de drie beuken worden geleed door steunberen met versnijdingen, allen bekroond met pinakels met spits en hogels. De rompen van de pinakels zijn versierd met blindboognissen met spitsboog en driepassen.

De twee centrale steunberen hebben een driedelige geleding, waarvan de verticale vlakken telkens zijn versierd met blindboognissen met spitsboog en driepas; de afzaten zijn uitgevoerd in natuursteen. De afzaten aansluitend op de pinakels zijn uitgevoerd in baksteen metselwerk.

De hoeksteunberen hebben een identieke geleding en versnijding in vijf gelijkmatige delen, met een verjonging in de breedte. Alle afzaten van deze steunberen zijn uitgevoerd in natuursteen.

Er is een horizontaal doorlopende druiplijst ter hoogte van de vensterafzaten van de van de noordelijke en zuidelijke zijbeuk. Deze loopt niet door in het kopse gevelvlak van de middenbeuk.

De gevelplinten ter hoogte van de noordelijke en zuidelijke zijbeuk zijn uitgevoerd in ijzerzandsteen, allicht hergebruik na afbraak van een ouder kerkgebouw. Het gevelvlak boven de gevelplint van deze zuidelijke zijbeuk is verder ook gedeeltelijk uitgewerkt met ijzerzandsteen, tot een stuk onder de horizontale druiplijst.

In elk van de drie kopse tuitgevels van de westgevel is er een vensteropening met neogotisch maaswerk, waarvan het maaswerk en de monelen zijn uitgevoerd in natuursteen. De vensteropening zelf ligt verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting. In het centrale gevelvlak sluit de vensteropening aan op het inkomportaal, de twee andere openingen sluiten iets lager aan op de horizontale druiplijst ter hoogte van de vensterafzaten.

Boven het centrale venster is er een druiplijst ingewerkt, in de vorm van een spitsboog. De ingewerkte druiplijst is versierd met hogels en bekroond met een kruisbloem.

De aanzetten van deze druiplijst zijn uitgewerkt als consoles met beeldhouwde hoofdjes. Eén van deze hoofdjes is verdwenen. Boven de twee andere vensteropeningen zijn de ingewerkte druiplijsten niet versierd met hogels, maar wel bekroond met een kruisbloem.

Het inkomportaal, uitgevoerd als een gedrukte korbboog met halfsteense rollaag, ligt verdiept in een geprofileerde spitboogomlijsting. Deze omlijsting is op zijn beurt versierd met hogels en heeft een bekroning met een kruisbloem. De geprofileerde omlijsting wordt geflankeerd door twee pilasters, welke uitlopen op pinakels met een spits, versierd met hogels en een kruisbloem.

Figuur 10 : detailfoto uitwerking centrale travee van de westgevel

Figuur 11: noordgevel zicht 1

Figuur 12: noordgevel zicht 2

Het noordelijke gevelvlak ter hoogte van de noordelijke zijbeuk is onderverdeeld in vier gelijkmatige traveeën, die telkens worden geflankeerd door steunberen in baksteen metselwerk, met gelijke versnijdingen. Er is een vijfdelige versnijding boven de horizontaal doorlopende druiplijst ter hoogte van de vensterafzaten en een enkele versnijding tussen deze druiplijst en de gevelplint. De gevelplint ter hoogte van deze 4 traveeën is uitgewerkt in ijzerzandsteen, alsook het gevelvlak tot onder de horizontale doorlopende druiplijst.

Ter hoogte van de steunberen werd enkel de gevelplint uitgewerkt in ijzerzandsteen, de rest van de steunberen is opgebouwd uit baksteen metselwerk.

De afzaten ter hoogte van de versnijdingen in de steunberen zijn uitgevoerd in natuursteen, met uitzondering van de afzaat boven de gevelplint, welke is uitgevoerd in baksteen metselwerk. De hoogst gelegen afzaat sluit aan met het gevelmetselwerk, net onder kroonlijst van de dakgoot.

In elke travee is er een vensteropening met neogotisch maaswerk en monelen, uitgewerkt in natuursteen. De vier vensteropeningen liggen verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting, zijn gelijk van afmetingen en sluiten aan op de horizontaal doorlopende druiplijst ter hoogte van de vensterafzaten. Boven elke vensteropening is er

een ingewerkte druiplijst, uitgevoerd als een spitsboog, telkens bekroond met een kruisbloem.

Figuur 13: gevel transept noord

De geveltop van het noordelijk transept is versierd met hogels en met een topstuk, heden zonder bekroning. De gevel wordt geflankeerd door twee sterk uitgewerkte steunberen, met een gelijkmatige tweedelige versnijding. Boven de eerste versnijding lopen afzaten uit op pinakels met een spitsbekroning en een kruisbloem. De rompen van de pinakels zijn versierd met blindboognissen met spitsboog en driepassen.

De steunberen zijn op hun beurt bekroond met achthoekige pinakels met een spits en kruisbloem. Ook hier zijn de rompen van de pinakels versierd met blindboognissen met spitsboog en driepassen. De pinakels, als bekroning van de steunberen, zijn uitgewerkt tot boven de kroonlijst van het koor, transept en noordbeuk.

Centraal in het gevelvlak, verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting, is er een grote vensteropening waarvan het maaswerk en de monelen zijn uitgewerkt in natuursteen.

Boven de vensteropening is er een druiplijst, uitgevoerd als spitsboog en versierd met hogels en bekroond met een kruisbloem. Net zoals bij de druiplijst boven de vensteropening van het inkomportaal, zijn de aanzetten uitgewerkt als consoles met beeldhouwde hoofdjes. Boven de druiplijst is er een gevelanker zichtbaar. Onder deze vensteropening, iets buiten de as van het gevelvlak (richting zijbeuk noord), is er een dichtgemetselde deuropening, welke ook verdiept ligt in een geprofileerde spitsboogomlijsting. Twee treden in natuursteen gaven toegang tot de heden dichtgemetselde deur.

Figuur 14: gevelvlak zijkoor noord

Het gevelvlak van het noordelijk zijkoor is geritmeerd in drie traveeën en sluit aan op het polygonale koor. De steunberen hebben een identieke vijfdelige versnijding boven de vensterafzaten en een tweedelige versnijding boven de gevelplint. De bovenste afzaat sluit aan net onder de kroonlijst van de dakgoot. De afzaten zelf zijn uitgevoerd in natuursteen, met uitzondering van de afzaten boven de gevelplint, welke zijn uitgevoerd in baksteen metselwerk.

Enkel de gevelplint is uitgevoerd in ijzerzandsteen, het overige gevelmetselwerk is uitgevoerd in baksteen.

De drie traveeën van het noordelijk zijkoor hebben een horizontaal doorlopende druiplijst ter hoogte van de vensterafzaten en gelijke vensteropeningen waarvan het maaswerk en de monelen zijn uitgevoerd in natuursteen. Elke vensteropening ligt verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting. Boven elke vensteropening is er een druiplijst ingewerkt, uitgevoerd als een spitsboog die is versierd met hogels en bekroond met een kruisbloem.

Figuur 15: oostgevel

De oostgevel wordt gevormd door de in schaal drie gelijkmatige polygonale koren, van het hoofdkoor zelf en de twee zijkoren. In het hoofdkoor hebben de steunberen een

driedelige versnijding boven de vensterafzaten. Bij het hoofdkoor en het noordelijke zijkoor is er een tweedelige versnijding boven de gevelplint. De afzaten zijn uitgevoerd in natuursteen, met uitzondering van de afzaten boven de plint ter hoogte van het noordelijke zijkoor, welke zijn uitgevoerd in baksteen metselwerk.

De gevelvlakken van het polygonale noord- hoog- en zuidkoor hebben telkens drie gelijke vensteropeningen, waarvan de afzaten aanzetten op een horizontaal doorlopende druiplijst.

Alle vensteropeningen hebben neogotisch maaswerk en monelen, welke zijn uitgevoerd in natuursteen.

Figuur 16: oostgevel, met zicht op de aangebouwde sacristie

Aansluitend op het zuidelijke zijkoor is er een sacristie aangebouwd. De sacristie zelf is opgebouwd met een rood baksteen metselwerk en heeft een zadeldak- met schild naar de kerk toe - afgedekt met leien. De vensteromlijstingen met segmentboog, de kroonlijst en de hoeken van de sacristie zijn geaccentueerd met een vertande gele baksteen. Enkel ter hoogte van het zuidelijk gevelvlak is er ook een doorlopende band van geel metselwerk, met een hoogte van twee baksteenlagen. Deze band sluit aan op de raamdorpels, eveneens ook uitgevoerd in dezelfde gele baksteen. De vensters zijn ingevuld met ramen in houten schrijnwerk met een rechthoekige glas in lood-verdeling en zijn afgeschermd met diefijzers.

Figuur 17: zuidgevel, met zicht op zijbeuk, transept en zuidelijk zijkoor

Het gevelvlak van het zuidelijk koor is onderverdeeld in drie traveeën, telkens geflankeerd door steunberen. Deze steunberen hebben geen verjongingen en sluiten aan met het gevelvlak net onder de kroonlijst van de dakgoot. De bovenste afzaat is uitgevoerd in natuursteen. In elke travee is er één vensteropening met neogotisch maaswerk en monelen, uitgevoerd in natuursteen. De vensteropeningen liggen verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting. Boven de vensteropeningen is er een driuplijst ingewerkt. Hier zijn de drie driuplijsten met elkaar verbonden met horizontale lijsten die over de steunberen heen lopen en hebben ze geen versieringen met hogels of een bekroning met kruisbloem.

De afzaten van de vensteropeningen sluiten aan op een horizontaal doorlopende driuplijst.

Onder de vensteropening van de derde travee (aansluitend met het polygonale koor) is er een dichtgemetselde vensteropening van de oude 15de-eeuwse inpandige sacristie met segmentboog.

In deze derde travee is het metselwerk van de plint, en het metselwerk naast de dichtgemetselde raamopening opgebouwd uit ijzerzandsteen. De geprofileerde lijst en het invulmetselwerk van de raamopening zelf zijn uitgevoerd in gele baksteen.

Naast de aangebouwde sacristie, in het schuine gevelvlak van het polygonale zuidelijke koor en onder de vensteropening is er een buitendeur ingewerkt. Het betreft een rechthoekige deur met een bovenlicht, achter slag geplaatst. De toegang tot de deur wordt voorzien via enkele traptreden, uitgewerkt in baksteen metselwerk. De deurdorpel zelf is uitgevoerd in natuursteen.

De steunberen die dit gevelvlak flankeren zijn gedeeltelijk uitgewerkt in ijzerzandsteen. Dit geldt voor de plint en het metselwerk tot onder de horizontaal doorlopende driuplijst, op halve hoogte.

Figuur 18: zicht op traptoren, ingewerkt in de steunbeer, t.h.v. gevelvlak transept zuid

Net zoals bij de noordelijke transeptgevel, wordt ook de zuidelijke transeptgevel geflankeerd door twee sterk uitgebouwde steunberen. In de meer volumineuze steunbeer, aansluitend met het gevelvlak van de zuidelijke zijbeuk, bevindt zich de traptoren met toegang tot de dakverdiepingen van de zijbeuken, het transept en de koren. Omwille van deze brede steunbeer, bevindt de aansluitende vensteropening zich buiten de as van het gevelvlak.

De steunberen zelf zijn anders uitgewerkt dan de steunberen aan het noordelijk transept. Er is een horizontaal doorlopende druiplijst, over de beide steunberen heen, welke aansluit op de afzaat van de grote vensteropening. Op de hoogte van de aanzet van de spitsboog van deze vensteropening is er een versnijding in de sterk uitgewerkte steunberen.

De afzaat van de versnijding loopt uit op een hoog uitgewerkte pinakel met, een met hogels en kruisbloem versierde spits. Zowel de rompen van het pinakel als het voorvlak van de steunbeer onder de horizontaal doorlopende druiplijst werden uitgewerkt met blindboognissen met spitsbogen en driepassen. De steunberen zijn bekroond met polygone pinakels en een met hogels en kruisbloem versierde spits.

Boven de vensteropening, op de as van het gevelvlak, bevindt er zich een driehoekige oculus, uitgevoerd als blindnis. De driehoek is opgebouwd uit drie geprofileerde segmentbogen versierd met hogels. De dieper liggende dichtgewerkte vensteropening in deze oculus is uitgewerkt als een driepas.

De grote vensteropening in het gevelvlak, met maaswerk en monelen in natuursteen, ligt verdiept in een geprofileerde spitsboogomlijsting. Boven de vensteropening is er een ingewerkte druiplijst, uitgevoerd als een spitsboog, versierd met hogels en een sterk uitgewerkte bekroning.

Net zoals bij de ingewerkte druiplijst boven de vensteropening van het inkomportaal, en de zuidelijke transeptgevel zijn de aanzetten uitgewerkt als consoles met gebeeldhouwde hoofdjes. Onder deze vensteropening, op de as van het gevelvlak is er een dichtgemetselde deuopening, welke verdiept ligt in een geprofileerde

spitsboogomlijsting. Twee treden in natuursteen geven toegang tot de dichtgemetselde deur. De geveltop zelf is versierd met hogels en topstuk, heden zonder bekroning.

Aansluitend op de afzaten van de vensteropeningen in de zuidelijke zijbeuk, is er een horizontaal doorlopende druiplijst, welke doorloopt over de traveeën en steunberen heen. Boven deze druiplijst zijn de drie centrale steunberen gelijkmatig vierdelig versneden. De afzaten zijn uitgevoerd in natuursteen. De bovenste afzaat sluit aan net onder de kroonlijst van de dakgoot.

Per travee is er één vensteropening die verdiept ligt in een geprofileerde spitsboogomlijsting. De vier vensteropeningen zijn gelijk van afmetingen. Boven elke vensteropening is er een ingewerkte druiplijst, uitgevoerd als een spitsboog en telkens bekroond met een kruisbloem.

De kerk had oorspronkelijk twee zijingangen, ter hoogte van het transept. Reeds vanaf 1850 zijn aan binnenzijde de huidige biechtstoelen en lambriseringen tegen deze wanden aangebracht; ten laatste dan zijn deze ingangen in ongebruik geraakt en dichtgemaakt. Aan zuidzijde was de eigenlijke deuropening met een segmentboog overkluisd, binnen een geprofileerde spitsboogomlijsting. Een foto uit 1918 toont een dan nieuw dichtgemetseld boogveld boven de anderhalve baksteen hoge strekboog. Ook aan zuidzijde gaat het om een opening bekroond door een anderhalve baksteen hoog uitgemetselde strekboog, binnen een spitsboognis. In het boogveld boven de opening was oorspronkelijk een (heiligen)nis, ook dichtgemetseld. De deuropening lijkt ooit recht te zijn ingekapt (voorafgaand aan het dichtmetselen?). Tussen 1968 en heden werd het metselwerk uit de deuropening uitgenomen en verdiept terug dichtgemetseld.

Figuur 19 : voormalige toegangsdeur in het transept zuid (foto © K.I.K., E45116, Eugène Dhuicque 1918)

Figuur 20 : voormalige toegangsdeur in het transept noord (foto © K.I.K., M20351, Luc Van Raefelghem, 1968)

Figuur 21 : voormalige toegangsdeur in het transept noord – huidige toestand

Figuur 22: zicht op de vieringtoren

De robuuste vierkante vieringtoren heeft een opvallende kroonlijst, uitgewerkt als een sierband met blindboognissen.

De hoeken van de toren worden geflankeerd door steunberen, telkens gelegen in het vlak, met een gelijkmatige driedelige, pinakelvormige versnijdingen. De rompen van de pinakels zijn versierd met blindboognissen met spitsbogen en driepassen. Op de pinakels is er telkens een spitse bekroning, versierd met hogels en een kruisbloem. De

bekroning van het bovenste pinakel blijft onder de uitgewerkte kroonlijst van de torenomgang.

Ter hoogte van de zuidelijke torenwand, is in de westelijke steunbeer de traptoren ingewerkt.

Per gevelvlak zijn er telkens drie geledingen, met respectievelijk (van onder naar boven), een driehoekige oculus, een korfboognis (met twee kleine vensteropeningen) en twee spitsboogvormige galmgaten.

De driehoekige oculi zijn, net zoals bij de zuidelijke transeptgevel, opgebouwd uit drie geprofileerde segmentbogen, telkens versierd met hogels.

In het gevelvlak, aansluitend op het dakvolume van de middenbeuk is deze oculus dichtgemetseld.

De geleding in de gevelvlakken wordt geaccentueerd door horizontaal doorlopende druiplijsten.

De onderste druiplijst sluit aan op de aanzetpunten van de twee opstaande segmentbogen van de driehoekige oculi. Vervolgens is er een doorlopende druiplijst die aansluit op de afzaat van de korfboognis. Ter hoogte van de aanzetten van deze korfbogen en aansluitend op de afzaten van de galmgaten vindt je de volgende twee druiplijsten.

Tussen de galmgaten en de steunberen bevindt er zich telkens een kleinere vensteropening. Deze vensteropening vinden we niet terug ter hoogte van de steunbeer waar de traptoren is ingewerkt.

Boven de galmgaten en de kleine vensteropeningen, is er een druiplijst ingewerkt die de boogvormen van de verschillende openingen volgt. De druiplijst is versierd met hogels en een pinakel. De aanzetpunten van deze lijsten zijn telkens horizontaal met elkaar verbonden.

Aansluitend onder de kroonlijst en tussen de steunberen is er een opvallende fries, uitgewerkt in metselwerk van krijtsteen.

De kerkdaken zijn zadeldaken met polygonale einden voor de drie koren en gedekt met natuurleien. De toren is bekroond met een relatief lage ingesnoerde achthoekige spits, tevens met een leibedekking.

3.2. Kerkinterieur

3.2.1. Kerkinterieur - architectuur

De middenbeuk en zijbeuken zijn onderverdeeld in vier traveeën en zijn overwelfd door houten spitstongewelven. Het gewelf van de middenbeuk is geleed met houten ribben die een traveemaat bepalen, afwijkend aan deze van de wanden; daarnaast is een bijkomende onderverdeling aangebracht door ribben in langse richting, twee aan elke zijde van de nokrib. De gewelven van de zijbeuken hebben geen geleding met ribben;

enkel een nokrib is hier aanwezig. Een vroegere indeling in traveeën was gerealiseerd door middel van de trek balken van de primaire sporenparen; deze volgden wel beter de travee-indeling van de wanden (acht traveeën in de kap).

Opvallend is de verjonging van het metselwerk boven de vensteropeningen ter hoogte van de westgevels van zowel de zijbeuken als de middenbeuk. Deze verjonging werd trapvormig uitgewerkt volgens het verloop van de spitsboog.

Op de hoogte van de aanzet van de spitsbogen, werd de verjonging verder horizontaal uitgewerkt. Ter hoogte van de middenbeuk werd deze bovendien ook afgewerkt met kantelen, net als in het gevelvlak.

De transepten zijn sterk geprononceerd in de kerkruimte en in de gevelgeleding. Ze zijn overkluisd met houten tongewelven in NZ-richting. Deze tongewelven zijn geleed met een dwarse ribbe en drie langse ribben: nokribbe en onderverdeling aan weerszijden ervan.

Het koor is in de gevels geleed in drie traveeën. De scheibogen hebben een tweeledige onderverdeling.

De koorgewelven zijn alle gepleisterd in de 18de eeuw. De houten geprofileerde nokribbe/hanenbalkfliering met sponning voor gewelfplanken is telkens nog integraal bewaard en getuige van vroegere houten gewelven, die werden verwijderd i.f.v. het plaatsen van rinkellatten en de bepleistering.

In het zuidkoor is aan oostzijde een overwelfde sacristie ingebouwd als lager volume, dat erboven open blijft naar de kerkruimte. Behoudens de kolommen van het schip zijn alle wanden, inclusief dagkanten van vensters, scheibogen en kolommen van het koor, gepleisterd.

3.2.2. Kerkinterieur - interieurafwerkingen

3.2.2.1. *Muren en gewelven*

De gewelven en de muren van het zuidelijk koor zijn afgewerkt met een stucdecoratie : ionische gecanneleerde pilasters schragen een sterk geprofileerd hoofdgestel in het polygonaal kooreinde. Dit wordt op zijn beurt bekroond door gewelfribben uitgewerkt met bladmotieven. Deze zijn uitgestuct op de oorspronkelijke houten bolle gewelfribben. Centraal in het oostelijke gewelfvlak is een afbeelding van de H. Geest uitgewerkt (duif met stralenkrans).

De rest van het koorgewelf is vlak uitgewerkt, met twee decoratieve doch vlak uitgewerkte gordelbogen in stucwerk.

Figuur 23 : aankleding van het noordelijk nevenkoor

Een beperkt kleuronderzoek werd in 1999 uitgevoerd op de gewelven. Hier is nog een polychromie in lijmverf bewaard, mogelijk de oorspronkelijke 18de-eeuwse.

In het zuidelijk nevenkoor werd het gewelf eerder eenvoudig heraangekleed met stucwerk. Twee van de vier ribben van de absis werden behouden; de vorm van het gewelf werd rechtgetrokken wat mogelijk gepaard ging met een aankleding van de wanden in de 18de eeuw. Het gewelf is halfweg geleed met een brede gordelboog (omgaande profiellijst).

Figuur 24 : gewelf van het zuidelijk nevenkoor

Op een foto uit 1944 is een spreukbanderol waar te nemen omheen een moeilijk te onderscheiden motief. De spreuk luidt : Crux Ave Spes Unica (wees gegroet kruis, onze enige hoop). Wellicht werd deze spreuk, die verwijst naar de ondergelegen beeldengroep van de calvarie, aangebracht tijdens de schilderwerken omstreeks 1909, mogelijk dateert ze van ouder.

Figuur 25 : opschrift en afbeelding op het gewelf van het zuidelijk nevenkoor 1944
(foto © KIK, A62027 detail)

Figuur 26 : foto zuidelijk nevenkoor in 1912. Bemerkt tevens de vermoedelijke restanten van een oudere muurschildering, vrijgelegd op het NW muurvlak van de absis
(foto Provincie West-Vlaanderen 208NF18/F7990 – detail)

Tijdens het vooronderzoek in 1999 kwam onder de uitgepleisterde uitdikking een gesculpteerd blokeel te voorschijn met voorstelling van een schildknaap. Dit geeft een zicht op de afwerking van het oorspronkelijke houten tongewelf.

Figuur 27 : gesculpteerd en gepolychromeerd blokeel in de hoek tussen O en ZO muurvlak van de absis van het zuidelijk nevenkoor (foto Lode Declercq 1999).

In het hoogkoor werden de houten ribben en gesculpteerde koningsmakelaar in het absis behouden, evenals de houten aanzetlijst met afwisselend kopjes en blokelen. De gewelfvlakken werden hernomen in pleisterwerk, waarbij allicht (5) houten ribben werden afgehakt en vervangen door een (1) gordelboog.

Uit het vooronderzoek uit 1999 blijkt dat op de houten elementen in het absis (met uitzondering van de engelen) de oudste polychromie 19de-eeuws is. Op een foto uit 1912 is deze polychromie nog zichtbaar. Het gewelf is in de 18de eeuw oorspronkelijk in kalkverf gewit. Bij de engelen gaat de polychromie ook tot de 18de eeuw terug. Mogelijk zijn de engelen afkomstig van een altaar dat in de 19de eeuw werd gesupprimeerd;

misschien gaat het om de gepolychromeerde engelenbeelden die ooit voor het orgel waren voorzien.

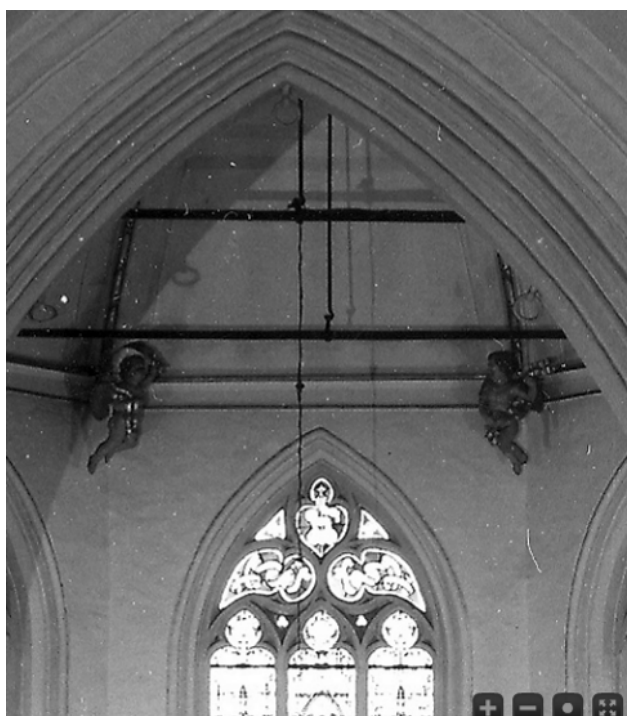
Figuur 28 : foto gewelf hoogkoor met twee engelen in de absis

Figuur 29 : foto gewelf hoogkoor met figuratieve consoles

Figuur 30 : hoogkoor omstreeks 1968 (foto © KIK, M20305 Van Raefelghem)

Figuur 31 : hoogkoor omstreeks 1968, detail (foto © KIK, M20305 Van Raefelghem)

Figuur 32 : hoogkoor in 1912 (foto Provincie West-Vlaanderen 336NF33/F7372 - detail)

In de middenbeuk en de zijbeuken zijn de houten gewelven bewaard en wit geschilderd. Het vooronderzoek in 1999 wees uit dat in de middenbeuk het hout allicht ongeschilderd was.

Figuur 33 en 34: figuratieve console (links) en later tegen afgezaagde balkkop aangebrachte decoratie (rechts) in de middenbeuk (foto's Lode Declercq 1999)

Figuur 35 : afwerking van de middenbeuk in 1912 (foto Provincie West-Vlaanderen 336NF33/F7372)

Behoudens de hoger vermelde gepleisterde aankledingen van de muren, zijn in het metselwerk nog volgende elementen bewaard :

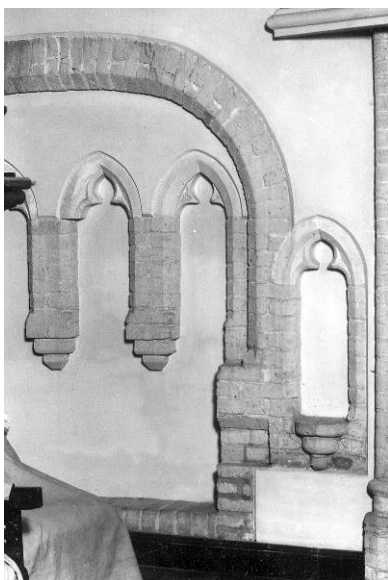
- 15de - of 16de - eeuwse deuopening van de traptoren, onder korfboog, met versiering spitsboog met drielob en bekronend pinakel; mogelijk oorspronkelijk (en uiterlijk 18de - eeuws) smeedijzeren slot;
- gemetselde spitsboognissen in grotere korfboog in het oostvlak van het polygonaal kooreinde van het noordkoor. Gemetseld in natuursteen (spitsbogen en aanzetten) en gele baksteen. In het noordoostelijke vlak bevindt zich een diepere korfboognis (ook aanwezig in de NO en ZO vlakken van het hoogkoor) en in het zuidoostelijke vlak een kleine korfboognis. Deze decoratie dateert wellicht nog uit de bouwperiode en had mogelijk te maken met een oud nevenaltaar⁵.

Figuur 36 : gotische deuopening van de traptoren, achter de 19de - eeuwse lambrisering

Figuur 37 : smeedijzeren slot

⁵ In het fotorepertorium van Belgische bedehuizen (digitale inventaris K.I.K.) wordt dit foutief gedateerd in 1761, naar een in 1950 teruggevonden geschilderde datering. Het moge echter duidelijk zijn dat deze datum op de hogere gepleisterde muurdelen gaat, waarbij de korf- en spitsbogen ongetwijfeld wegzaten achter een houten decor (altaar).

Figuur 38 : nissen in het oostelijk vlak van het polygonaal noordkoor (foto © KIK, M20366)

Figuur 39 : nissen in het oostelijk vlak van het polygonaal noordkoor

Figuur 40 : polygonaal koor noord, overzichtsfoto

3.2.2.2. *Vloeren*

De vloeren in de kerk zijn niet gedateerd door archiefdocumenten. De wijze waarop de lambriseringen overheen de ingewerkte grafplaten (zie hierna) is geplaatst, wijst in ieder geval op een respectabele leeftijd van de vloerbekledingen, in ieder geval minstens teruggaand op de 18de of de vroege 19de eeuw. Een deel van het schip wordt

herbetegeld in 1836-'37, dus kort voor de verdere heraankleding van de kerk; mogelijk werden de grafplaten toen ook herschikt⁶.

In het schip is de vloer (behoudens gemelde grafplaten) gelegd in groot formaat zwarte Basècles tegels, in halfsteens patroon.

In de drie koren zijn tegels Basècles tegels geplaatst. Hier is het vloerpatroon met doorlopende voegen en diagonaal aangebracht t.o.v. de hoofdrichting van de kerk. Een geometrisch patroon is gemaakt met witmarmeren Carrara tegels, in verhouding van een op acht.

In de doopkapel werd met zwarte Basècles tegels en witmarmeren Carrara tegels een dambordpatroon aangelegd. Hier is de vloer allicht samen met de doopkapel zelf gerealiseerd omstreeks 1840.

Een stuk oude vloer in rode gebakken aardetegels, in een berging naast de doopkapel, kan er mogelijk op wijzen dat de kerkvloer voor de heraankleding van 1835 (deels) in aardetegels bestond. Een hergebruik van elders voor deze 'verloren hoek' kan echter ook niet uitgesloten worden.

In de inpandige 15de-eeuwse sacristie werd recent een rode keramische tegel aangelegd.

Figuur 41 : vloer in het schip: zwarte Basècles tegels.

Figuur 42 : vloer in de koren: zwarte Basècles en witte Carraramarmer tegels

Figuur 43 : vloer in de doopkapel : zwarte Basècles en witte Carraramarmer tegels

Figuur 44 : oudere vloer in gebakken aardetegels – berging naast de doopkapel

⁶ Diagnosenota p. 11.

Figuur 45 : recente keramische tegel in de 15de-eeuwse sacristie

3.2.2.3. *Aankleding 18de-eeuwse sacristie*

De 18de-eeuwse sacristie beschikt nog over een eigentijdse opdekdeur, als toegang tot de 15de-eeuwse sacristie en kerk.

De vaste kasten, tevens met opdekdeuren, dateren mogelijk ook uit deze periode, hetzij uit de 19de eeuw⁷.

Figuur 46 : 18de-eeuwse opdekdeur, doorgang van de 18de-eeuwse sacristie naar de 15de-eeuwse inpandige sacristie

⁷ Voor kasten werden nog tot het einde van de 19de eeuw opdekdeuren en fitsen gebruikt, waardoor stilistisch deze kasten – overigens uit twee te onderscheiden periodes – moeilijk dateerbaar zijn.

Figuur 47 - 48 : vaste kasten in de sacristie

De overige 18de-eeuwse interieurelementen zijn mogelijk nog aanwezig, zoals houten plankenvloer, vlak gepleisterde plafond en gepleisterde muren, doch zijn momenteel verstopt respectievelijk achter linoleum, een rockfon verlaagd plafond en een bekleding in houten schrootjes.

3.3. Kerkinterieur – kerkmeubilair, ingemetselde en nagelvast bevestigde erfgoedelementen

3.3.1. Altaren

3.3.1.1. *Hoofdaltaar*

Het neogotische hoogaltaar is door Henri Pickery in 1866 vervaardigd, in hout en in natuursteen, met beschildering en vergulding. In de achtergrond van de beelden in hoog reliëf is een geometrisch patroon in vergulding uitgewerkt. Na 1968 werd de achtergrond in het altaarfront overschilderd, voorheen in polychromie of in bladmetaal en imitatie steenvoegen. Voorts verkeert het altaar in goede bewaringstoestand.

Figuur 49 (links) : foto hoofdaltaar in 1968 (foto © KIK, M020322)

Figuur 50 (rechts) : foto hoofdaltaar, huidige toestand

3.3.1.2. *Zijaltaar noord – O.L.Vrouw van de Rozenkrans*

Het houten neogotische zijaltaar noord werd door H. Dupont uit Brugge gemaakt in 1918. De schenkingsinscriptie “C. Feys-Callewaert 1918” is op het altaar gebeiteld⁸. Het altaar verkeert in goede bewaringstoestand.

In het altaar werd een nis uitgewerkt voor een groot O.L.Vrouw beeld met Christus. Het beeld werd mee met het altaar vervaardigd en is hierdoor onroerend door ornamentele bestemming en een cultuurgood.

⁸ Van de brouwerij op Beveren Kalsijde, gebouwen in 2001 als monument beschermd.

Figuur 51 : Altaar O.L.vrouw van de Rozenkrans van H. Dupont (Brugge) uit 1918

3.3.1.3. Zijaltaar zuid – H. Sacrament-altaar

Het zijaltaar zuid werd gemaakt door de gebroeders Alfons en Oscar Alloo uit Brugge, mogelijk in de jaren 1920⁹. Over het tijdstip van bestelling en plaatsing zijn geen verdere gegevens bekend; uit vergelijking van foto's weten we dat het tussen 1905 en 1944 in de kerk moet zijn geplaatst. Een nota van pastoor Lievin Raecke in het Liber Memorialis laat toe deze tijdsfork verder te verfijnen tot 1919-1936¹⁰.

Het altaar is gewijd aan het H. Sacrament met centraal een O.L.Vrouw van Smarten en met geschilderd tafereel van dode Christus met in de medaillons afgebeelde taferelen m.b.t. de zeven smarten van Maria.

Het altaar zelf is vervaardigd in hout, met marmerimitatie beschildering.

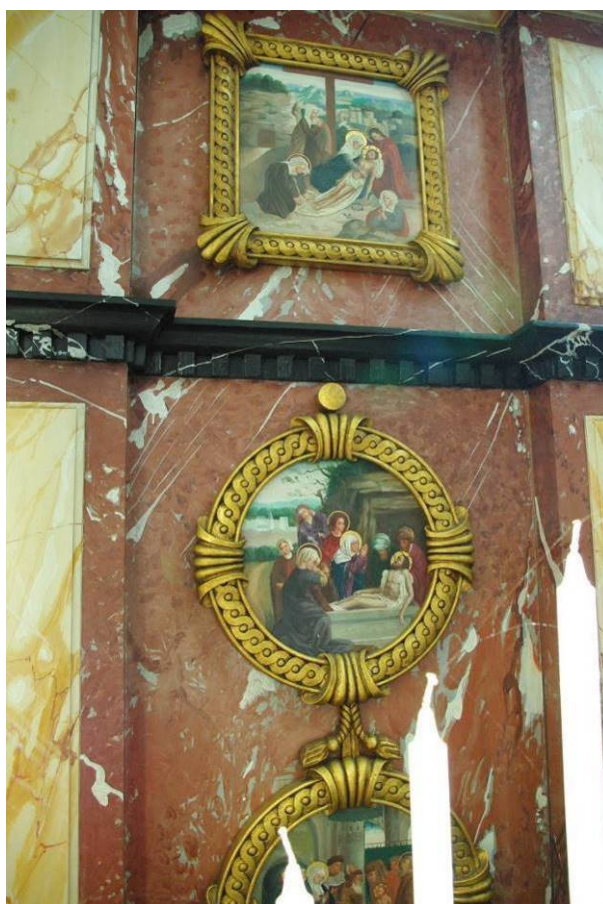
Het altaar verkeert in goede bewaringstoestand.

⁹ Zie diagnosesnota in bijlage p. 29 – dit volgens een niet gedateerde foto in de fotocollectie van Provinciale Bibliotheek Tolhuis, Brugge.

¹⁰ Liber Memorialis. *Liber Memorialis Ecclesiae Parochialis S^{ae} Audomari in Beveren s/ Ysaram 1905 H. Dejonckheere pastor*, p. 74. Het betreft een kanttekening van E.H. Lievin Raecke (1868-1936, pastoor te Beveren 1919-1936) bij het relaas en de eindnota's van Leopoldus Foulon (1854-1930, pastoor te Beveren 1907-1913, het liber memorialis had de pastoor mee, waardoor het pas 1919 terugkeert). Nota Foulon : *Hij* (noot auteur : pastoor Foulon) *had nog geern zeven kapelletjes gezet ter eer van O.L.Vrouw der zeven weeën en had reeds 740 fr. er voor ingezameld. Doch hij laat dit geld en werk over aan den Eerw. Heer Raecke, opvolger van den E.H. Huys, opvolger van gemelde E.H. pastor Foulon in mei 1913. Deze som bestelde hij hem den 6 augusti 1919. Nota kantlijn Raecke : Deze som werd gebezigd om den nieuwen autaar van O.L.Vr. VII weeën, die rond de 8000 fr. kostte, te helpen betalen. Lievin Raecke.*

Figuur 52 : zijaltaar van het H. sacrament, gemaakt door de gebroeders Alloo te Brugge.

Figuur 53 : Zijaltaar zuid – detail

3.3.2. Andere ingemetselde of nagelvast bevestigde elementen, onroerend door aard

3.3.2.1. *Doopkapel / doksaal / lambriseringsen*

Het doksaal en doopkapel worden als één doorlopend project gemaakt tussen 1839 en 1852.

Het in 1839 aangepaste doksaal (bepleistering) met orgel van François Loret in 1839, de kapel van de doopvont uit 1841.

In 1843-'44 de lambriseringsen van het koor met geïntegreerde zitbanken ('plaats van de kerkmeesters' en 'plaats van 't gemeente bestuur), in 1849-'52 de lambriseringsen van het schip met in totaal twee biechtstoelen, licht verschillend in uitwerking¹¹ (zie illustraties hierna) en een door J. Brutsaert geschonken nis in de zuidelijke zijbeuk, met een schilderij van de grafaflegging van Christus.

Het nis werd gebouwd op maat van het schilderij; de omliggende schildering op de vaste delen werd op maat van het schilderij uitgewerkt. Hierdoor is het schilderij onroerend door ornamentele bestemming (cultuurgoed).

Alle houten schrijnwerk wordt uitgevoerd in een eerder sobere neoclassicistische stijl. M.b.t. de lambriseringsen zijn een aantal problemen, zoals de aantasting door meubelkever in de kapitelen en de vochtschade in de onderste zones.

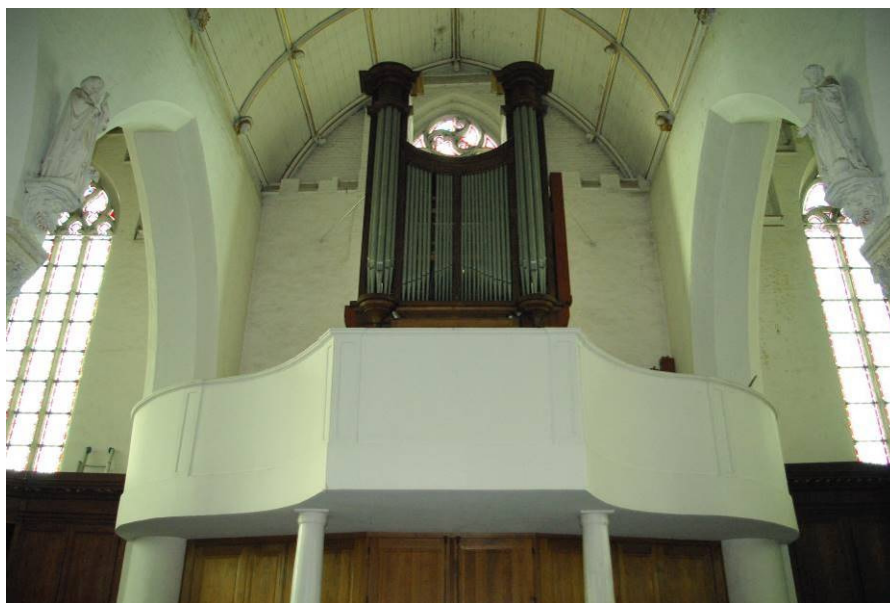
De doopvont wordt in 1839 geleverd door Elias Tiedryck¹². De vont is gemaakt in witte carraramarmer. Het deksel is in zink gedreven, en kreeg vergulde accenten¹³.

De doopvont werd met de voet in de vloer van de in de 1841 daarvoor nieuw gebouwde doopkapel verankerd, is is daardoor onroerend uit aard.

¹¹ Hoewel de archieftteksten zich niet expliciet uitspreken hierover, zijn de auteurs geneigd de biechtstoelen gelijktijdig te dateren aan de lambriseringsen, vanuit stilistisch oogpunt. Het repertorium van de bedehuizen (/digitale inventaris van het K.I.K.) dateert de biechtstoelen in het laatste kwart van de 18de eeuw, doch ook doopkapel en lambriseringsen worden foutief in dit tijdsvak gedateerd.

¹² Register rekeningen. Het liber memorialis meldt op p. 42 dat pastoor Cossey het witmarmeren vont met het koperen deksel besteld heeft; de vont heeft samen met de twee credenstafels met marmeren blad aan weerszijden van het hoogaltaar 469 fr. 95 cent gekost. In het fotorepetorium wordt de vont aldus fout gedateerd omstreeks 1760 (DE VOS-STOCKMAN Agnes, ROOSE-MEIER Bernadette, VERSCHRAEGEN Hugonne, *Fotorepetorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen, Provincie West-Vlaanderen, Kanton Veurne*, Brussel, 1975. Zie ook website www.kikirpa.be)

¹³ Op te merken is dat het huidige aspect van het deksel anders is dan de situatie in 1968, waarbij het zinken deel nog in het wit geschilderd leek te zijn.

Figuur 54 : doksaal en orgel van François Loret (1839)

Figuur 55 : lambrisering met geïntegreerde biechtstoel, zuidelijk transept, omstreeks 1850

Figuur 56 : lambrisering met geïntegreerde biechtstoel, noordelijk transept, omstreeks 1850 (foto © KIK M20312 uit 1968)

Figuur 57 : plaats voor bedeling van het armbestuur

Figuur 58 : doopkapel

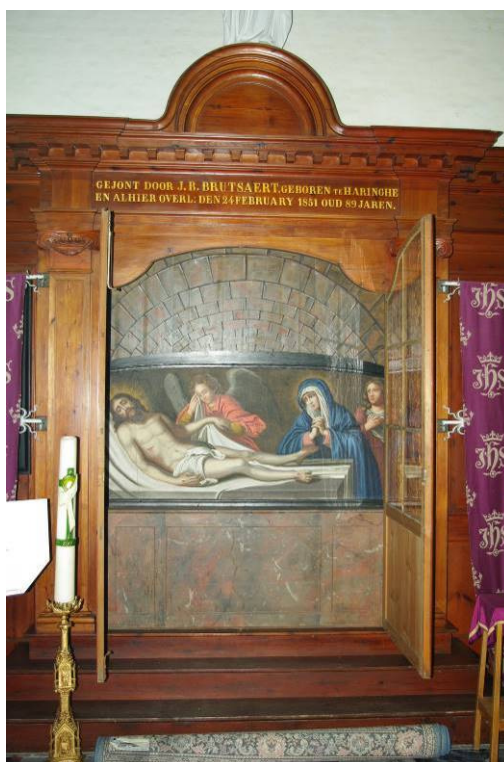
Figuur 59 : 18de-eeuwse doopvont in marmmer

Figuur 60 : noordelijke zitbanken (kerkmeesters)

Figuur 61 : zuidelijke zitbanken (gemeentebestuur)

Figuur 62 : nis en schilderij Graflegging van Christus, geschonken door J.B. Brutsaert -

3.3.2.2. Orgel

Het orgel is volgens een niet geverifieerde bron vervaardigd in 1839 door François Loret, met toenmalig atelier in Sint-Niklaas¹⁴. Ook de houten orgelkast, hoog en smal uitgewerkt in laat classicistische periode, dateert uit deze periode en is allicht ook aan het atelier van Loret toe te schrijven. Het orgel werd in 1888 door Petrus Loncke uit Hoogstade aangepast, onder meer met een nieuw losstaand speelklavier.

Hiervoor werd het orgel op het doksaal verplaatst.

Logischerwijs zou het orgel – dat voorheen twee speelklavieren had aan de achterzijde – met het front in de doksaalbalustrade hebben gestaan, doch de maat van het rechte stuk van het doksaal is kleiner dan de breedte van de orgelkast¹⁵. Een (destructief) onderzoek van de orgelbalustrade zou in ieder geval de aanzet moeten zijn van een haalbaarheidsonderzoek voor de restauratie van het orgel in de situatie van François Loret.

¹⁴ Uitgebreide orgelfiche <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/92095>. De archiefpassages in het kerkarchief vermelden het orgel, maar niet expliciet de auteur. In een rekeningregister 1825-1877 van de inkomsten en uitgaven van de kerkfabriek komen de volgende passages voor m.b.t. het orgel : **1838** betaeld Ferdinand Vanden Berghe smidt over levering van yser tot het vastleggen van den nieuwen orgel volgens aquit de somme van 15,22 fr. (daarnaaste enkel tafelkosten stellen van orgel) **1839** betaelt den heer pastor tot volle betaelling van den nieuwen orgel de somme van 100,00 fr. / betaelt sr Frans Blomme over 't schilderen van den ocsael volgens aquit 85,24 fr. / betaelt sr. Francis Blomme over doen maeken en schilderen twee engelen en zijdstukken voor den orgel par aquit 46,46 fr. **1840** Betaelt Loret-Vermersch voor den orgel op toon te stellen volgens aquit 6,00 fr. Ook de volgende jaren komt Loret-Vermersch met regelmaat terug in de rekeningen met een klein bedrag voor stemmen of onderhoud. We stellen vast dat de uitgavepost voor het orgel niet rechtstreeks de rekening haalt, maar dat de pastoor (voor een stuk?) wordt terugbetaald voor het orgel. De rechtstreekse kostposten aan Loret de volgende jaren lijken de niet meer gekende bron te staven, gezien het logisch lijkt dat de maker van het orgel zeker in het begin werd aangesproken voor het onderhoud.

¹⁵ Overleg ter plaatse met Michel Lemmens van Onroerend Erfgoed op 20.01.2016.

De twee op de zijkanten gemonteerde rijen orgelpijpen zijn een recente toevoeging. Het orgel is reeds geruime tijd in minder goede staat van onderhoud en werd recent buiten dienst gesteld.

Figuur 63 : Orgel van François Loret (1840) (foto © KIK M20308 uit 1968)

3.3.2.3. *Koorgestoelte*

De neogotische koorstoelen werden in 1866, in dezelfde bestelling als het hoogaltaar, door Henri Pickery gemaakt. De detaillering van het houtsnijwerk is vrij gelijkend aan dat van het hoogaltaar.

Het koorgestoelte verkeert in een goede staat van bewaring.

Het koorgestoelte is mogelijk nagelvast bevestigd, gezien niet verplaatsbaar. Gezien de twee meubels op vaste houten plinten zijn gebouwd, is dit momenteel niet vast te stellen. In ieder geval dienen zij als cultuurgoed te worden beschouwd, integraal deel uitmakend van de Sint-Audomaruskerk, gezien :

- onroerend door wilsbestemming : de koorstoelen worden expliciet vermeld in de kerkrekeningen als besteld bij Pickery
- onroerend door ornamentele bestemming : de koorstoelen worden gelijktijdig besteld met het hoogaltaar bij dezelfde kunstenaar. Ze vormen met het altaar een ornamenteel geheel.

Figuur 64 : koorstoelen van Henri Pickery uit 1866.

3.3.2.4. *Preekstoel*

Houten preekstoel in neogotische stijl gemaakt door Henri Pickery in 1863¹⁶. De preekstoel verkeert in goede bewaringstoestand.

De preekstoel is onroerend uit aard, onder meer omwille van :

- vast gemetselde natuursteen basissen
- verankering van de hemel in het metselwerk van de scheibogen

Figuur 65 - 66: preekstoel van Henri Pickery uit 1863 en detail

Figuur 67 - 68 : preekstoel van Henri Pickery uit 1863 - details

¹⁶ Op basis van kerkrekening en overschrift van de bestelling. Zie diagnosesnota p. 19. De preekstoel is in de voet ook gesigneerd en gedateerd. Volgens opschrift is het pastoor J.B. Cossey die de preekstoel liet plaatsen.

3.3.2.5. *Grafmonument pastoor Cossey*

Gedenkmmonument voor de overleden pastoor Cossey in natuursteen en pleisterwerk, gemaakt in 1865 door Henri Pickery. Het monument, in sobere neogotische stijl, wordt getorst door twee consoles met figuratieve beelden. Beeltenis van een engel die de afbeelding van de pastoor vasthoudt. De plaasteren consolebeeldjes zijn door roestvorming van doken gebarsten. Voorts in goede bewaringstoestand.

Figuur 69 : gedenkmmonument van pastoor Cossey door H. Pickery

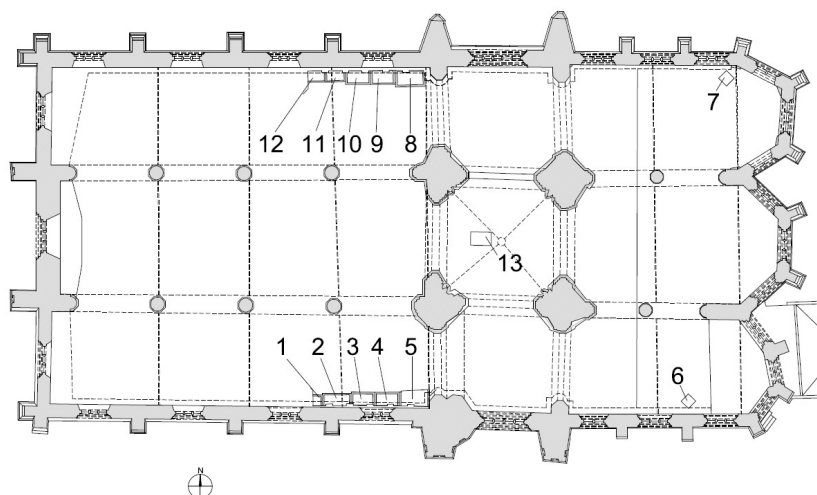
Figuur 70 en 71 : ondersteunende consoles van het grafmonument

3.3.2.6. Overige grafmonumenten.

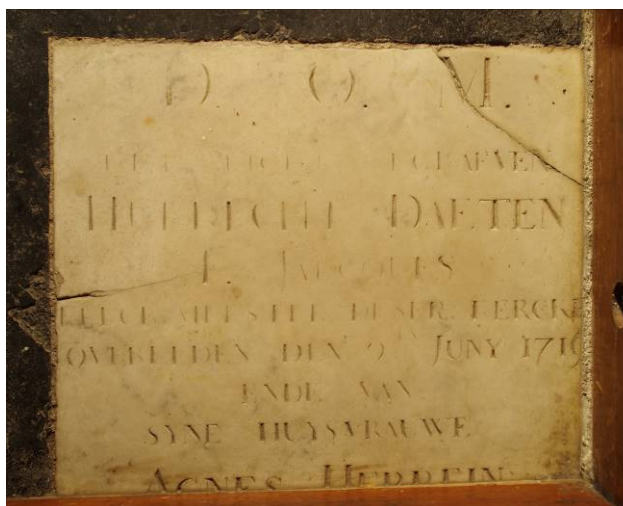
In de kerk zijn diverse 17de- en 18de-eeuwse witmarmeren grafplaten in de vloerbekleding ingewerkt. Doordat heden op diverse daarvan stoelen zijn opgesteld, zijn de letteropschriften van bepaalde grafplaten nogal sterk verweerd.

Gezien de opstelling van stoelen in deze zone allicht niet strikt nodig is, is het beter om ze in deze zones weg te nemen en deze zones zoveel mogelijk voor betreden te verhinderen.

situering van de grafplaten

grafplaat 1, zijbeuk zuid

D.O.M.
 _____BEGRAEVEN
 H(ENRICUS) DAETEN
 F.^s (JACOBUS)
 _____DESER KERCKE
 OVERLEDEN DEN 9 JUNY 1719
 ENDE VAN
 SYNE HUYSVRAUWE
 AGNES HERREIN

Figuur 72: grafplaat 1

grafplaat 2, zijbeuk zuid

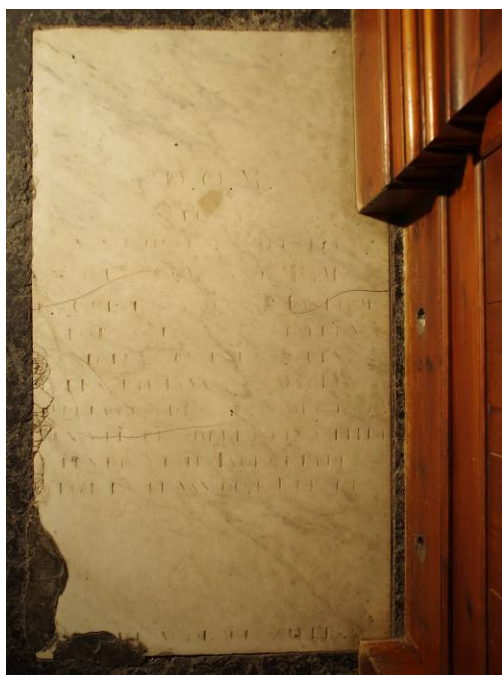
Figuur 73: grafplaat 2

D.O.M
SEPULTURE
VAN
S^{ier} PHI_____LEURIDAN

_____1691
ENDE VAN
IOANNA VAN C_____SCHEPE

SÿN HUÿSVR_____

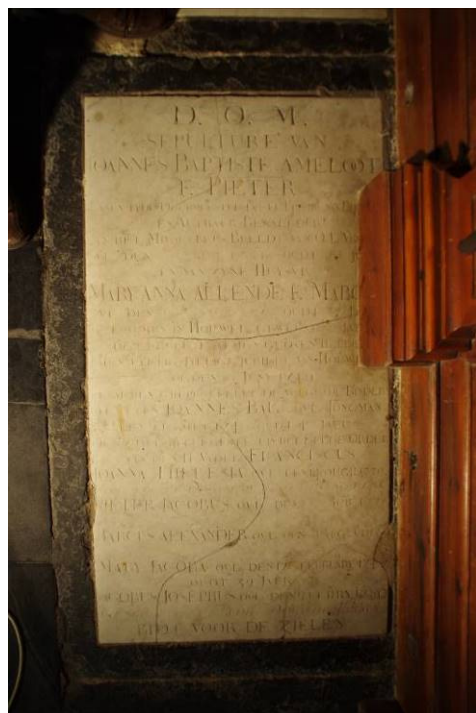
BIDT OM HUNNE ZIELE

grafplaat 3, zijbeuk zuid

Figuur 74: grafplaat 3

-onleesbaar-
-data: 1691 en 169(?)-
Transcriptie Liber Memorialis¹⁷
D.O.M.
SEPULTURE
VAN HEER EN M.^{ER}
GULIELMUS DE RYM
TEN ZIJNEN TIJDE PASTOR
TE OOSTCAPPEL __ JAREN
DAARNA IN DEZE PAROCHIE
DEN TIJDE VAN 23 JAREN
OVERLEDEN DEN 6^{DEN}
JANUARI 1697
GEFONDEERT EEN EEUWIG
JAARGETIJD TEN LASTE VAN
DEZE KERKE
BIDT VOOR DE ZIELE

¹⁷ Liber Memorialis. *Liber Memorialis Ecclesia Parochialis Ste Audomari in Beveren s/ Ysaram 1905 H. Dejonckheere pastor.* Pastoor Dejonckheere neemt de grafschriften over van drie pastoors, in een overzichtslijst van de pastoors te Beveren. Uit de melding dat het graf in de zuidbeuk lag, kunnen we deduceren dat dit om deze grafplaat moet gaan.

grafplaat 4, zijbeuk zuid

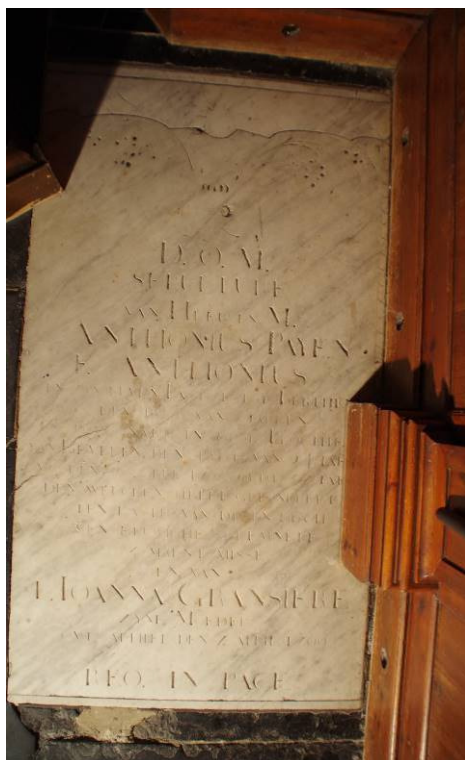
Figuur 75: grafplaat 4

D.O.M.
 SEPULTURE VAN
 IOANNES BAPTISTE AMELOOT
 F.^s PIETER
 SYNEN TYDE DISCHMEESTER DESER PROCHIE VAN BEVEREN
 EN AUTAER BEWAARDER
 VAN HET MIRACULEUS BEELDT VAN O.L.V(ROUW)
 OVL. DEN __BER 1(7)51 OUDT 60 (? 80 of 90?) J(AER)
 EN VAN ZYNE HUYSVR.
 MARY ANNA ALLENDE F.^A MARC____
 OVL. DEN __BER 1751 OUDT 57 JA(ER)
 'T SAEMEN IN HOUWEL. GEWEEST 40 JAER
 DE WIL _____GEDAAN HEBBE(NDE)
 _____VAN HOUW(ELIJK)
 OM DEN 6 JUNY 1719
 TE SAMEN GHEPROCREERT DE VOLGENDE KINDERS
 _____JOHANNES BAP. OVL. JONGMAN
 DEN (.)I MEY 174(?) OUDT 4(?) JAER
 _____JAER _____GEWEEST IN HET DERDE ORDEN
 VAN DEN H. VADER FRANCISCUS
 JOANNA THERESIA OVL. DEN 14. OUGST 1770

 PH(____)IER JACOBUS OVL. DEN 1(.) 7BER 1774

 MARCUS ALEXANDER OVL DEN 31 AUGUSTUS (?)
 MARY IACOBIA OVL. DEN 17 FEBRUARY 174(?)
 OUDT 39 JAER
 JACOBUS JOSEPHUS OVL. DEN 9 FEBRUARY 1780

 BIDT VOOR DE ZIELEN

grafplaat 5, zijbeuk zuid¹⁸

Figuur 76: grafplaat 5

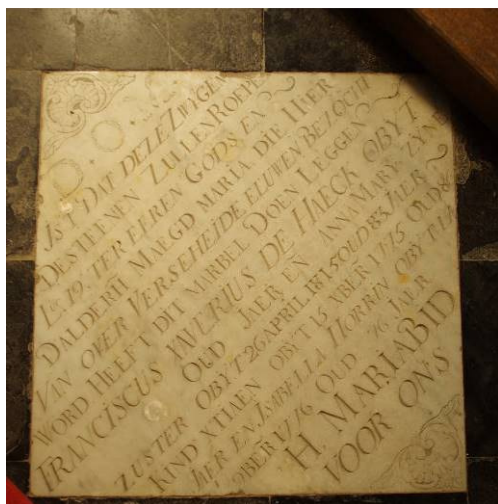
D.O.M.
 SEPULTURE
 VAN HEER EN M.^{ER}
 ANTONIUS PAYEN
 F.^S ANTONII
 IN ZYN LEVEN PASTOR TOT BERTHEM
 DEN TYDT VAN 9 JAEREN
 EN DAERNAER IN DEZE PROCHIE
 VAN BEVEREN DEN TIJDT VAN 21 IAER
 OVL. DEN 29 OCTOBER 1720 OUDT 53 IAER
 DEN WELCKEN HEEFT GEFONDEERT
 TEN LASTE VAN DESEN DISCH
 EEN EEUWIGE SOMNELE
 3 MAENT MISSE
 EN VAN
 I. IOANNA GRANSIERE
 ZYNE MOEDER
 OVL. ALHIER DEN 7 APRIL 1709
 REQ. IN PACE

grafplaat 6, zijkoor zuid

Figuur 77: grafplaat 6

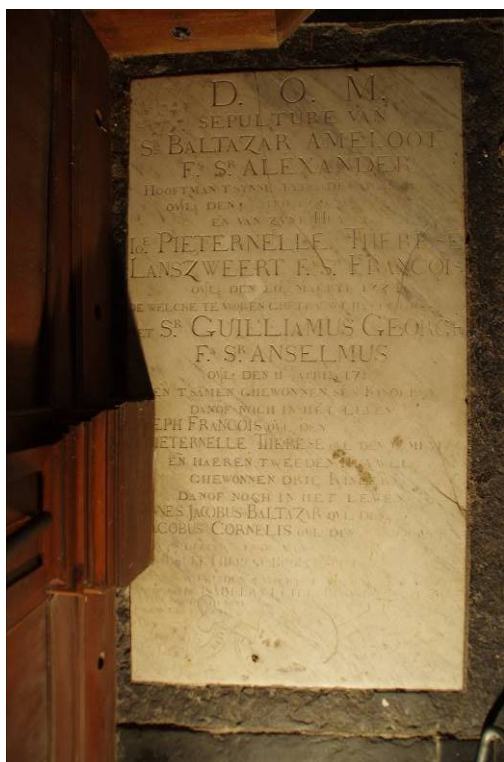
D.O.M.
 DE VREEDE DOOD.
 MENSCH VOOR GEWIS.
 DEN INGANG TOT HET LEVEN IS.
 M. VAN VICTOR JOãNS GHY-
 SELEN F.^S CAROLUS EN MARY VERCruysse OBÿT 15 OUG.
 1782 OUDT 72 IN ECHT MET ISABELLA CLARA PLANKEEL
 F.^A JAN BAP.^{TE} EN ELISABETH CLARA LIEPHOUT OBÿT
 16 MAY 1821 DIE DIT MARBEL HEEFT DOEN
 LEGGEN. TER EERE VAN HET HEILIG
 KRUYS EN VERCIERING VAN GODS
 HUÿS
 T IS EEN ZALIG GEPEÿS TE BIDDEN
 VOOR DE OVERLEDEN
 R.I.P.

¹⁸ Tekst aangevuld en verbeterd aan de hand van het Liber Memorialis. *Liber Memorialis Ecclesiae Parochialis Ste Audomari in Beveren s/ Ysaram 1905 H. Dejonckheere pastor*

grafplaat 7, zijkoor noord

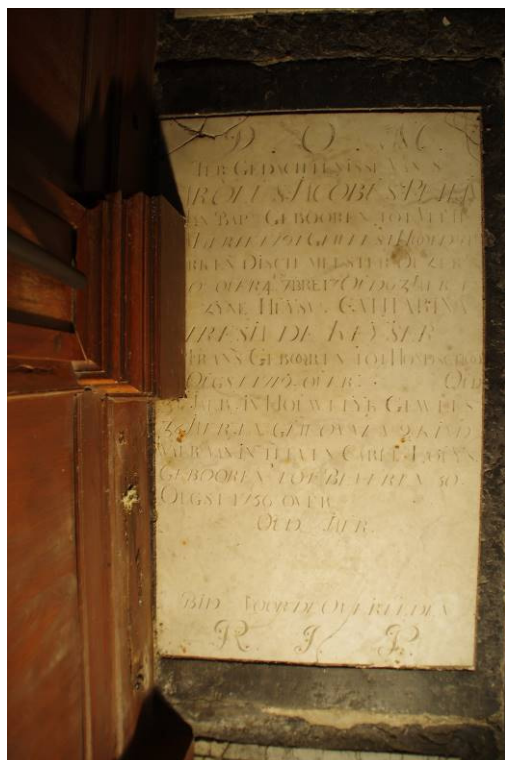
Figuur 78: grafplaat 7

D.O.M.
 IS 'T DAT DEZE ZWIJGEN
 DE STEENEN ZULLEN ROEPEN
 L^{UC}. 19 TER EEREN GODS EN
 DALDERH MAEGHD MARIA DIE HIER
 VAN OVER VERSEHEIDE EEUWEN BEZOCHT
 WORD HEEFT DIT MARBEL DOEN LEGGEN
 FRANCISCUS XAVERIUS DE HAECK OB^{YT}
 OUD ____JAER EN ANNA MARY ZÿNE
 ZUSTERE OB^{YT} 26 APRIL 1815 OUD 83 JAER
 KIND^N XTIAEN OB^{YT} 15 XBER 1775 OUD 86
 JAER EN ISABELLA HORRIN OB^{YT} 14
 9BER 1776 OUD 76 JAER
 H. MARIA BID
 VOOR ONS

grafplaat 8, zijbeuk noord

Figuur 79: grafplaat 8

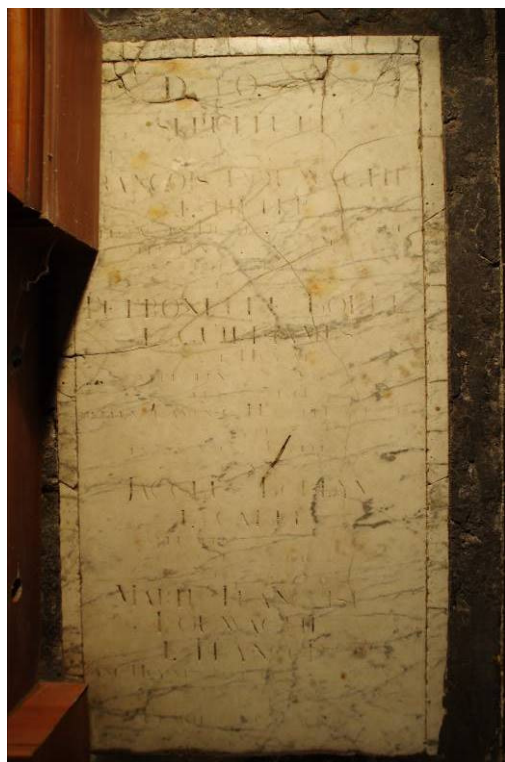
D.O.M.
 SEPULTURE VAN
 S.^R BALTAZAR AMELOOT
 F.^S S.^R ALEXANDER
 HOOFDMAN T SYNNE TYDE DESER PROCHIE
 OVL. DEN 4^{EN} APRIL 1770 OUDT 7(0) JAEREN
 EN VAN ZYNE HUYSVR
 IO.^E PIETERNELLE THERESE
 LANSZWEERT F.^A S.^R FRANCOIS
 OVL. DEN 20^{EN} MAERTE 1734
 DE WELCKE TE VOOREN GHETRAUWT HEEFT GHEWEEST
 MET S.^R GUILLIAMUS GEORGE
 F.^A S.^R ANSELMUS
 OVL. DEN 11^{EN} APRIL 171(?)
 EN 'T SAMEN GHEWONNEN SES KINDEREN
 DA NOF NOCH IN HET LEVEN
 (JOS)EPH FRANCOIS OVL. DEN ____
 PIETERNELLE THERESE OVL. DEN 28 MEY ____
 EN HAEREN TWEEDEN HUYWEL(YK)
 GHEWONNEN DRIE KINDER(EN)
 DANOF NOCH IN HET LEVEN
 JOHANNES JACOBUS BALTAZAR OVL. DEN ____
 JACOBUS CORNELIS OVL. DEN ____ MAERT ____
 OUDT 39 JAEREN ____ ENDE VAN
 ISABELLE THERESE BROUC(KAERT) ____
 HUYSVR. OVERL. DEN 3 MAERT ____

grafplaat 9, zijbeuk noord

Figuur 80: grafplaat 9

D.O.M.
 TERGEDACHTENISSE VAN S.^{RE}
 CAROLUS JACOBUS PETE(IN)
 JAN BAP.^{TE} GEBOOREN _____
 _____ MAERTE 1791 GEWEEST HOOFDMAN
 (KE)RK EN DISCH MEESTER DEZER
 _____ O' OVER 4^{EN} 7BRE 17 OUD 63 JAEREN
 _____ ZÿNE HUÿSVR. CATHARINA
 _____ TRESIA DE KEYSER
 F.^A _____ FRANS GEBOOREN TOT HONSCHOO
 _____ OUGST 1719 OVERL. _____ OUD
 JAER IN HOUWELYK GEWEEST
 38 JAER EN GEWONNEN 2 KIND
 WAER VAN IN 'T LEVEN CAREL LOUÿS
 GEBOOREN TOT BEVEREN 30
 OUGST 1756 OVER _____
 OUD JAER

BID VOOR DE OVERLEDENEN
 R.I.P.

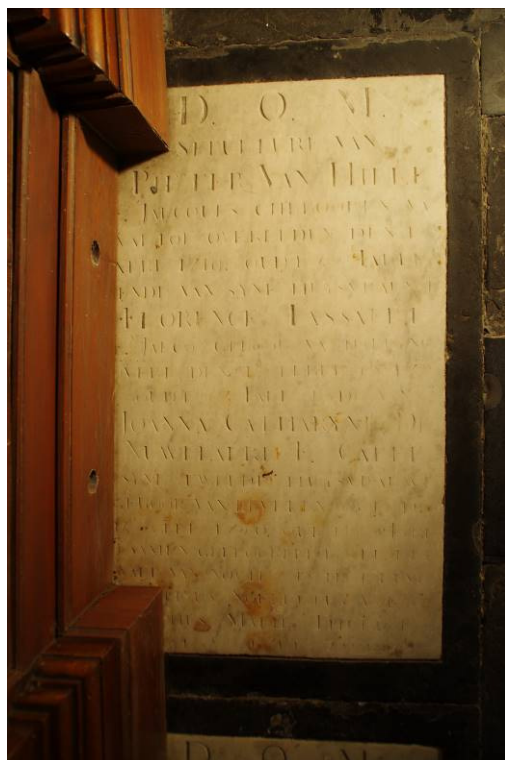
grafplaat 10, zijbeuk noord

Figuur 81: grafplaat 10

D.O.M.
 SEPULTURE
 (F)RANCOIS _____

 PETRONELLE BO _____

-niet meer leesbaar-

grafplaat 11, zijbeuk noord

Figuur 82: grafplaat 11

D.O.M.
 SEPULTURE VAN
 PIETER VAN HILLE
 (F.^s) JACQUES GHEBOOREN _____
 _____ TOT _____ OVERL _____
 _____ ABRE 1719 OUDT 3(?) IAREN
 ENDE VAN SYNE HUYSVRAUWE
 FLORENCE IASSAERI (FASSAERE?)
 F.^A JAECQ GEBOOR _____ VAN _____
 OVERL DEN _____ FEBRUARY _____
 OUDT _____ JAER _____ ENDE VAN
 JOANNA GA _____ (GARREYN?)

-niet meer leesbaar-

grafplaat 12, zijbeuk noord

Figuur 83: grafplaat 12

D.O.M.
 SEPULTURE
 VAN
 GHELAIN FRUTSAERT
 F.^s IOORIS
 OVERLEDEN DEN 16^e MAERTE 167 _____
 BEGRAEVEN TOT BE(VEREN)
 OUDT 56 IAEREN
 ENDE VAN
 SYN HUYSVRAUWE
 CATHARINE DEVOS F.^A YAN
 OVERLEDEN DEN 30.^{EN} 8BRE 17(41)
 OUDT 88 IAEREN
 T' SAMEN GEPROCREERT 7 KINDER
 ENDE VAN
 HAEREN TWEEDEN MAN
 PLIPS PLOIAERT F.^s FRANC
 T' SYNEN TYDT
 DISCH MEESTER DESER PROCHIE
 OVERLEDEN DEN 8^{EN} OUGST 1697
 OUDT 75 IAEREN

grafplaat 13, centraal onder de vieringtoren

-onleesbaar-

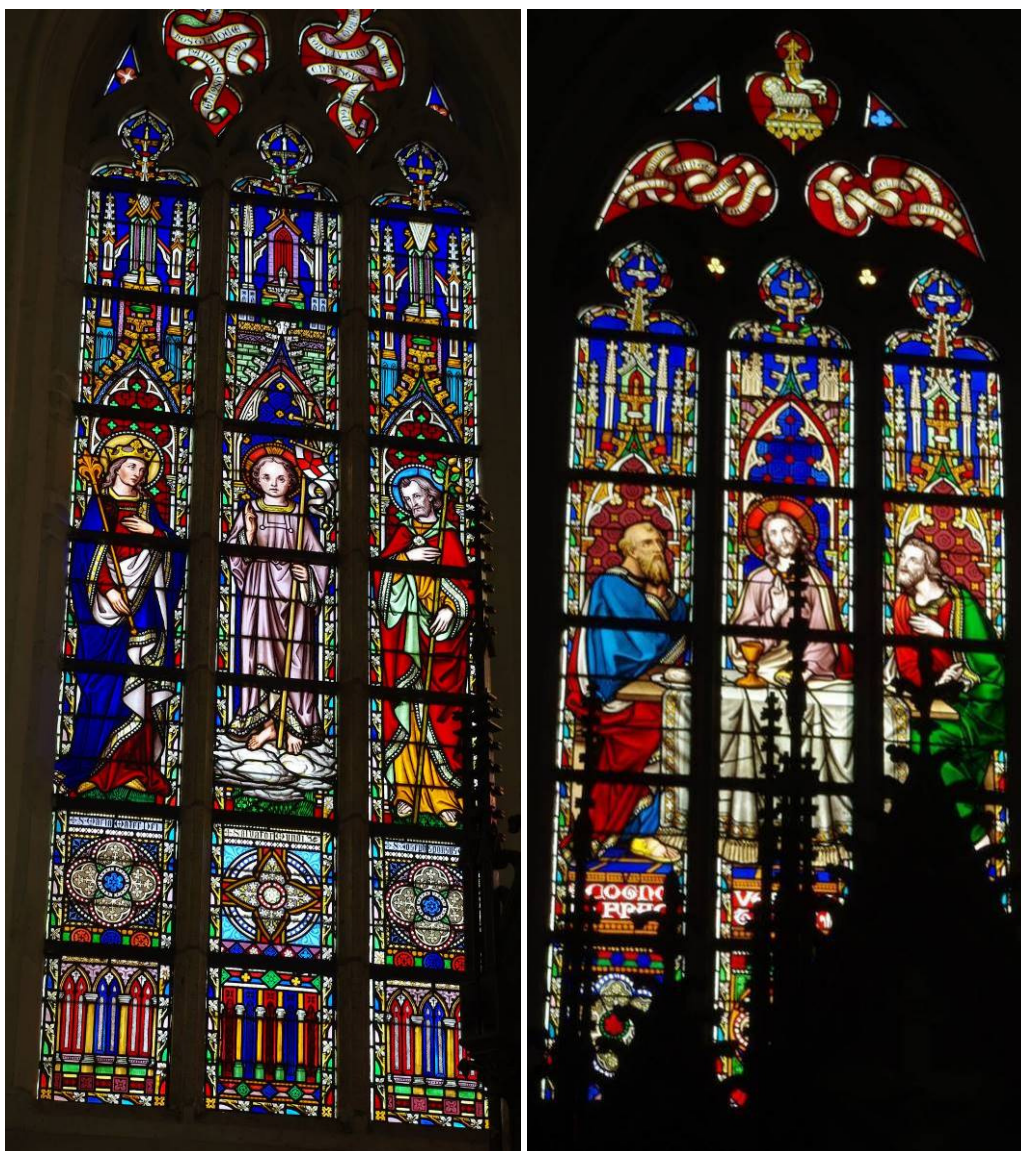
Transcriptie Liber Memorialis¹⁹
HIC JACET REV. ADM. DOM.
ALEXANDER JOSEPHUS DESEGHER
NATUS HONDSCHOTE DIE 1 MARTII 1748
FILIUS J.B. SYMPHERIANI
PRIMI EJUDEM URBIS MAGISTRATIS
NECNON DOMINE MARIA JOANNA
VANDERLEEUVEN
OLIUS PASTOR IN MERRIS ET POSTEA
HUJUCQUE PAROCHIAE DE BEVEREN
OBIIT DIE 16 NOVEMBRIS 1818
OCTABIS SUAE 70

Figuur 84: grafplaat 13

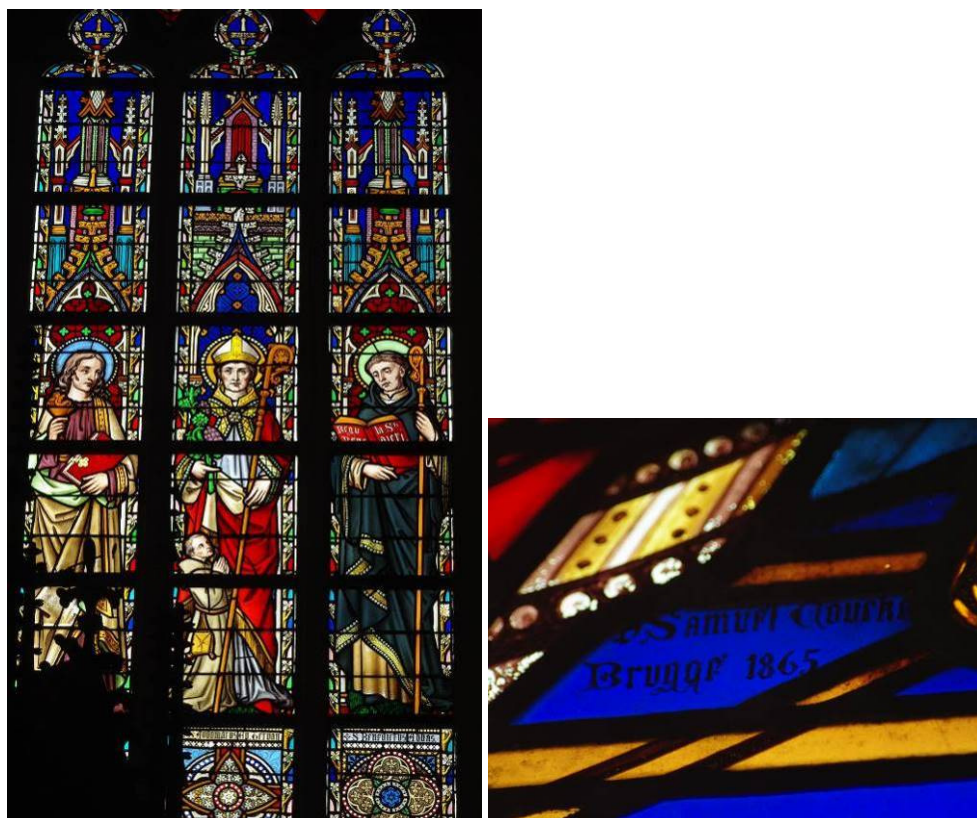
¹⁹ Liber Memorialis. *Liber Memorialis Ecclesia Parochialis Ste Audomari in Beveren s/ Ysaram 1905 H. Dejonckheere pastor.*
Deze grafplaat wordt gesitueerd in de middenbeuk onder de toren.

3.3.2.7. *Glas in loodramen*

Drie gebrandschilderde glas-in-loodramen, geschilderd door Samuel Coucke uit Brugge in 1865 (betaling in 1867). Het programma omvatte : Christus en de discipelen van Emaus (centraal), de H. Familie (venster NO) en Sint-Audomarus, Sint-Jan de Doper en Sint-Benedictus (venster ZO).

Figuur 85 - 86 glas-in-loodramen door Samuel Coucke in 1865
Heilige familie (links) en Christus en leerlingen van Emaus (rechts)

Figuur 87 – glasraam Samuel Coucke St. Jan Evangelist, St. Audomarus en St. Benedictus

Figuur 88 : naamtekening en datering glas-in-loodramen (Samuel Coucke, Brugge 1865)

De overige vensters hebben lossangeglas, in diagonaal patroon, met groen kathedraalglas met walsstructuur. De vensterlacetten en de vullingen in het maaswerk zijn omzoomd door een boord in drie naast elkaar gelegen dunne stroken van :

- groen effen glas
- rood effen glas, met gele vierkantjes, waarop bloemmotief geschilderd
- blauw effen glas.

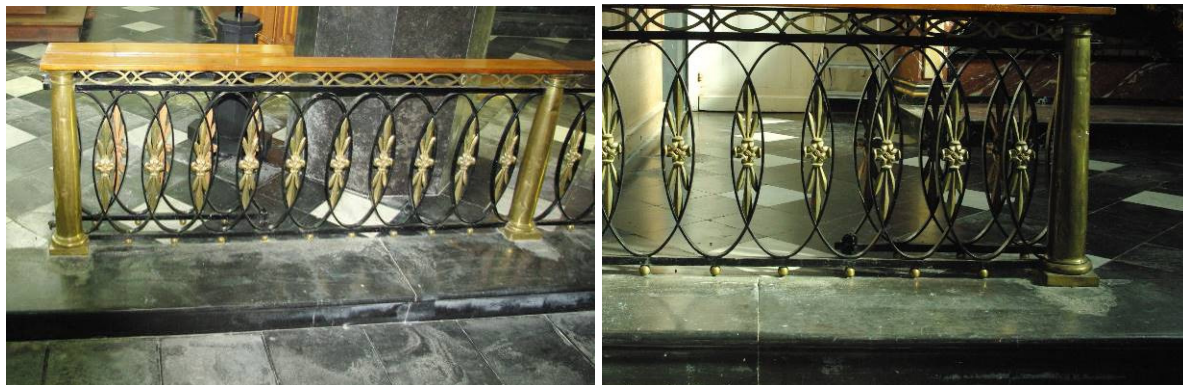
3.3.2.8. *Communiebank*

Vast bevestigde metalen communiebanken in de drie koren van de kerk, in smeedijzer en gedreven koperen elementen. Neoclassicistische, allicht laat-18de-eeuwse communiebanken, die volgens de kerkrekeningen als oud meubel worden aangekocht in 1809 bij pastoor Neudt van Proven²⁰.

In de traptoren staat een stuk reling van dezelfde makelij, evenwel ontdaan van de koperen elementen en relatief roestig. De gebogen vorm doet vermoeden dat dit

²⁰ *Liber Memorialis*, op. cit. p. 37. Gebaseerd op ondertussen verdwenen kerkrekeningen. Dit is trouwens een vreemd gegeven, gezien de kerk van Proven in 1802 is afgebrand en daar sprake is van grote schade. Zie VANHOVE Dries, *Sint-Victorkerk te Proven, motivatienota beschermingsaanvraag*, ongepubliceerde studie, Krombeke, 2012. Eens te meer een aanduiding dat de kerkbrand van Proven minder erg was als steeds gedacht. Mogelijk hoort bij het in 1809 verkochte lot ook een hek als afsluiting rond een preekstoel. Dezelfde pastoor Neudt koopt in 1807 de oude preekstoel over van de Sint-Bertinuskerk te Poperinge, waar deze plaats dient te maken voor het meubel uit het gesupprimeerde Dominicanenklooster van Brugge (VANHOVE Dries, *Beheersplan Sint-Bertinuskerk Poperinge*, ongepubliceerde studie, Krombeke, 2016, p. 130)

smeedwerk ooit dienst deed als afgesloten tuin rond de preekstoel, zoals in relatief veel andere kerken gekend. Op de oudste interieurfoto's (omstreeks 1905) figureert dit smeedwerk echter niet op deze wijze. Het is echter niet uitgesloten dat de voorganger van de huidige preekstoel uit 1863 een dergelijke afsluiting heeft gehad.

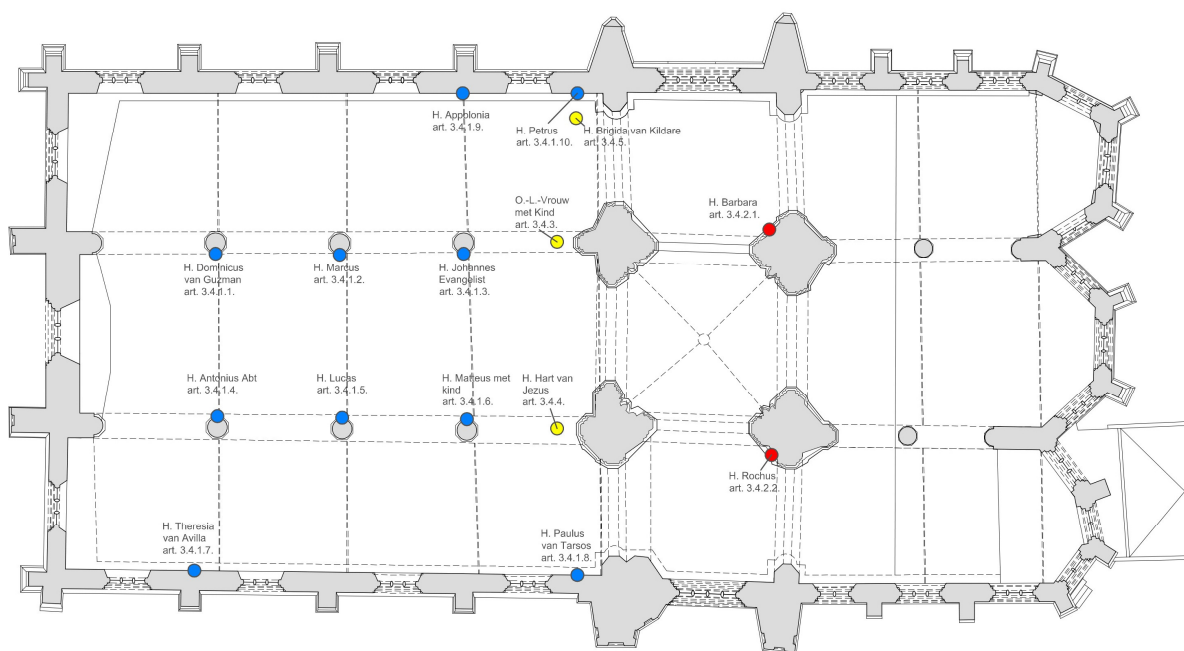

Figuur 89 - 90 : metalen communiebank, aangekocht van de kerk van Proven in 1809

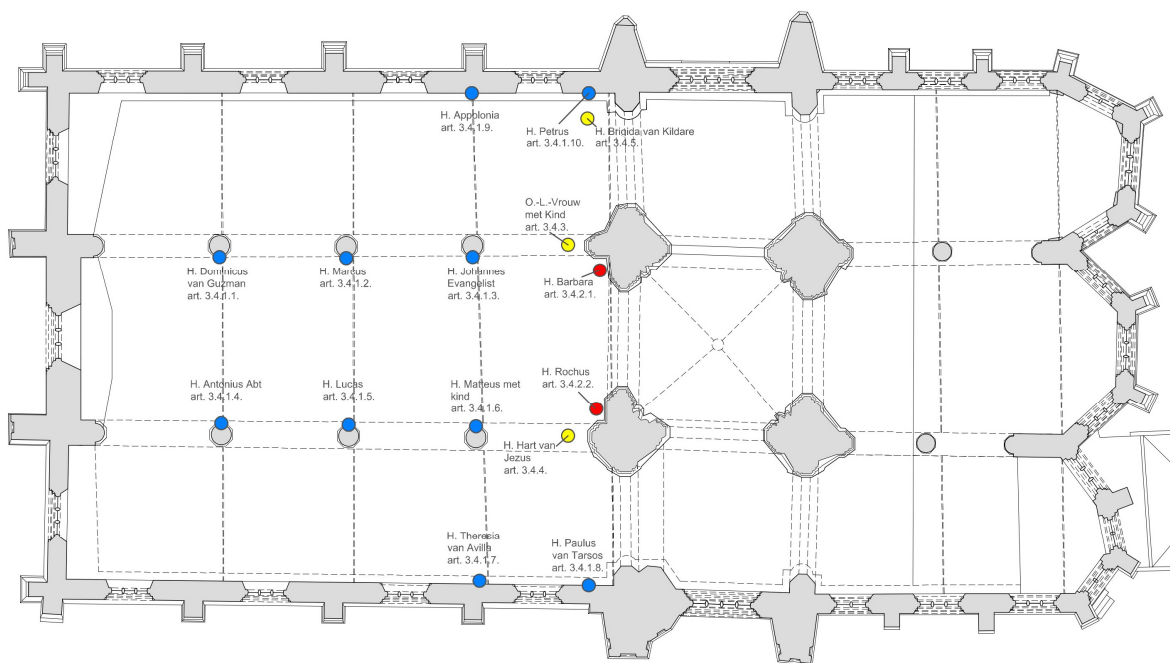

Figuur 91 : gebogen hekwerk – zelfde makelij – in de traptoren van de kerk

3.4. Kerkinterieur – schilderijen en beelden op te nemen als cultuuroederen

Figuur 92 : beelden en beeldengroepen, huidige plaats

Figuur 93: beelden en beeldengroepen, voorgestelde plaats (gebaseerd op historische plaats)

3.4.1. Beeldengroep van 10 gipsen beelden op consoles, boven zuilen scheibogen

Centraal boven de kapitelen van de pijlers van de middenbeuk, op het muurvlak tussen de scheibogen, bevinden zich consoles met heiligenbeelden. De consoles beelden telkens 2 engelen uit welke een band vasthouden met daarop de naam van de voorgestelde heilige.

Beelden uitgevoerd in gips (of natuursteen²¹), huidig voorkomen in een monochroom witte kleur, dit geldt ook voor de consoles. In de middenbeuk is telkens de naam van de heilige op de naamband aangeduid in een rode kleur.

In de zijbeuk noord, ter hoogte van travee 4, staan links en rechts van de vensteropening gelijkaardige beelden opgesteld. Enkel het beeld rechts van de vensteropening, welke de H. Petrus voorstelt is geplaatst op een gelijke console met twee engelen en naamband. Er is geen aanduiding van de naam van de heilige. Het beeld links van de vensteropening betreft een gelijkaardig beeld, voorstelling van de H. Appolonia, geplaatst op een console anders dan die met de engelen en naamband. Dit geldt ook voor het heiligenbeeld, voorstelling van de H. Theresia van Avilla, in de zijbeuk zuid ter hoogte van travee 1, links van de vensteropening.

Ter hoogte van travee 4 bevindt zich links van de vensteropening een gelijkaardig beeld, voorstelling van de H. Paulus van Tarsos, op een console met engelen en naamband. Op de naamband is de heiligennaam niet aangeduid.

We vinden nog twee van deze specifieke consoles, met engelen en naamband, terug op de vieringpijlers NO en ZO. Huidig voorkomen ook monochroom wit, zonder aanduiding van de voorgestelde heilige op de naamband. Op deze consoles staan op heden beelden van een ander type, nl. houten beelden in een monochroom witte kleur. (H. Barbara en de H. Rochus)

Op een postkaart (vroeg 20ste eeuw - collectie van de auteur) met zicht op de middenbeuk en het koor, is een van de hierboven beschreven heiligenbeelden in de middenbeuk zichtbaar, nl. de heilige Johannes Evangelist. Het beeld en console zijn duidelijk gepolychromeerd.

²¹ Hoewel de consoles uit gips lijken te zijn, kan momenteel niet uitgesloten worden dat de beelden zelf in natuursteen werden uitgewerkt (cf. vermeldingen in de inventaris K.I.K. / Fotorepertorium van de Belgische bedehuizen). Zie ook volgende noot

Figuur 94 (links) : zicht op middenbeuk, viering en koor (postkaart auteur)

Figuur 95 (rechts) : detail foto, gepolychromeerd beeld en console

Figuur 96 (links) : zicht op zijkapel zuid, van 1905 (collectie Provinciale Bibliotheek Tolhuis 280NF29 F 7990 – allicht fonds René Matton Proven)

Figuur 97 (links) : detail vieringpijler zuidoost, met zicht op beeld en console. Console is anders van uitvoering dan het huidig vastgestelde type met 2 engelen en naamband

De aankoop van veel van de schilderijen en beelden heeft in de kerkrekeningen geen sporen nagelaten. In de inventaris van pastoor Platevoet van 23 april 1858 wordt er geen vermelding gemaakt van deze beelden. De eerste vermelding van “6 kalken beelden (de 4 evangelisten, St.-Dominicus en St.-Antonius) boven de kapitelen der 6 middelste pilaren” in de inventaris van goederen dd. 31 januari 1884. In deze lijst volgt ook de vermelding van 1 kalken beeld van de H. Theresia en 1 kalken beeld van de H. Appolonia, met telkens als locatie “vastgemaakt aan de moerpilaren van den toren”.

In de inventaris van 20 september 1910 worden een 10-tal plaasteren beelden als 1 groep behandeld, het betreft de 4 evangelisten, St.-Dominicus en St.-Antonius, H. Theresia en de H. Appolonia. Hierbij worden ook de beelden van de H. Petrus en de H. Paulus toegevoegd.

In de huidige situatie stellen we vast dat er 10 gelijkaardige beelden zijn en 10 identieke consoles met 2 engelen en naamband. De beelden worden in de inventarissen van 1884 als in de inventaris van 1910 ook als één groep behandeld, waarbij wij er van uitgaan dat het ontbreken van 2 beelden in de inventaris van 1884 om een vergetelheid moet hebben gegaan.

In een publicatie van André Demedts over de abdij van Sint-Sixtus, worden vanuit de archieven van deze instantie tien beelden vermeld die in 1862 voor de kerk van Beveren aan de IJzer worden gemaakt door een broeder Franciscus, afkomstig uit Antwerpen²². We mogen bijna met zekerheid aannemen dat de tien heiligenbeelden om deze bestelling gaat. Een andere bestelling dat jaar vermeldt de 13 apostelenbeelden voor het doksaal van de Sint-Bertinuskerk te Poperinge. Naast de stilistische gelijkenissen tussen beide beeldengroepen, lijkt het er in de huidige stand van het onderzoek op dat ook het materiaal in beide gevallen gips is²³.

De beelden staan momenteel niet meer alle op hun oorspronkelijke plaats. Dit is zo voor de H. Appolonia en de H. Theresia. Op een foto uit 1905 met zicht op het zijaltaar zuid stellen we ook vast dat de console vastgemaakt aan de vieringpijler zuidoost niet overeenkomt met de huidige situatie.

Motivatie cultuurgood.

Vanuit de hoger vermelde bronnen mag met bijna zekerheid worden aangenomen dat deze tien gipsen (of natuurstenen) beelden omstreeks 1862 door het klooster van Sint-Sixtus werden geleverd. De plaatsing van deze beelden op de architecturale ritmiek van de kerk kadert in een grote neogotische campagne vanaf omstreeks 1850 onder pastoors Plaetevoet en Cossey, waarvan de uitrusting met deze 10 beelden onderdeel heeft

²² DEMEDTS André, *De abdij van Vlaanderens westhoek. De Onze Lieve Vrouwabdij van Sint-Sixtus te Westvleteren*, s.l., 1956, p. 31-32. *Als we onze oude rekeningboeken naslaan, dan vinden we daar veelvuldige inkomsten van beelden die aan kerken en kloosters werden geleverd. ... Broeder Franciscus was een echte kunstenaar. Te Antwerpen geboren op 26 mei 1824, werd hij lekebroeder in Sint-Sixtus en legde er zijn geloften af op 11 mei 1850. ... In 1862, in mei, twee beelden voor de congregatie van Poperinge, en 13 beelden voor de Sint-Bertinuskerk. Dit zijn de apostelbeelden die in het oksaal werden aangebracht. Verder voor de kerk van Beveren : 10 standbeelden; ...*

²³ De genoemde beelden van de Sint-Bertinuskerk werden aldaar ook als gipsen beelden aangeduid (VANHOVE Dries, beheersplan Sint-Bertinuskerk te Poperinge, niet gepubliceerde studie, Krombeke, 2016). In geen van beide gevallen waren de beelden voor naderbij onderzoek bereikbaar, doch te Poperinge was er meer waarschijnlijkheid – na de mondelinge mededeling van de koster aldaar dat het om gipsen beelden gaat, noopten de schadepatronen op foto's A39707 tot en met A39713 van K.I.K. (1944) tot ditzelfde besluit. Hoewel de bron nergens vermeldt in welk medium de beelden van broeder Franciscus werden gemaakt, mag met enige voorzichtigheid uit deze bron wel worden afgeleid dat het eerder om kunstwerken om bestelling gaat. Hetzij het opgesomd worden, komen immers geen twee gelijke voor s(voor een opsomming, zie volgende noot). Hetzij het opsporen van de overige beelden, hetzij verder onderzoek in de archieven van de abdij van Sint-Sixtus zouden mogelijk tot bijkomende conclusies kunnen leiden. Alvast wordt als een te staven hypothese geponeerd dat deze kunstenaar een voorkeur had voor het boetsen in klei, waarbij keramiek van dergelijke omvang niet zonder risico te bakken is, en hierom met mallen getransfereerd in gipsen positieven. Dit sluit niet uit dat er van deze mallen meerdere exemplaren zijn gegoten en verkocht, maar dit zou a priori wel kunnen betekenen dat niet vanuit de intentie van grotere oplages is gewerkt.

uitgemaakt. Uit gemelde bron mag bovendien met enige voorzichtigheid worden aangenomen dat, ondanks het medium in gips, de beelden op bestelling werden gemaakt, en mogelijk unieke afgietsels zijn van origineel geboetseerde beelden²⁴. In voorkomend geval hebben de beelden ook een grote artistieke waarde. In ieder geval is deze productie niet op dezelfde hoogte te plaatsen als de massaproductie van grotere ateliers op het einde van de 19de en begin van de 20ste eeuw²⁵.

De beelden zijn onroerend door ornamentele bestemming : de beelden zijn bedoeld als artistieke aankleding van de kerkruimte en volgen de architecturale geleding van het kerkgebouw. Ze maken aldus onlosmakelijk deel uit van een decoratief schema van de kerk – een neogotische heraankleding in de tweede helft van de 19de eeuw – waarvan de juiste omvang nog verder te onderzoeken valt.

De beelden versterken de artistieke waarde van de bescherming als monument.

²⁴ DEMEDTS André, *Op.cit.*, 1956, p. 31-32. 1850 - 1856 bestelling van beelden van broeder Franciscus aan de kerken van Zevekote, Haringe en Pollinkhove. Te Pollinkhove werden ook schilderwerken gemaakt. 1856-1859 maken van schilderijen en beelden op verplaatsing in het pas gestichte klooster van Forges Bij Chimay. Na terugkeer te West-Vleteren vanaf 1859 : twee beelden aan pater De Jonghe te Brugge (april 1862, 700 fr), twee beelden voor de congregatie van Poperinge (mei 1862), dertien apostelbeelden voor het doksaal van de Sint-Bertinuskerk Poperinge, tien standbeelden voor de kerk van Beveren (aan de IJzer), twee beelden van O.L.Vrouw van zeven smarten aan Oostende, beeld van Jezus in zijn jonkheid aan kerk van Krombeke, twee beelden voor de zusters van Reninge, een beeld van de H. Coletta voor de Arme Klaren te Brussel, een beeld van Sint-Pieter voor Ieper, diverse beelden voor het klooster op de Katsberg. Naast de genoemde kerken werd ook nog geleverd aan de kerken van : Wervik, Oostvleteren, Westvleteren, Steenvoorde, Woesten, Reninge, Veurne, Roesbrugge, Lessines, Boeschepe, het Groot Seminarie te Brugge, diverse leveringen aan Nederland.

²⁵ Zie lezing van Dr. Christian Pacco 'La statuaire de dévotion en plâtre. Contextes historique et religieux', op de studiedag [Heiligen in veelvoud](#), CRKC, Abdij van Park, 17.12.2010 ([gepubliceerde lezing](#)) : grote buitenlandse ateliers zijn Mayer Kunstanstalt für christliche Arbeiten (München), Institut Catholique (Vaucouleurs). Binnenlandse ateliers met grote producties zijn Billaux-Grossé (Brussel), Bandeschi (Brussel), G & H Parentani Frères (Brussel), Gérard (Namen), Casci (Namen), Haenecour (St. Agatha Berchem) en Afchain –Vanpouille (Luik).

1. H. Dominicus van Guzman

huidige locatie: middenbeuk 1e pijler Noord

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 140 cm

KIK: cliché nr. M020342, object nr. 37237

Figuur 98 (links) : foto beeld H. Dominicus van Guzman in 1968 (foto © KIK, M020342)

Figuur 99 (rechts) : foto beeld H. Dominicus., huidige toestand

2. H. Marcus

huidige locatie: middenbeuk 2e pijler Noord

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 140 cm

KIK: cliché nr. M020341, object nr. 37247

Figuur 100 (links) : foto beeld H. Marcus in 1968 (foto © KIK, M020341)

Figuur 101 (rechts) : foto beeld H. Marcus, huidige toestand

3. *H. Johannes Evangelist*

huidige locatie: middenbeuk 3e pijler Noord

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 140 cm

KIK: cliché nr. M020340, object nr. 37241

Figuur 102 (links) : foto beeld H. Johannes Evangelist in 1968 (foto © KIK, M020340)

Figuur 103 (rechts) : foto beeld H. Johannes Evangelist, huidige toestand

4. *H. Antonius abt*

huidige locatie: middenbeuk 1e pijler Zuid

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 140 cm

KIK: cliché nr. M020339, object nr. 37217

Figuur 104 (links) : foto beeld H. Antonius Abt 1968 (foto © KIK, M020339)

Figuur 105 (rechts) : foto beeld H. Antonius Abt, huidige toestand

5. H. Lucas

huidige locatie: middenbeuk 2e pijler Zuid

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 140 cm

KIK: cliché nr. M020338, object nr. 37244

Figuur 106 (links) : foto beeld H. Lucas in 1968 (foto © KIK, M020338)

Figuur 107 (rechts) : foto beeld H. Lucas, huidige toestand

6. H. Mattheus met kind

huidige locatie: middenbeuk 3e pijler Zuid

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 110 cm

KIK: cliché nr. -, object nr. 37248

Figuur 108: foto beeld H. Mattheus met kind, huidige toestand

7. *H. Theresia van Avilla*

huidige locatie: zijbeuk Zuid travee 1

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. -

hoogte: ca. -

KIK: cliché nr. -, object nr. -

Figuur 109: foto beeld H. Theresia van Avilla, huidige toestand

8. *H. Paulus van Tarsos*

huidige locatie: zijbeuk Z travee 4

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 110 cm

KIK: cliché nr. M020314, object nr. 37263

Figuur 110 (links) : foto beeld H. Paulus van Tarsos 1968 (foto © KIK, M020314)

Figuur 111 (rechts) : foto beeld H. Paulus van Tarsos, huidige toestand

9. *H. Appolonia*

huidige locatie: zijbeuk Noord, travee 3

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 110 cm

KIK: “onbepaald heilige vrouw” cliché nr. M020313, object nr. 37270

Figuur 112 (links) : foto beeld H. Appolonia in 1968 (foto © KIK, M020313)

Figuur 113 (rechts) : foto beeld H. Appolonia, huidige toestand

10. *H. Petrus*

huidige locatie: zijbeuk Noord, travee 4

materiaal/uitvoering: pleisterwerk, monochroom – wit

datum: ca. 1850

hoogte: ca. 130 cm

KIK: cliché nr. M020331, object nr. 37267

Figuur 114 (links) : foto beeld H. Petrus in 1968 (foto © KIK, M020331)

Figuur 115 (rechts) : foto beeld H. Petrus, huidige toestand

3.4.2. Beeldengroep van 2 houten beelden op consoles, tegen de vieringpijlers

De houten heiligenbeelden van de H. Barbara en de H. Rochus worden reeds vermeld in de inventaris van pastoor Platevoet van dd. 23 april 1858, met de aanduiding van “vastgehecht aan de muurpilaren van de toren. Dezelfde vermelding in de inventaris van 1884. In de inventaris van 1910 wordt de locatie niet meegegeven.

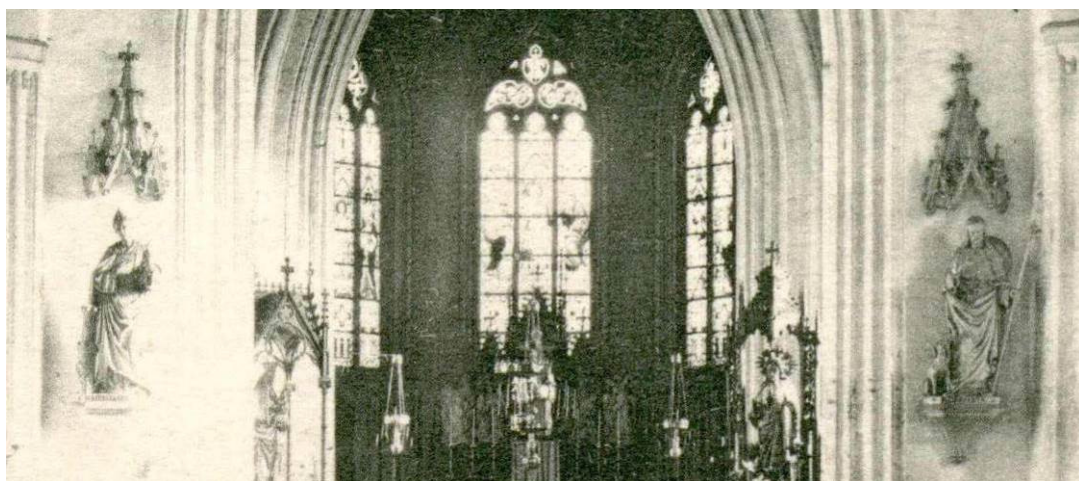
Heden staan deze beelden niet op hun oorspronkelijke plaats, het voetstuk van de beelden is te groot ten opzichte van de console.

Op de vroeg 20ste-eeuwse postkaart Figuur 94 zien we deze beelden opgesteld staan op de consoles ter hoogte van de vieringpijlers noordwest en zuidwest, telkens gericht naar de middenbeuk. Boven elk beeld prijkt een baldakijn.

Achter deze pijlers zie je de expositietronen met O.-L.-Vrouw en het Heilig Hart, welke heden meer naar voor werden opgesteld. Dezelfde situatie vinden we terug op andere foto's uit 1905.

Vroeger allicht gepolychromeerd, is het aspect van het ene beeld momenteel monochroom beschilderd en het andere beeld (St. Rochus) vrijgelegd hout.

De consoles zijn heden nog behouden (drie identieke consoles, huidige consoles H. Teresa van Avilla, H. Appolonia, en H. Antonius van Padua). De baldakijnen zijn niet behouden.

Figuur 116: detail Figuur 94, zicht middenbeuk (postkaart collectie auteur)

Figuur 117: zicht op vieringpijlers noordoost en noordwest, in 1905 (Provinciale bibliotheek Tolhuis)

Motivatatie cultuurgoed.

De aankoop van schilderijen en beelden heeft in de kerkrekeningen geen sporen nagelaten. Vergelijking van de opschriften van de beelden (1852) en de inventarissen (1858) geeft aan dat ze kort na de vervaardiging in de kerk zijn gekomen, waardoor de historische verbondenheid is aangetoond.

De twee beelden, vooropgesteld dat ze op hun oorspronkelijke plaats terugkomen, zijn een versterking van het waardevolle artistieke aspect van de kerk.

Het artistieke aspect kan verder worden gerevaloriseerd worden door :

- het herschilderen van het H. Rochusbeeld, zij het in monochroom wit, zij het in het oorspronkelijk polychroom schema, vooropgesteld dat dit reconstrueerbaar is, op een sperlaag
- het eventueel reconstrueren van de baldakijnen vanaf het fotomateriaal²⁶

De beelden, al dan niet zonder hun baldakijnen, versterken de artistieke waarde van de bescherming als monument.

De beelden hebben op zichzelf ook een grote artistieke waarde als unieke stukken in hout gemaakt.

²⁶ Het ontbreken van de baldakijnen wordt niet als een storende lacune te worden beschouwd. Bij wijze van verduidelijking vanwege Agentschap Onroerend Erfgoed in schrijven van 26.10.2016 (kenmerk 4.002/38002/101.2) komt het bijmaken van de baldakijnen in ieder geval niet in aanmerking voor premie.

1. *H. Barbara*

huidige locatie: viering pijler Noordoost

materiaal/uitvoering: hout, beeldhouwd, monochroom wit

datum: 1852

Opschrift op voetstuk: "F. Dumon Brugge, 1852"

Figuur 118: foto beeld H. Barbara, huidige toestand

2. *H. Rochus*

huidige locatie: viering pijler Zuidoost

materiaal/uitvoering: hout, beeldhouwd

datum: ca. 1852

Opschrift op voetstuk: "F. Dumon Brugge" – geen datum afleesbaar

hoogte: ca. 150 cm

KIK: cliché nr. M020326, object nr. 37269

Figuur 119 (links) : foto beeld H. Rochus in 1968 (foto © KIK, M020326)

Figuur 120 (rechts) : foto beeld H. Rochus, huidige toestand

3.4.3. Beeld van O.L.Vrouw van Beveren, met zuil en expositietroon

Het beeld komt terug in de drie inventarissen (1858, 1884 en 1910) en staat op de oudste foto's (1905-1910) opgesteld tegen den NO vieringpijler, op de huidige zuil en expositietroon. De zuil draagt het opschrift op expositietroon "O.L.V. van Beveren B.V.O."

Volgens N. Huyghebaert gaat het om een 17de-eeuws beeld²⁷, dat ter vervanging kwam van het oudere miraculeuze beeld, dat verbonden was het mirakel van 1232, toen houthakkers plots ontdekten dat er uit één van de neergehakte eiken bloed stroomde. Voor die Onze Lieve Vrouw van het Mirakel groeide in Beveren een bloeiende verering. Tijdens WOI werd het beeld, op initiatief van E.H. Lieven Raecke, elke avond rondgedragen in een ommekeer rond de kerk, tot het opkrikken van het moraal van de gelegeerde troepen²⁸.

Het lijkt ons mogelijk dat de 19de-eeuwse datering in de inventaris van het *fotorepertorium van de Belgische bedehuizen* foutief kan zijn en ingegeven door een 19de-eeuws polychrome herschildering van het beeld (desgevallend verder te onderzoeken).

De hout zuil en baldakijn werd in 1905 of 1906 op kosten van pastoor H. Dejonckheere voor het beeld gemaakt, naar het model van Vivenkapelle²⁹.

huidige locatie: voor vieringpijler Noordwest, t.h.v. middenbeuk travee 4

materiaal/uitvoering: hout, gebeeldhouwd, gepolychromeerd

datum (inventaris fotorepertorium): ca. 1841-1860

hoogte ca. 140 cm

KIK: cliché nr. A062028, object nr. 37272

Motivatie cultuurgoed.

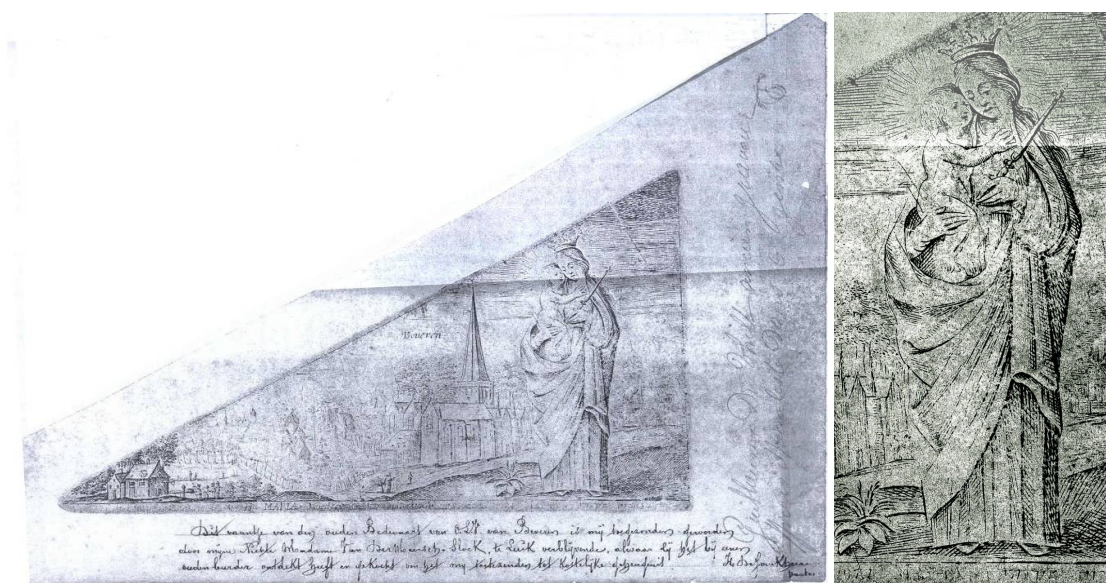
Het beeld staat gekend als het miraculeus beeld van O.L.Vrouw van Beveren – die aan de basis staat van meer dan 7 eeuwen Mariaverering in Beveren, maar is mogelijk een 17de-eeuwse vervanging van een verloren gegaan beeld. Doordat het beeld zo sterk doorleeft in de overlevering – met jaarlijkse processies – mag met zekerheid worden aangenomen dat dit beeld voor de Sint-Audomaruskerk van Beveren is vervaardigd. Het beeld versterkt de historische waarde van de kerk, als plaats van verering, een belangrijke laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse historische laag van deze kerk. Het beeld en zijn toebehoren versterken de artistieke waarde van de bescherming als

²⁷ Biekorf 79, Huyghebaert, p. 330 zoals geciteerd in DESCHRIJVER Daniël, *Beveren-IJzer. De kerk door de eeuwen heen, Deel 2. Het interieur van de kerk*, s.l., 1996, p.12 e.v..

²⁸ *Liber Memorialis, Op. cit.*, p. 76

²⁹ *Liber Memorialis, Op. cit.*, p. 51 en 52. *Ziet hier wat ons toegezonden werd 't geen onze sacristie zeer vertreffelijcke : ... 23. De helft in de betaling van 't prachtig nieuw baldaquinum, welke ik heb doen maken op 't model van dit "Viven" en die gekost heeft drie honderd en vijftig fr. omtrent. Den tweeden helft heb ik betaald. / Hier volgt nu de lijst der priestergewaden en kerkmeubelen, die ik reeds aan de kerk van Beveren als zuivere gift, zonder eenige verplichting van haren 't wege, geschonken heb : ... 9. Betaald den helft in den aankoop van 't nieuw baldaquinum, aan Leon Carreel 165,00 fr.* Uit het bijzonder neerslachtige relaas van de inhaling in 1902 te Beveren van pastoor Dejonckheere, die het *Liber memorialis* startte (Liber, p. 49-50) mogen we aannemen dat het heimwee naar de kerk van Vivenkapelle (Damme), waar hij voorheen in 1895 als pastoor was aangesteld groot is en kunnen we concluderen dat het model van Vivenkapelle werd gekopieerd. In deze kerk zijn vier gelijkaardige baldakijnen aanwezig, onder meer voor het beeld van H. Antonius Abt. Zie [KIK, cliché X063869](#).

monument. Welke ook de exacte datering van het beeld is, door de kwaliteit van het sculptuurwerk, evenals de kwaliteit van de uitwerking van de expositietroon, naar een befaamd neogotisch voorbeeld uitgewerkt, verhoogt het beeld, met inbegrip van zijn vermeende 19de-eeuwse polychromie de artistieke waarde van de kerk; vanaf de tweede helft van de 19de-eeuw tot het begin van de 20ste-eeuw krijgt de kerk een belangrijke neogotische uitmonstering, allicht ook met een polychromie, verder te onderzoeken en desgevallend te revaloriseren. Binnen deze context is het beeld met de expositietroon een duidelijke artistieke versterking van het monument.

Figuur 121 : bedevaartszaantje van de leperse graveur Guillaume du Thielt, eerste helft 17de eeuw
(Uit : *Liber memorialis*)

Figuur 122 : detail van het voorafgaande miraculeuze beeld van O.L.Vrouw

Figuur 123 (links) : foto beeld O.-L.-Vrouw met Kind in 1944 (foto © KIK, A062028)

Figuur 124 (rechts) : foto beeld O.-L.-Vrouw met Kind, huidige toestand

Figuur 125: O.L.Vrouw van Beveren - overzichtsfoto

Figuur 126 : Baldakijn van de O.L.Vrouw Geboorte en Sint-Philipuskerk te Vivenkapelle (Damme) dat vrij model heeft gestaan voor het baldakijn besteld door pastoor Dejonckheere (foto © K.I.K. X063869) – dit is geen erfgoedelement van de St. Audomaruskerk Beveren

3.4.4. Beeld van het H. Hart van Jezus met zuil en expositietroon

Het houten neogotische beeld werd in 1879 - in de periode van pastoor Vervenne (1863-1885) - aan de kerk geschonken door Amelia Decock en is samen met de zuil en expositietroon gemaakt door beeldhouwer Dumon uit Brugge³⁰.

huidige locatie: voor vieringpijler Zuidwest, t.h.v. middenbeuk travée 4

materiaal/uitvoering: hout, gebeeldhouwd, gepolychromeerd

datum: 1879

hoogte ca. 150 cm

(niet opgenomen in de foto inventaris KIK)

Historische context.

De devotie van het H. Hart kreeg met het Eerste Vaticaans Concilie (1869-'70) nieuwe impulsen, waarbij het ook buiten Frankrijk een sterke verspreiding kent. We kunnen aannemen dat het beeld ter versterking van de reeds bestaande devotie in de kerk werd geplaatst. In de eerste helft van de 20ste eeuw werd de devotie nog verder aangezwengeld, door de oprichting van diverse broeder- en zusterbonden. Vanaf 1935 werd het H. Hartbeeld in luisterrijke missen gevierd³¹ en er wordt geijverd voor een toewijding van het dorp aan het H. Hart, met als hoogtepunt de feestelijke onthulling van een levensgroot beeld, gemaakt door beeldhouwer Delafontaine en opgericht in het kerkhof, ten westen van de kerk, op 27.06.1937³².

Motivatatie cultuurgood.

Door de kwaliteit van het sculptuurwerk en de polychromering van het beeld, evenals de kwaliteit van de uitwerking van de expositietroon, verhoogt het beeld de artistieke waarde van de kerk; vanaf de tweede helft van de 19de-eeuw tot het begin van de 20ste-eeuw krijgt de kerk een belangrijke neogotische uitmontering, allicht ook met een polychromie op muren en gewelven, verder te onderzoeken en desgevallend te revaloriseren. Binnen deze context is het beeld met de expositietroon een duidelijke artistieke versterking van het monument.

³⁰ Liber Memorialis, op. Cit., p. 45. (context : beschrijving werken onder pastoor Vervenne) : 10. In 1879 is door toedoen van den Eerw. Heer Catteeuw het Beeld en de pedestal van 't H. Hert van Jezus, in de kerk geplaatst geworden. Zij hebben gekost te zamen de som van 1100 franken en zijn gemaakt door den beeldhouwer Dumon van Brugge en betaald geworden door Amelia Decock. E.H. Catteeuw wordt niet in de tekst verduidelijkt. Het blijkt te gaan om Firmin Catteeuw (1846-1928), toenmalig onderpastoor (<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=firmin%20catteeuw>)

³¹ Liber Memorialis, op.cit., p. 77 verso en verder

³² De Poperinghenaar 4 juli 1937, p. 2 (www.historischekranten.be)

Het beeld versterkt ook de historische waarde van de kerk, als plaats van verering, een belangrijke laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse historische laag van deze kerk.. Binnen deze historische context vormt het een sterke band met het in 1937 opgerichte monumentale beeld voor de kerk.

Figuur 127 : foto beeld H. Hart van Jezus en expositietroon

3.4.5. Beeld van de H. Brigida met zuil en expositietroon

Het houten neogotische beeld werd in 1897 door pastoor Boyart (1891-1902) besteld en werd, samen met de zuil en expositietroon, bekostigd met giften van parochianen³³.

huidige locatie: zijbeuk Noord, travée 4 - Opschrift op voetstuk: "A.Cousein"

datum: 1851-1900

hoogte ca. 150 cm

³³ *Liber Memorialis, op.cit., p. 47 verso. De eerw. heer Boyart op aanvraag van verschillende parochianen nam in 't begin van 't jaar 1897 't besluit van in de kerk van Beveren de godsvruchtigheid in te brengen tot de H. Brigida, patrones tegen de koeplage en andere veeziekten, alsook tegen de oogziekten. De 1ste februari 1897 wierd de 1ste mis ter haren eer gezongen en na de mis wierden voor de 1ste maal hare H. Reliquien vereerd, dewelke de Eerw. Heer Pastor in 't Bisdome bekomen had. Binst het jaar deed hij te Yper een beeld maken der H. Brigida, welke hij uit bijzondere giften betaalde, alsook het voetstuk, zoodanig dat alles gereed was om het volgende jaar de negen dagen ter eere der H. Brigida te vieren. Met den 24 januari 1898 begon men de plechtigheden om ze te sluiten met den Feestdag den 1ste februari. Van het eerste jaar trokken de negen dagen, vele volk kwam er reeds naar toe en de Bevenaars hielpen krachtadig hunnen herder voor in de moeilijke onderneming te gelukken. Op 8ste Brigidamaandag wierden vrienden en magen uitgenoodigd voor den lukkedag en alzoo was er van 't eerste jaar reeds eenen grooten toeloop van volk. Op dien maandag werd er reeds van 't jaar 1901 eene gezongene misse gedaan ten 10 uren, 't geen zeer in de goeste van 't volk viel. Alzoo is deze neuvaine ingericht geworden en van jaar tot jaar ziet men de godsvruchtigheid tot de H. Brigida toenemen, reeds mag men zeggen dat de negendagen van Ste Brigida voor goed ingelijfd zijn en veel bijval genieten op geheel de streke.*

KIK: cliché nr. M020327, object nr. 37274 (beeld) en 37276 (expositietroon)

Historische context.

De devotie van het H. Brigida werd op het einde van de 19de eeuw in de kerk ingevoerd, waarbij een noeven veel bedevaarders uit de streek trok begin 20ste eeuw. Het plein, waaraan de kerk gelegen is, werd later herdoopt tot Brigidaplein om aan deze verering te herinneren³⁴.

Motivatie cultuurgood.

Door de kwaliteit van het sculptuurwerk en de polychromering van het beeld, evenals de kwaliteit van de uitwerking van de expositietroon, verhoogt het beeld de artistieke waarde van de kerk; vanaf de tweede helft van de 19de-eeuw tot het begin van de 20ste-eeuw krijgt de kerk een belangrijke neogotische uitmontering, allicht ook met een polychromie op muren en gewelven, verder te onderzoeken en desgevallend te revaloriseren. Binnen deze context is het beeld met de expositietroon een duidelijke artistieke versterking van het monument.

Het beeld versterkt ook de historische waarde van de kerk, als plaats van verering, een belangrijke laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse historische laag van deze kerk.

Figuur 128 (links) : foto beeld H. Brigida van Kildare in 1968 (foto © KIK, M020327)

Figuur 129 (rechts) : foto beeld H. Brigida van Kildare, huidige toestand

³⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/103655>

3.5. Kerkinterieur – overige schilderijen en beelden

3.5.1. Schilderijen

Van de hierna volgende schilderijen kon, bij het gebrek aan archivalia, de historische band met de Sint-Audomarus niet bewezen of voldoende aannemelijk worden gemaakt. Dien gevolge werden zij niet als cultuurgood weerhouden.

- laat 19de- of vroeg 20ste-eeuwse kruisweg van 14 statiën;
- O.L.Vrouw schenkt de rozenkrans aan de H. Guzman, L. Veranneman 1852 (ong. 132 x 230 cm);
- vroeg 18de-eeuws schilderij Jezus door een engel getroost in de Hof van Olijven, vml. altaarstuk (ong. 200 x 250 cm);
- laat 19de-eeuws schilderij H. Hart van Jezus (ong. 150 x 210 cm).

Figuur 130 - 131 : kruisweg 14 statiën

Figuur 132 (links) : O.L.Vrouw en H. Guzman, L. Veranneman 1852 (foto © KIK, M20311)

Figuur 133 (midden) : Jezus in de Hof van Olijven (foto © KIK, M20333)

Figuur 134 (rechts) : H. Hart van Jezus (foto © KIK, M20325)

3.5.2. Houten beelden

Van de hierna volgende houten beelden kon, bij het gebrek aan archivalia, de historische band met de Sint-Audomarus niet bewezen of voldoende aannemelijk worden gemaakt. Dien gevolge werden zij niet als cultuurgoed weerhouden.

- vroeg 18de-eeuws beeld H. Eligius van Noyon, KIK M020332 (zijbeuk Zuid travee 3)
- vroeg 17de-eeuws beeld H. Eligius van Noyon KIK B059494 (vieringpijler NO), uit de afgeschafte Sint-Eligiuskapel te Beveren naar de kerk overgebracht.
- vroeg 17de-eeuws beeld H. Jozef met Kind Jezus KIK B059493 (viering pijler NW)
- 19de-eeuws processiebeeld O.-L.-Vrouw met Kind (op houten zuil) KIK M020315 (viering pijler Noordoost)
- twee 18de-eeuwse engelen in de absis van het hoogkoor. Mogelijk afkomstig van de barokke voorganger van het altaar Henri Pickery 1866³⁵

Figuur 135 (links) : foto 18de-eeuws beeld H. Eligius van Noyon

Figuur 136 (rechts) : 17de-eeuws beeld Sint-Eligius

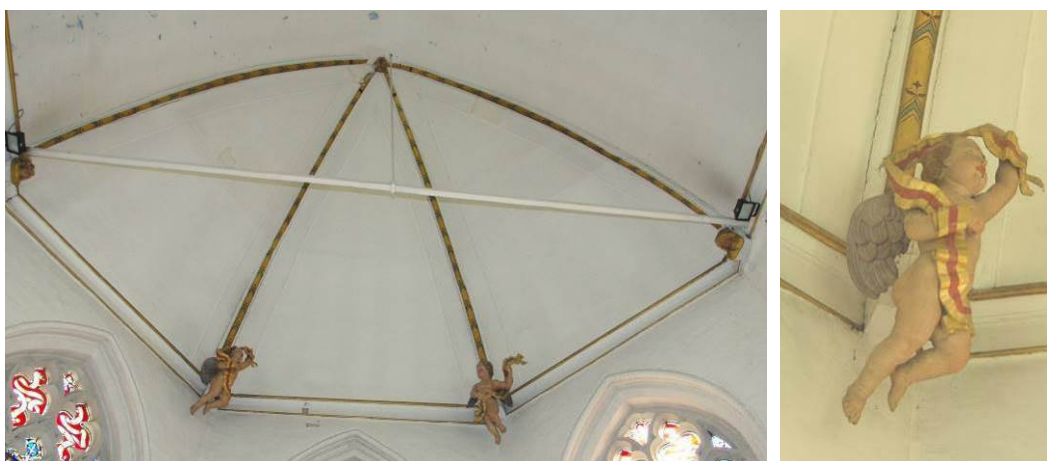
³⁵ Typisch voor de streek van Veurne tot Poperinge waren de vroeg 18de-eeuwse wandbeschotaltaren (Zie : Geneviève DUPREZ, *Architectures et trésors des églises de Flandre*, Association Retables de Flandre, Dunkerque, 1997. / Anita OGER-LEURENT, "Les Retables de Flandre Française des XVIIe et XVIIIe siècles", in : *De Franse Nederlanden-Les Pays bas*, jaarboek Stichting Ons Erfdeel, n. 20 (1995), p.214-239 / Paul PHILIPPOT, Denis COEKELBERGHS, Pierre LOZE, Dominique VAUTIER, *L'architecture religieuse et la sculpture baroques dans les Pays-Bas meridionaux et la Principauté de Liège 1600-1770*, Madarga, Sprimont, 2003, p. 459-462 / Johan TERMOTE, "Altaren in de vlaamse westhoek. Beschouwingen over de altaarbouw in de 17de en 18de eeuw in de regio van de vlaamse westhoek", in : *De Gidsenkring*, tijdschrift van de Westvlaamse Gidsenkring vzw, jg. 37, nr. 3 (juni 1997), p.2-47). In dergelijke aankledingen (waarbij hier dan eerder een sobere uitwering van het gewelf die werd behouden) werden vaak engelenfiguren aangewend in combinatie met een rijke polychromie (bij andere barokke altaren zouden de engelen eerder monochroom zijn beschilderd). Gezien het ontbreken van elke beschrijving van het altaar is het echter niet één op één te bewijzen dat de engelen van een ouder altaar afkomstig zijn. In het register van kerkrekeningen 1825-1877 is sprake van de bestelling van twee engelenfiguren voor de optoeling van de orgelkast in 1839. Het lijkt ons echter weinig waarschijnlijk dat de gepolychromeerde engelenfiguren van een orgelkast afkomstig zouden zijn.

Figuur 137 (links) : beeld H. Jozef met Kind Jezus

Figuur 138 (midden): foto beeld O.-L.-Vrouw met Kind in 1968 (foto © KIK, M020315)

Figuur 139 (rechts): foto beeld O.-L.-Vrouw met Kind, huidige toestand

Figuur 140 : houten engelenbeelden in de absis van het hoogkoor

Figuur 141 : houten engel - detail

3.5.3. Pleisteren beelden

- H. Carolus Borromeus, 19de eeuw, *KIK M020365* (vieringpijler NO)
- laat 19de- of vroeg 20ste-eeuws beeld H. Jozef met Kind Jezus (in houten expositietroon, op houten zuil) (zijbeuk Zuid travee 4) - opschrift: "J. Jacquart-Carreer Zilverstraat 648 Brugge"
- laat 19de- of vroeg 20ste-eeuws beeld Jezuskind (zijbeuk Zuid travee 4)
- laat 19de- of vroeg 20ste-eeuws beeld Jezus, geboeid en met doornenkroon (op houten zuil) (zijbeuk Noord travee 4)

- laat 19de- of vroeg 20ste-eeuws beeld H. Theresia van Lisieux (op houten zuil) (ter hoogte van transept Zuid) – fabricagestempel in de voet
- Calvarie – Christus aan het kruis, H. Maagd Maria en apostel Johannes (op de calvarie boven de 15de-eeuwse sacristie)³⁶

Figuur 142 (links) : foto beeld H. Carolus Borromeus

Figuur 143 (midden) : beeld H. Jozef met Kind Jezus, huidige toestand

Figuur 144 (rechts) : beeld Jezuskind

Figuur 145 (links): foto beeld Jezus geboeid en met doornenkroon, huidige toestand

Figuur 146 (midden): H. Theresia van Lisieux, huidige toestand

Figuur 147 (rechts): foto detail beeld, voetstuk rechts

³⁶ De calvarie staat nieuw op deze plaats na 1944 (tussen 1944 en 1968 reeksen A en M KIK – in 1944 stond er nog een groot houten kruis). De herkomst van deze beeldengroep is niet bekend. Het is niet uit te sluiten dat de calvarie voorheen elders in de kerk was opgesteld.

Figuur 148 (links): Beelden calvarie (apostel Johannes en H. Maagd Maria)

Figuur 149 (rechts): Calvarie overzicht

Onder de pleisteren beelden, kan ook het ene beeld in carton pierre worden gemeld, het beeld van H. Antonius van Padua op een houten console, gepolychromeerd en met opschrift: "G. & H. Parentani Frères Bruxelles". Hoewel de schenking van het beeld aan de Sint-Audomaruskerk kan gestaafd worden³⁷, en binnen dezelfde context van neogotische aankleding van de kerk is te situeren, menen wij dat dit beeld niet dezelfde toets kan doorstaan als de hoger weerhouden cultuurgoederen, die aangetoond bestellingen zijn uniek voor de kerk van Beveren gemaakt. Van een beeld van het atelier Parentani is dit niet waarschijnlijk, en hoort dit eerder niet op dezelfde artistieke hoogte.

Figuur 150 : beeld H. Sint-Antonius van Padua

³⁷ Het neogotische beeld in carton pierre werd in 1900 geschonken aan de kerk door de heer Feys-Vandeveld en juffrouw Dedie Liber Memorialis, op.cit., p. 47 verso. (In 't jaar 1900 den 25 januari werd het beeld gewijd van den H. Antonius van Padua 't welk ten deele door Mr. Feys-Vandeveld en door joufr. Dedie aan de kerke was geschonken geweest.)

3.5. Kerkzolders

Alle dakkappen zijn nog opgebouwd uit de 15de- of 16de-eeuwse structuren. Het betreft een regionaal type kap, gebouwd in Zuid-West-Vlaanderen in de regio Poperinge tot aan de kust, en equivalente strook in Frans-Vlaanderen.

Het dakkaptype heeft een makelaar op de primaire sporenparen. Tussen de makelaars van de primaire sporenparen in zijn, op de as van het spant, een hanenbalkfliering en een (onder)nokbalk gepend.

De hanenbalkfliering ondersteunt de onderste rij hanenbalken (van de doorgaans twee rijen) van de secundaire sporenparen, doch is ook het constructie-element waarin de ribben van het tongewelf hetzij zijn ingepend, hetzij van onder uit tegen aangetimmerd (met houten toognagels of gesmede nagels). Vooralsnog is er onduidelijkheid of deze tongewelven al dan niet met een gewelfbeschoot waren afgewerkt³⁸.

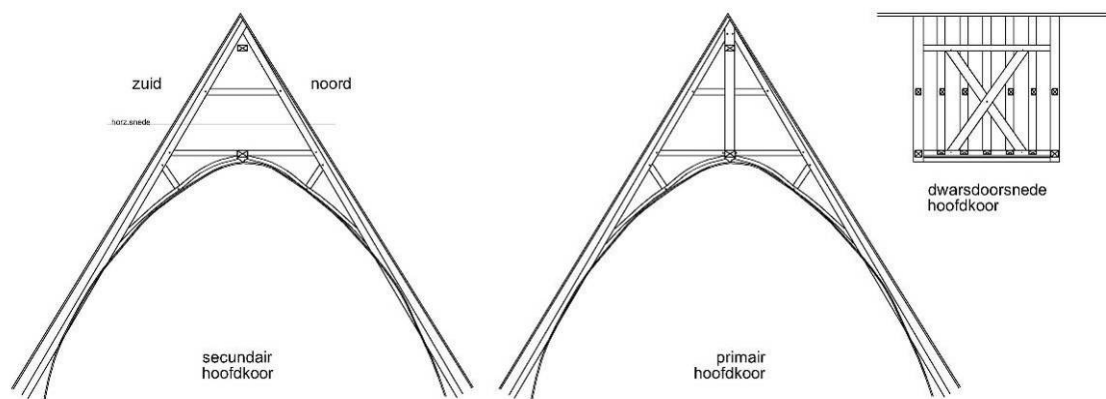
Tussen de makelaars, de hanenbalkfliering en de (onder)nokbalk is een andreaskruis per travee aangebracht om de windstabiliteit in langse richting te garanderen. In sommige gevallen – bij de grotere traveematen – zijn er twee andreaskruisen aangebracht.

Een studie van dit type dakkap werd opgenomen in een motivatienota voor de bescherming van de Sint-Victorkerk te Proven³⁹. Voor zover een relatieve chronologie op de huidige kennis van het type dakkap mogelijk is, lijken we te mogen stellen : in eerste fase(n) : de dakkappen van het hoofdkoor en het zuidelijk nevenkoor; in volgende fase(n) : de dakkappen van het noordelijke nevenkoor, de noordelijke zijbeuk en de middenbeuk; in laatste fase : de dakkap van de zuidelijke zijbeuk.

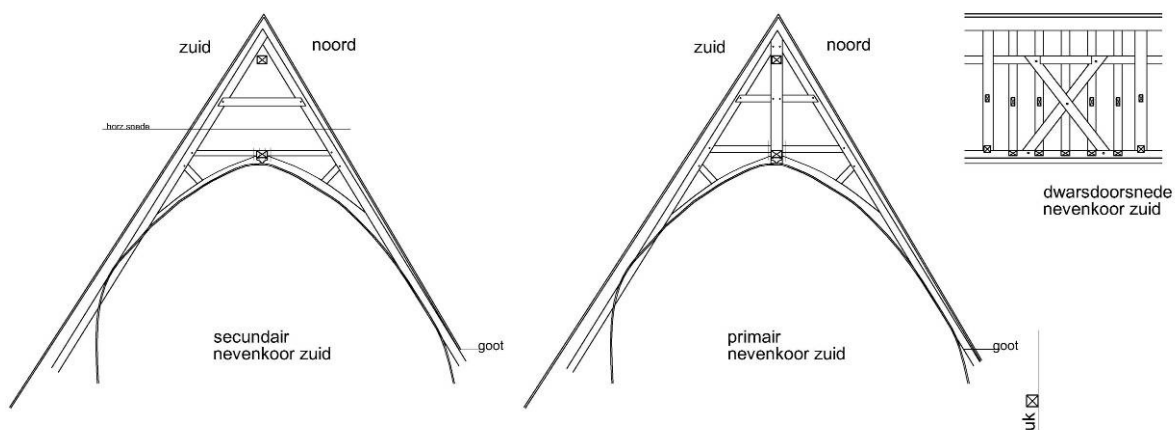
De transepten hebben een licht afwijkende structuur, in die zin dat er geen primaire structuren aanwezig zijn; alle langse elementen (hanenbalkfliering en gewelfgording) lopen door van buitenmuur tot buitenmuur. De onderste hanenbalken zijn verstevigd door korbelen.

³⁸ D.w.z. met plankbebording dichtgemaakt. Het alternatief, waarbij de volledige kapconstructie vanuit de (kerk)ruimte zichtbaar is, en waarbij de gebogen ribben de ruimte enkel vorm geven in de vorm van een tongewelf, komt ook voor.

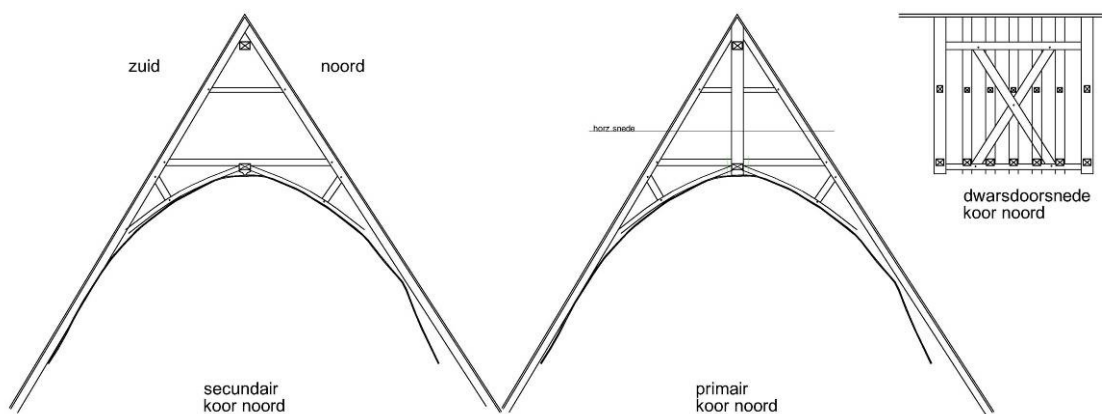
³⁹ VANHOVE Dries, *Sint-Victorkerk te Proven, motivatienota beschermingsaanvraag*, ongepubliceerde studie, Krombeke, 2012. Beschrijving en proeve van chronologie p. 58-65. Bijlage 7 overzicht van de tekeningen, bijlage 8: rapport RNO.VIOE.2011-006. Haneca Kristof, Verslag dendrochronologisch onderzoek Dakkappen van de Sint-Janskerk te Poperinge, prof. West-Vlaanderen.

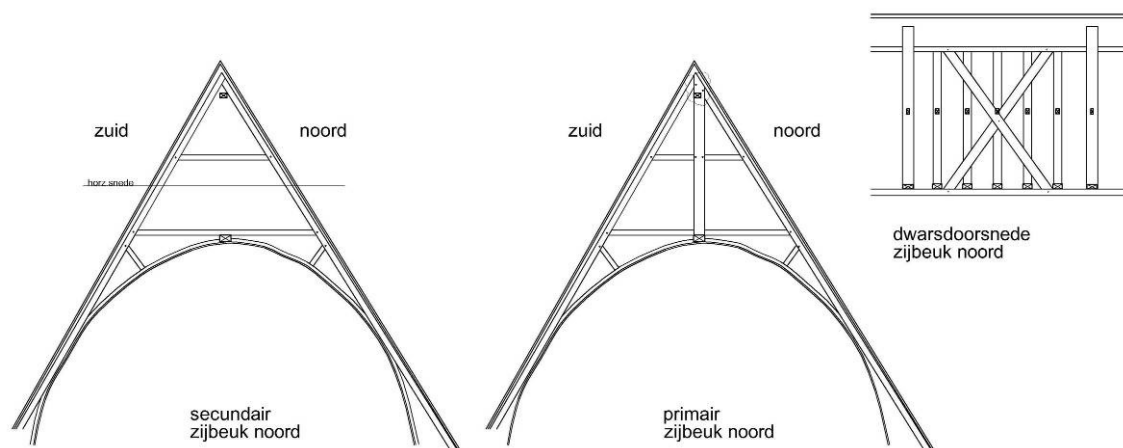
Figuur 151 : principetekening dakkap hoofdkoor

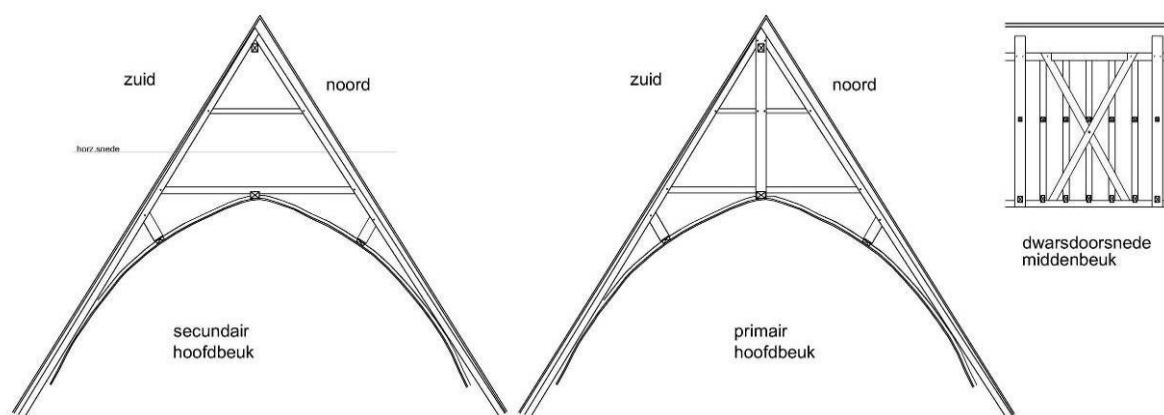
Figuur 152 : principetekening dakkap zuidelijk nevenkoor

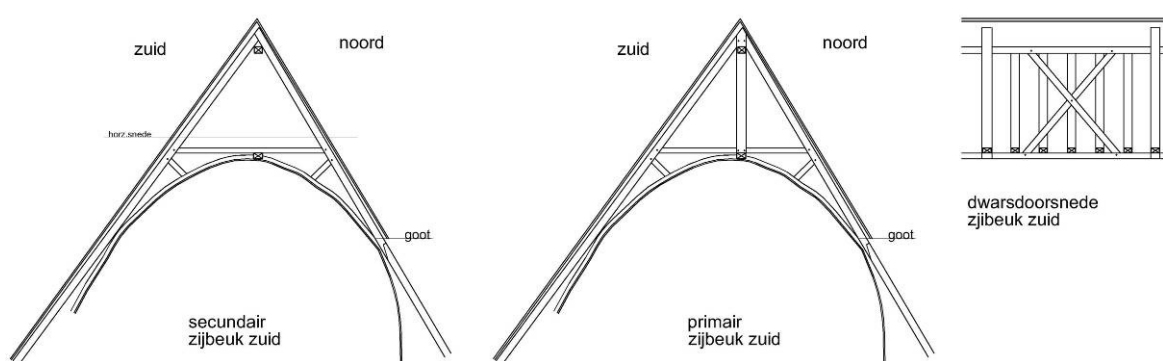
Figuur 153 : principetekening dakkap noordelijk nevenkoor

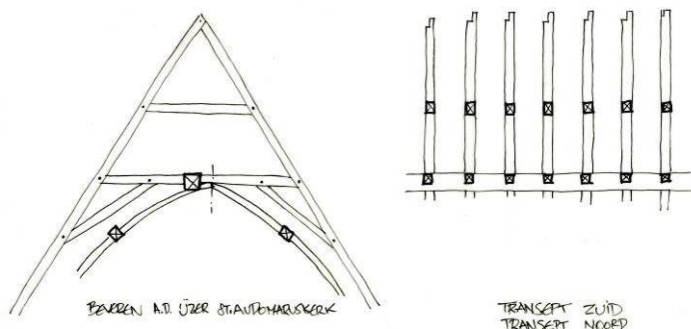
Figuur 154 : principetekening dakkap noordelijke zijbeuk

Figuur 155 : principetekening dakkap middenbeuk schip

Figuur 156 : principetekening dakkap zuidelijke zijbeuk

Figuur 157 : opbouw transepten.

3.6. Torenzolders

3.6.1. Eerste torenverdieping

Op de eerste torenverdieping zijn diverse elementen bewaard van de klokkeninstallatie uit 1866, zoals houten luibruggen, luiwielen; alsook gewichten die het uurwerk hebben aangedreven. Deze gewichten zijn samengesteld uit geprofileerde natuursteenelementen, alicht afkomstig uit het gebouw, met metalen banden samengehouden. Alle deze elementen worden best bewaard omwille van hun archeologische waarde, maar zullen maar als erfgoedelement, onderdeel uitmakend van het gebouw, kunnen beschouwd worden als zij weer deel zouden uitmaken van de historische installaties waar zij uit verwijderd werden.

3.6.2. Tweede torenverdieping

Mechanisch torenuurwerk van Carolus Dequecker uit 1862. Het frame is gemaakt uit smeedijzeren elementen. Het uurwerk is te beschouwen als onroerend door aard. Er werd een uurwerkkamer voor gebouwd op de tweede torenverdieping. Ook de opening in de verdiepingsvloer, voor het naar beneden laten van de gewichten, is gemaakt voor het uurwerk, evenals de doorbrekingen naar boven voor het aandrijven van het uur en het aanslaan van de klokken (niet meer in gebruik).

Figuur 158: uurwerk van Carolus Dequecker uit 1862

3.6.3. Derde torenverdieping

Houten klokkenstoel, met vier gietstalen klokken van de sociëteit van Bochum (Westfalen, Duitsland): Sint-Audomarus (toon mi b, diameter 1,39 m, 1070 kg), Sint-Maria (toon fa, diameter 1,29m, 818 kg), Sint-Constantinum (toon sol, diameter 1,12m, 585 kg) en Sint-Benedictus, een schelklok (toon sol, diameter 0,6m, 105 kg). De drie luidklokken werden in de loop van de tijd met motoren geautomatiseerd, waardoor ook de luibruggen en luiwielen in metaal werden vervangen.

De houten klokkenstoel, de klokken en alle toebehoren zijn te beschouwen als onroerend uit aard. Deze elementen werden alle nagelvast in het gebouw ingebouwd.

Figuur 159 - 160 : gietstalen klokken van Bochumer Verrein uit 1866.

3.7. Diagnosenota

Zie in bijlage de integrale diagonosenota dd. 14-04-2012, met hoofdstuk 2:
"beschrijvende diagnosenota"

4 BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

Zowel het exterieur als het interieur van het monument hebben een sterke band met het verleden, en hierdoor een sterke oudheidkundige en historische waarde.

In kern opklimmend tot de romaanse periode dateert het kerkgebouw voornamelijk uit de 15de en 16de eeuw, waardoor het ongetwijfeld het oudste gebouw van het dorp is, vanwaar de oudheidkundige waarde.

In het kerkinterieur zijn verschillende aankledingen en wijzigingen doorheen de tijd nog steeds afleesbaar (hoofdzakelijk 18de, 19de en 20ste eeuw). Verschillende periodes zijn vertegenwoordigd en vertalen zich elk in een specifieke stijl, ze vormen een interessant historisch verhaal.

Het verhaal van de 19de- en 20ste-eeuwse restauraties is ook in het exterieur afleesbaar en mede met de context die heden kan meegegeven worden is deze rijke historische gelaagdheid een te behouden meerwaarde voor de kerk.

Zowel de oudste bouwfasen, de invullingen en herstellingen in de 19de en 20ste eeuw en de heraankleding van het interieur in de 19de eeuw zijn alle met hoge graad van detail en van ambachtelijkheid uitgevoerd. Ze bepalen in hoge mate de artistieke waarde van het gebouw.

De kerk heeft een laat-romaanse voorganger in de Sint-Elooishoek, die in het middelpunt stond van een levendige parochie. Getuige daarvan is het eeuwenoude devotiebeeldje van Sint-Eligius.

Dit waardevolle beeldje geeft de kerk z'n plaats binnen de plaatselijke gemeenschap, het is dan ook belangrijk deze link te behouden en te bewaren.

De devotie in deze kerk is daarnaast nog steeds levend, voornamelijk bij het beeld van O.L.Vrouw van Beveren, waar veelvuldig kaarsen worden ontstoken. De kerk heeft hierdoor een sterke volkskundige waarde.

De cultuurgoederen uit het interieur hebben niet enkel een sterke volkskundige, maar voegen ook een artistieke waarde toe aan het monument. De volkskundige erfgoedwaarden die de cultuurgoederen uitdragen situeren zich in de aloude gebruiken en tradities van de kerk.

De kerk is daarnaast van grote architecturale waarde om een aantal redenen. Zowel haar Romaanse oorsprong, als de huidige driebeukige gotische hallenkerk zijn een interessant voorbeeld voor de architectuur- en bouwgeschiedenis van kerken in ruraal West-Vlaanderen.

Uitgebreide waarnemingen in de dakspanten van de kerk wijzen op een wetenschappelijke waarde van het gebouw, gezien de interessante wijze waarop de dakkappen opgebouwd zijn.

De Sint-Audomaruskerk is een parochiekerk die fungeert als symbool voor de sociale en culturele waarden van de parochie. De belangrijkste functie van het monument is uiteraard dat van de kerk als gemeenschapshuis. De parochie verbindt de dorpingen met elkaar en met hun christelijke cultuur en tradities.

Een belangrijke erfgoedwaarde van de kerk is haar herkenbaarheid, niet enkel in de culturele zin als instituut, maar ook als gebouw, als ijkpunt in het landschap.

5 VISIE OP HET BEHEER VAN DE ERFGOEDWAARDEN

De hoofddoelstelling van het beheersplan is het herstellen en behouden van de hierboven beschreven erfgoedwaarden van de Sint-Audomaruskerk.

In context van de bescherming om **artistieke**, **oudheidkundige** en **historische** waarde, is het belangrijk alle hoger opgesomde erfgoedelementen te behouden.

Elke element heeft namelijk zijn plaats binnen de historische gelaagdheid van het gebouw.

Regelmatige en systematische controles van de bouwfysische toestand van het gebouw, zoals momenteel door Monumentenwacht West-Vlaanderen vzw gebeuren om de twee à drie jaar, blijven voor de komende beheersperiode uiterst belangrijk.

De kerk is nog steeds in gebruik als parochiekerk. Het beheersplan houdt dan ook rekening met de hoofdbestemming van deze kerk als bedehuis.

Er wordt beoogd om de erfgoedwaarden maximaal te consolideren en afleesbaar te maken van het volledige beschermde gebouw. Bij de restauratie en het verdere beheer van de kerk wordt met de volgende zaken rekening gehouden:

- respect voor de gefaseerde opbouw van de kerk, alsook voor de oorspronkelijke en historische aanpassingen doorheen de tijd, met cultuur- en architectuurhistorische erfgoedwaarden
- respect voor de functie van de kerk in de gemeenschap
- respect voor het artistiek geheel van kerk en interieur
- respect voor originele ambachtswijzen, bouwmaterialen en kleuren.

De concrete richtlijnen hiervoor worden in hoofdstuk 6 aangereikt.

Deze waarden bevinden zich niet enkel ter hoogte van de architectuur van het monument, maar ook bij de ensemblewaarde van de kerk met haar interieur.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
-----------------	----------	-------------	------------------------	-------------------	----------------------

6 BEHEERSMAATREGELEN EN WERKZAAMHEDEN

6.1 Lijst van mogelijke beheersmaatregelen

In dit deel wordt een lijst opgenomen van mogelijke beheersmaatregelen, die in de beheersperiode van 20 jaar kunnen worden uitgevoerd.

In het volgende deel 6.2 wordt een overzicht gegeven van concrete dossiers waarin de beheersmaatregelen gepland zijn.

De premiegerechtigheid blijft ondergeschikt aan de vigerende wetgeving en dit binnen de perken van de begroting.

6.1.1 Exterieur

Hervoegeen baksteen of natuursteen metselwerk met kalkmortel		x	x ⁴⁰	x	5.1.2 indien platvol
Plaatselijk herstel met recuperatiebaksteen van metselwerk ⁴¹		x		x	5.1.1
Vervangen van natuursteen elementen, hetzij in parementwerk, hetzij geprofileerd, hetzij beeldhouwd decoratief, hetzij figuratief		x		x	
Herstel van natuursteen elementen of afzonderlijke bakstenen met aangepaste steenherstellingsmortels		x		x	
Bijzondere interne verankeringstechnieken van baksteen en natuursteen metselwerk (e.g. kousankers)	x			x	
Bijzondere injectiewerken, e.g. grouttechnieken voor natuursteen metselwerk	x			x	
Restaureren van bestaande verankeringssystemen van metselwerk, o.m. in smeedijzer, eventueel met vervangingen in smeedijzer, voor integraal onzichtbare/ingewerkte verankeringen eventueel gekopieerd in roestvast staal	x			x	
Herstelschilderwerk aan muurankers		x	x ⁴²	x	9
Idem aan andere metalen ankersystemen		x	x ⁴³	x	

⁴⁰ Vrijstelling onder voorwaarde **1/** van gebruik van een zuivere kalkmortel op basis van natuurlijk hydraulische kalk (NHL 2 of NHL 3,5) met rijnzand 0,2 of 0,3 volgens verhoudingen op de verpakking kalkmortel **2/** de oude voegen worden enkel met mechanische middelen uitgehaald (hamer en beitel) met expliciete uitsluiting van de slijpschijf, pneumatische beitel e.d.m. en over een diepte van minstens 3 cm **3/** de werken worden uitgevoerd door ervaren werklui, met ervaring uitkappen voegen in als monument beschermde en met voegwerken met kalkmortels. In elk geval waarbij deze voorwaarden niet wordt (kan worden) gevolgd dient voorafgaandelijk een toelating te worden aangevraagd.

⁴¹ Het plaatselijk herstel van baksteenmetselwerk is niet vrij van toelating, gezien steeds het voorstel van vervangsteen ter goedkeuring dient te worden voorgelegd.

⁴² Vrijstelling voor volgende werken : 1/ ontroesten ter plaatse door middel van gritstralen, staalborstels, schuurschijven en/of schuurpapier tot voldoende aan Zweedse norm SIS 055900-1967, volgens ontroestingsgraad St 2. 2/ gronderen in een loodmenie vervangende laag zinkverf 3/ grondverf en hoogglansverf op basis van versterkte alkydharsverf. Enkel de bestaande kleuren kunnen toegepast worden. Alle werkzaamheden afwijkend hieraan dienen voorafgaand aan een toelating te zijn onderworpen. Indien onder de huidige kleuren andere historische kleuren zouden verschijnen bij het ontroesten, zullen de werken gestaakt dienen te worden en dient een toelating te worden aangevraagd. (Alle ontmantelingswerken voor stralen in atelier en verzinken vallen onder voorgaande artikel 'restaureren' waarvoor toelating van toepassing is.).

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Reinigingswerken aan baksteen en natuursteen metselwerk (stoom, water onder druk, ev. aangepaste granulaten)	x			x ⁴⁴	
Alle vooronderzoeken nodig voor analyse van baksteen en natuursteen metselwerk nodig voor de bepaling van diagnose en remedie ⁴⁵	x			x	
Injecties (of andere werkzaamheden) tegen opstijgend vocht in baksteen en natuursteen metselwerk	x			x	5.3.1 injecties
Zoutextractie uit zoutbelaste metselwerken in baksteen of natuursteen	x			x	
Biocidebehandeling van baksteen of natuursteen metselwerk		x		x	
Onder bijzondere toelating en op onderbouwd wetenschappelijk advies over noodzaak en niet schadelijkheid : aanbrengen van bijzondere afschermingen, als hydrofuges en anti-graffiti	x			x	5.3.2 antigraffiti
Onder bijzondere toelating het aanbrengen van dampopen minerale verf als beschermlaag op natuursteen	x			x	
Vervangen van leien in maasdekking - oppervlaktes		x	x ⁴⁶	x	6.4.1
Vervangen van leien – plaatselijk per stuk		x	x ⁴⁷	x	
Keramische nokpannen herleggen of vervangen door identieke pannen		x	x ⁴⁸	x	6.5.2
In leiendak ingewerkte loden slabben vervangen, hierin begrepen de noordbomen		x	x ⁴⁹	x	
Loden loketten of zinken/koperen loketten vervangen		x	x ⁵⁰	x	

⁴³ Idem als vorige noot

⁴⁴ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Reinigingswerken zullen mogelijk vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

⁴⁵ Bijvoorbeeld : WTCB, *Gids voor de restauratie van metselwerk*, Inleiding en 3 delen, Brussel 2002-2004. ODGERS David, HENRY Alison (ed.), *Practical Building Conservation. Stone*, Burlington, 2012. HENRY Alison, McCRAIG Iain, WILLETT Clara, GODFRAIND Sophie, STEWART John (ed.), *Practical Building Conservation. Earth, Brick & Terracotta*, 2 vol., London, 2015.

⁴⁶ De werken zijn vrijgesteld van toelating op volgende voorwaarden 1. De leien bezitten een BUIgb of EUIgb homologatie, voldoen aan de vorstproef en hebben een wateropsorping van 0,21 gewichtspersent 2. De leien sluiten aan van kleur bij de bestaande oppervlaktes waar ze worden ingevuld 3. De leien hebben exact dezelfde afmetingen als de leien waar ze worden ingevuld. 4. De leien worden geplaatst met roestvast stalen nagels of leihaken AISI 304 (afhankelijk van de dakvlakken waar moet worden ingevuld) 5. Bestaande historische typologieën als randopsluitingen, noordbomen, killen, ..., worden perfect aangehouden 6. De werken worden uitsluitend uitgevoerd door vaklui met ervaring en volgens alle regels van het vakmanschap, in het bijzonder STS 34.21.24 en TV219 van WTCB. Voor alle werkzaamheden die niet aan deze voorwaarden kunnen voldoen dient voorafgaand een toelating te worden bekomen.

⁴⁷ Idem aan vorige noot. Plaatselijke invullingen gebeuren steeds met leihaken.

⁴⁸ Vrijgesteld van toelating onder voorbehoud dat de bestaande nokpannen worden herplaatst, hetzij worden aangevuld met volledig identieke pannen in hergebruik. De nokpannen worden herplaatst, zonder de leien te bevuilden, zat in de bastaardmortel (desgevallend aangevuld met varkens- of rundshaar) en te plaatsen in twee arbeidsgangen (laatst opvoegen). Voor alle werkzaamheden die niet aan deze voorwaarden kunnen voldoen dient voorafgaand een toelating te worden bekomen.

⁴⁹ Vrijgesteld van toelating onder voorbehoud van volgende voorschriften : 1 alle lood voldoet aan STS 33.06.33, ingewerkt lood heeft een dikte van minstens 1,5 mm, overlappend lood van minstens 2 mm. 2. De werken worden uitsluitend uitgevoerd door vaklui met ervaring en volgens alle regels van het vakmanschap, in het bijzonder TV219 van WTCB. Voor alle werkzaamheden die niet aan deze voorwaarden kunnen voldoen dient voorafgaand een toelating te worden bekomen.

⁵⁰ Idem aan voorgaande noot

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Herstellen, vervangen of aanvullen van dakladders voor toegankelijkheid van daken	x			x	
Herstellen, vervangen of aanvullen van ladderhaken		x		x	
Vervangen van loodbekledingen voor platte daken en voor stijlen van dakruiters en lantaarn	x			x	
Vervangen of herstellen van zink- en koperbekleding van platte daken	x			x	
Plaatselijk vervangen van dakbebordingen in hout		x	x ⁵¹	x	
Vervangen van dakbebordingen in hout – grotere oppervlaktes	x			x	
Alle voorbereidende werken, materialen als tussensper, bijkomende onderdaken, die vanuit historisch oogpunt of vanuit de duurzaamheid van de dakmaterialen gemotiveerd kunnen worden (e.g. onderdakfolie leibedekkingen, voorbereiding in mortel voor metaalbladbekledingen, kraftpapier loodbekledingen, ...)	x			x	
Het herstellen van of vervangen naar identiek model en identieke materialen van decoratieve dakafwerkingen (e.g. zinken pironnen, ...)	x			x	
Het herstellen van smeedijzeren kruisen of dakdecoraties, o.m. het torenkruis, het werkzaam herstellen mechanische windhaan, hervergulden en zo nodig vervangen van de koperen elementen	x			x	
Het plaatsen van vogelwering in gevelopeningen in UV besteding nylon, zij het als bescherming van glas-in-loodramen	x		x ⁵²	x	6.1.2.2
Het plaatsen van vogelwering in netten in roestvast staal e.g. voor smalle gevelopeningen	x			x	6.1.2.1
Het plaatsen van lijnvormige vogelwering in de vorm van roestvast stalen kabels met veren ⁵³	x			x	

⁵¹ Dakbebordingen mogen enkel zonder toelating plaatselijk worden vervangen bij wijze van dringend herstel, mits het aanhouden van exact dezelfde houtsoort en sectie (dikte en breedte ! planken, tussenafstanden) als de aanpalende houtsoorten en mits het krijgen van een kleurloze drenking van het A1 procedé (afh. houtsoort). Alle bebordingen zijn te nagelen met roestvast stalen nagels. Elke andere aanpak zal slechts mogelijk zijn na voorafgaande toelating.

⁵² Onder voorbehoud van uitvoering door ter zake ervaren vaklui. Bevestigingsmiddelen worden geplaatst in voegen of met minimale schade aan het metselwerk. Alle bevestigingsmiddelen te voorzien in aangepaste groottes, in roestvast staal. De netten worden duurzaam strak opgespannen met roestvast stalen kabels en veren. De UV bestendige netten zijn gemaakt voor het bestemde doel, uitvoering zo weinig mogelijk zichtbaar (donkergroen) en maaswijdte 50/50 of 30/30 mm. Elk ander materiaal of uitvoering zal aan een toelating onderhevig zijn.

⁵³ Het gebruik van pinnen cf. art. 6.1.1. van de forfaitaire lijst kan hier omwille van duurzaamheidsproblematiek vs. moeilijke toegankelijkheid en omwille van esthetiek niet weerhouden worden.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie- gerechtigd	Forfaitair verrekend
Onderhoudswerkzaamheden aan de bliksembeveiligingsinstallatie		x		0	
Het in zijn geheel of gedeeltelijk vervangen/aanvullen van de bliksembeveiligingsinstallatie	x			te bepalen ⁵⁴	
Plaatselijk herstel door soldereertechnieken aan de regenwaterafvoeren in zink		x	x ⁵⁵	x	
Plaatselijk herstel door andere technieken en onderhoud van de regenwaterafvoeren in zink		x			
Vervangen van componenten van de regenwatergoten (bakgoten / zalingen buitengevels / zakgoten / zalinggoten / kilgoten) in koper	x	x	x ⁵⁶	x	
Herstellen of vervangen van goottimmerwerk uit hout (structurelementen, bebordingen)	x	x		x	
Herstellen of vervangen van houten gootschrijnwerk naar bestaand model (boeiplanken, ...)	x			x	
Vernieuwen van regenpijpen in zink of koper volgens bestaande secties	x	x	x ⁵⁷	x	7.1.4.2
Vernieuwen van vergaarbak in zink of koper volgens bestaande secties	x		x ⁵⁸	x	7.1.5
Bijplaatsen van vergaarbak in zink	x			x	7.1.5
Plaatsen van draadbolroosters in roestvast staal of zink	x		x ⁵⁹	x	7.1.3
Vervangen van dolfijnen naar bestaand model	x		x	x	7.1.2
Plaatsen van dolfijnen in gietijzer	x			x	7.1.2
Behandeling van (niet afgewerkte) timmerwerkstructuren tegen houtborende insecten, klassieke instrijkmethode	x		X ⁶⁰	x	
Idem, andere methodes	x			x	

⁵⁴ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Beveiligingswerken zullen allicht vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

⁵⁵ Deze werken zullen slechts mogen worden uitgevoerd door vaklui met ervaring in zinkwerken. Voor alle soldeerwerken worden bijzondere voorzorgen genomen i.f.v. brandveiligheid. Minstens zal twee uur voor het einde van de werkdag worden opgehouden, eerste half uur verplichte aanwezigheid en daarna elk half uur controle. De materialen en de werken voldoen aan alle regels van het vakmanschap, in het bijzonder TV 175 en TV 184 van WTCB, NBN 306 en STS 33.11. Afwijkingen hieraan dienen voorafgaand toegelaten worden.

⁵⁶ Alle detaillering in zink of koper wordt in koper vervangen (aanhouden van eerdere restauratiekeuzes / electrolyse). Koper elementen met dikte van minstens 0,8mm. De werken mogen worden uitgevoerd door vaklui met ervaring in zinkwerken en met het solderen van koper elementen in het bijzonder. De materialen en de werken voldoen aan alle regels van het vakmanschap, in het bijzonder TV 175 en TV 184 van WTCB, NBN 306 en STS 33.11.

⁵⁷ Cf. vorige noot. Historisch materiaal zink zal aangehouden worden, doch enkel indien stroomopwaarts de vervanging volledig in zink is uitgevoerd en kan worden heruitgevoerd.

⁵⁸ Cf. vorige noot. Historisch materiaal zink zal aangehouden worden, doch enkel indien stroomopwaarts de vervanging volledig in zink is uitgevoerd en kan worden heruitgevoerd.

⁵⁹ Slechts vrijstelling van toelating bij het exact aanhouden van het historische model en voor de schilderwerken cf. noot 42.

⁶⁰ Vrijstelling van toelating onder voorbehoud dat slechts actief aangetaste timmerwerken worden behandeld, met kleurloze producten op basis van bi actieve werking (permethrine / propiconazole), zij het aangepast aan de werking van enkel houtborende insecten of enkel zwammen; alle andere verdelgingswerken en producten blijven aan toelating onderhevig.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie- gerechtigd	Forfaitair verrekend
Reinigen van dakstructuren en houten structuren in functie van restauratiepuin, met inbegrip van bouwpuin, vervuilingen door dieren, stof, vroegere isolatiematerialen	x			x	
Onderzoeken i.v.m. de stabiliteit van de houten structuren, de aantasting door zwammen en houtborende insecten, als vooronderzoek i.f.v. verfijning restauratiedossier of als oriënterend onderzoek deel uitmakend van een restauratiedossier	x			x	
Restauratie van de timmerwerken (daken en zoldervloeren) door middel van houtvervanging met ambachtelijke lastechnieken	x			x	
Restauratie van de timmerwerken met epoxytechnieken in uitzonderlijke en gemotiveerde omstandigheden	x			x	
Versterkingen van de houten structuren met nieuwe hedendaagse structuren, na stabiliteitsstudie, i.f.v. de standzekerheid of behalen van gebruikslast	x			x	
Alle werken voor de veilige toegankelijkheid van daken en zolders, en van en naar de goten, o.m. vervangen, herstellen of aanvullen van houten en metalen trappen/ladders, houten of metalen loopbruggen	x			x	
Herstellen van houten gewelflambriseringen en hun structuren, herstellen van de historische gewelfstructuren	x			x	
Wegnemen van laat 20 ^{ste} -eeuwse thermische isolatie	x			x	
Vervangen van de gewelfisolatie door een nieuwe thermische isolatie, met damp scherm en dakvloer, onder uitzonderlijke toelating ⁶¹	x				
Het nazicht van de glas-in-loodramen en het plaatselijk herstel van bindroeden		x	x ⁶²		
Het plaatselijk herstellen van de glas-in-loodramen met blank glas		x	x ⁶³	x	

⁶¹ Zie bijgaande diagnosesnota. Voor dit gebouw is voorzien in het wegnemen van alle rotswoldekens, geplaatst op het einde van de jaren 1970, gezien het risico daaraan verbonden en gezien in de context van het huidige stookregime betrekkelijk weinig meerwaarde. Het herplaatsen van een isolatie – e.g. bij een gewijzigd gebruik en nieuwe stookinstallatie – zal slechts kunnen indien met wetenschappelijke berekeningen is aangetoond dat de houten structuren geen schade zullen kunnen ondergaan.

⁶² Vrijstelling van toelating onder voorbehoud dat deze werken worden uitgevoerd door ter zake ervaren vaklui.

⁶³ Vrijstelling van toelating enkel voor de 20ste-eeuwse venstervullingen niet figuratief werk en onder voorbehoud dat deze werken worden uitgevoerd door ter zake ervaren vaklui. Enkel glas met exact dezelfde kleur, dikte en textuur als het glas dat dient te worden vervangen, zal mogen worden geplaatst. Enkel loodprofielen met exacte dezelfde afmetingen mag worden gebruikt.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Het uitnemen van panelen van de glas-in-loodramen met blank glas in functie van herstellingen en het geheel of gedeeltelijk herloden	x		x ⁶⁴	x	
Het plaatselijk herstellen van de glas-in-loodramen met gebrandschilderd glas		x		x	
Het uitnemen van panelen van de glas-in-loodramen met gebrandschilderd glas in functie van herstellingen en het geheel of gedeeltelijk herloden	x			x	
Het plaatsen van veiligheidsbeglazing, het aanpassen van de raambruggen, het museaal terugplaatsen van glas-in-lood aan binnenzijde van de kerk, zij het uit bewaringsoogpunt van de glas-in-loodramen, zij het om noodzaak van binnenklimaat	x			x ⁶⁵	
Het onderhoudsschilderwerk aan houten buitenschrijnwerk – luiken en deuren, onder meer met voorbereidend herstel met reparatiepasta's		Alle 10 jaar	x ⁶⁶	x	8.1.3
Idem ramen		x	x ⁶⁷	x	8.1.2
Het herstellen d.m.v. vervangen van houten componenten en het naar identiek model integraal vervangen van <u>niet historisch waardevol</u> houten buitenschrijnwerk (dakluiken, e.d.m.), met inbegrip van het nieuw schilderwerk	x		x ⁶⁸	x	
Herstel van het historisch belangrijk houten schrijnwerk (deuren portalen en inkom, vensters sacristie) zij het met herstpasta's, zij het met ambachtelijke houtherstellingen	x			x	
Herstel of vervangen naar historische model en componenten van de galmborden (bevestigingselementen, schrijnwerk, bekledingen)	x			x	
Behandelen tegen roest van smeedijzeren gevelsluitingen (tralies), zo nodig met uitname en herplaatsen van de elementen	x		x ⁶⁹	x	

⁶⁴ Vrijstelling van toelating onder voorbehoud dat deze werken worden uitgevoerd door ter zake ervaren vaklui. Enkel glas met exact dezelfde kleur, dikte en textuur als het glas dat dient te worden vervangen, zal mogen worden geplaatst.

⁶⁵ Plaatsen van veiligheidsbeglazing onder voorbehoud van de motivatie. Enkel voor historisch gebrandschilderd glas kan dit in aanmerking komen.

⁶⁶ Het onderhoudsschilderwerk is compatibel met de geschilderde ondergrond en vorige lagen, hetzij oliehoudende verven, hetzij alkydharsverf. Enkel de bestaande kleuren mogen worden aangehouden, zij het dat een afzonderlijke toelating over het kleur bij de toelatingverlenende overheid is bekomen voor deze specifieke plaats. De oppervlaktes mogen worden voorbereid mits opschuren. Het volledig tot op het hout vrijleggen blijft aan toelating onderworpen. Gebruik van opvulmiddelen in alkydhars is toegestaan. Het gebruik van twee componenten vullers valt onder 'restauratie' en blijft voor alle historisch houten schrijnwerk aan toelating onderworpen.

⁶⁷ Cf. vorige noot

⁶⁸ Onder voorbehoud van niet zichtbaar en niet historisch waardevol (2^e helft 20ste eeuw of later in moderne vormgeving) buitenschrijnwerk en het exact aanhouden van de bestaande secties, bestaande uitzicht en kleuren.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Het restaureren van smeedijzeren gevelsluitingen met aanvullend herstel in smeedijzer	x			x	

6.1.2. Beheersmaatregelen – interieur van de kerk

Vooronderzoek naar historische afwerkingslagen op kerkwanden	x			x	
Materiaal- technisch vooronderzoek op waardevolle historische interieurelementen i.f.v. verfijning van restauratie- of onderhoudskeuzes ⁷⁰	x			x	
Herstellen van de wandbepleisteringen	x			x	
Zoutbestendige saneringsbepleisteringen dampopen systeem op kalkmortelbasis	x			x	
Schilderwerk op gepleisterde binnenmuren en –gewelven, desgevallend met afnemen van synthetische verflagen	x			x	
Eventuele decoratieve schilderschema's, nieuw of reconstructie ⁷¹	x			x	
Eventuele vrijleggingen en restauraties van historisch waardevolle muurschilderingen	x			x	
Onderhoudsverniseren aan houten gewelflambriserings en houten binnenschrijnwerk (deuren, binnenportaal toren, ...)	x			x ⁷²	
Plaatselijk herstellen van natuurstenen vloeren, identiek aan bestaand, i.f.v. herstel schade of bouwkundige werken e.g. i.f.v. noodzakelijk gebleken plaatsing van technieken	x			x	
Plaatselijk herstel van houten vloeren, d.m.v. vervangen van gerotte planken, identieke sectie, vergaringen en houtsoort	x		x	x	

⁶⁹ Slechts vrijstelling van toelating voor de behandelingen en schilderwerken cf. noot 42. Indien volledig schadeloos kan worden uitgehaald, zullen ook gritstralen met aangepaste materialen (geen wijziging aan de oppervlaktestructuur) en verzinken of metalliseren Zn70 zijn toegestaan. Indien metselwerken dienen te worden opengebroken en nadien hersteld voor de uitname blijft voorafgaand een toelating nodig. Het doorschijven of –zagen van bestaande elementen in functie van uitname blijft steeds ten stelligste verboden.

⁷⁰ Materiaal-technisch vooronderzoek op waardevolle historische interieurelementen blijft beperkt tot onderzoeksvragen die in overleg met de toelatingverlenende overheid zijn uitgewerkt. Betoelaagbaarheid enkel voor de werken waarvoor een gespecialiseerde onderzoeker noodzakelijk blijkt.

⁷¹ Onder voorbehoud van artikel 11.2.4 van het Onroerend Erfgoedbesluit : "het opnieuw aanbrengen van niet meer aanwezige waardevolle elementen, behalve als er voldoende materiële gegevens of iconografisch materiaal aanwezig zijn om een verantwoorde reconstructie mogelijk te maken en als de reconstructie vereist is om een storende lacune aan te vullen"

⁷² Onder voorbehoud dat het gaat om werken kaderend in een restauratie, het regulier onderhoud van een afwerkingslaag is niet premiegerechtigd.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Volledige uitname en herplaatsen of vervangen van houten plankenvloeren, zo de staat van bewaring een volledige vervanging noodzaakt; houtsecties en houtsoorten van historisch waardevolle vloeren aan te houden	x			x	
Plaatsen of herstellen van een afwerkingslaag op houten vloer waar historisch van toepassing of waar omwille van het gebruik noodzakelijk (olie, vernis, geschilderd)	x			x ⁷³	
Onderhoudswerken en bijzondere onderhoudswerken aan de uitrustingen - algemeen		x			
Vervangen van het basisnet elektriciteit met inbegrip van leidingen	x			te bepalen ⁷⁴	
Vervangen van lichtarmaturen en toestellen	x				
Herstelwerkzaamheden aan de stookinstallatie	x			te bepalen ⁷⁵	
Gewone onderhoudswerkzaamheden aan de klokkeninstallatie		Jaarlijks			
Herstelwerken aan de klokkeninstallatie (klokken, lui-inrichting met inbegrip van onderhoudsschilderwerk, luimotoren en hamers, automaten, sturing en elektrische componenten)		x		x	
Restauratieve werkzaamheden aan het mechanische torenuurwerk en de uurwerkkast, werkzame restauratie van het uurwerk. In voorkomend geval het automatiseren en digitaliseren i.f.v. het heraansluiten van de uuraanwijzing en de uurslag op het historisch uurwerk	x			x	
Gewone onderhoudswerken aan het elektronisch torenuurwerk		jaarlijks			
Buitengewone onderhoudswerken of vervanging van het elektronische uurwerk, de sturing en de elektrische componenten		x			
Herstel van of vervanging van de wijzerplaten en hun omkasting + bekleding en van wijzers	x			x	
Gewone onderhoudswerken aan en herstellen van het orgel		jaarlijks	x		

⁷³ Onder voorbehoud dat het gaat om werken kaderend in een restauratie, het regulier onderhoud van een afwerkingslaag is niet premiegerechtigd.

⁷⁴ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Het aanpassen van de basisuitrusting elektriciteit zal allicht vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

⁷⁵ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Werken aan de stookinstallatie zullen mogelijk vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie- gerechtigd	Forfaitair verrekend
Integrale historiserende restauratie van het orgel, i.f.v. herstel van het vroeg 19 ^{de} -eeuws instrument van François Loret, en alle hiermee verband houdende verbouwingen aan orgelkast, klavier, doksaalbalustrade, etc. ⁷⁶	x			x	
Groot onderhoud van een werkzaam orgel met uitname van de orgelpijpen en belangrijke demontages van het orgel		20-jaarlijks		x	
Diverse kleinere buitengewone herstelwerkzaamheden aan een werkzaam orgel (e.g. herbelederen blaasbalg, ...)		x		x	

6.1.3. Beheersmaatregelen kerkmeubilair, in de bescherming opgenomen cultuurgoederen en aan de historische uitrustingen, nieuwe uitrustingen

Alle vooronderzoeken nodig voor de juiste diagnose van schade aan het kerkmeubilair en de in de bescherming opgenomen cultuurgoederen en bepaling van de restauratieaanpak, in functie van een vergelijkende gunningsprocedure of premieaanvraag ⁷⁷	x	x		x	
Klimaatonderzoek in de kerkruimte onder meer i.f.v. sturing van de verwarming in de kerk voor goed behoud van kerkmeubilair en cultuurgoederen	x			x	
Herstel geverniste afwerkingen van de lambriseringen in het interieur en de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen (shellak of damar vernis)	x			x	
Onderhoud boenwerk van het houten kerkmeubilair en de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen (alle geboend houtwerk)		5 à 10 jaarlijks	x ⁷⁸		
Onderhoud geverniste afwerkingen van het houten kerkmeubilair en de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen met historische vernissoorten (damarverniss, ...)		20 jaarlijks		x	

⁷⁶ Noch de kerkfabriek, noch Onroerend Erfgoed, vakafdeling Orgels, beiaarden en torenuurwerken, hebben dergelijke werken als prioritair aangestipt, dus allicht niet aan de orde in deze beheersperiode.

⁷⁷ Materiaal-technisch vooronderzoek op waardevolle historische interieurelementen blijft beperkt tot onderzoeksvragen die in overleg met de toelatingverlenende overheid zijn uitgewerkt. Betoelaagbaarheid enkel voor de werken waarvoor een gespecialiseerde onderzoeker noodzakelijk blijkt.

⁷⁸ Enkel vrijstelling van toelating bij het gebruik van zuivere bijenwas of microkristallijne was en voor zover deze aansluiten bij de historisch gebruikte wassoorten. De werken mogen slechts worden uitgevoerd door mensen met voldoende ervaring in boenen.

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating	Premie-gerechtigd	Forfaitair verrekend
Behandelingen tegen houtborende insecten en zwamaantasting van houten kerkmeubilair en de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen	x			x	
Het herbevestigen van elementen van het houten kerkmeubilair op hun oorspronkelijke plaats met beenderlijm door een conservator / restaurator hout. Idem voor de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen		x	x	x	
Bijzondere restauratiewerken aan houten kerkmeubilair en de in de bescherming opgenomen houten cultuurgoederen door een conservator / restaurator hout. Van toepassing op de altaren, het koorgestoelte, de lambriseringen met geïntegreerde biechtstoelen/banken/kasten en doopkapel / preekstoel en de houten beelden (opgenomen cultuurgoederen)	x			x	
Bijzondere restauratiewerken aan natuursteen kerkmeubilair (grafmonumenten en stenen delen hoogaltaar) en de in de bescherming opgenomen natuurstenen of gipsen cultuurgoederen door een conservator / restaurator steen.	x			x	
Bijzondere restauratiewerken aan kerkmeubilair in metaal (smeedijzer en gedreven koper) door een conservator / restaurator metaal. Van toepassing op de metalen communiebanken. Ook van toepassing op diverse elementen van de in de bescherming opgenomen cultuurgoederen (metalen kronen of andere metalen onderdelen van de houten beelden)	x			x	
Het voorzien in een branddetectie en/of -beveiligingsinstallatie in het gebouw of de gebouwsolders	x			te bepalen ⁷⁹	
Het voorzien in een diefstalbeveiliging, e.g. bewegingsdetectie, camerabewaking of fysische bescherming van goederen	x			te bepalen ⁸⁰	

⁷⁹ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Beveiligingswerken zullen allicht vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

⁸⁰ Onder voorbehoud. In de periode van opmaak van voorliggend beheersplan werden diverse activiteiten nog in een werkgroep onderzocht op hun betoelaagbaarheid. Beveiligingswerken zullen allicht vallen onder de niet-betoelaagbare werken.

6.2. Concrete uitwerking van de beheersmaatregelen.

6.2.1. Eerste vijf jaar termijn 2017-2021

In 2012 gebeurde een grondig onderzoek van de kerk in functie van het vastleggen van een traject van restauratie.

Het resultaat werd vastgelegd in de studie *Restauratie van de Sint-Audomaruskerk te Beveren aan de IJzer, beschermd bij KB van 20.02.1939. Diagnosenota 14.04.2012.*

In de nota werd een fasering in drie fasen voorgesteld voor de restauratie :

- fase 1 : restauratie van gevels, daken en vieringtoren
- fase 2 : vooronderzoek interieurafwerkingen
- fase 3 : restauratie van binnenafwerkingen en technische uitrustingen.

Deze fasering werd bestendigd in overleg van 3 juli 2012 met, naast de kerkfabriek als opdrachtgevend bestuur en de ontwerper, volgende uitgenodigde partijen : Onroerend Erfgoed, Provincie West-Vlaanderen en gemeente Alveringem.

In 2014-2015 werd voor de eerste fase reeds een volledig dossier uitgewerkt, dat in overleg van 21.04.2015 werd besproken, en waarop reeds preadvies werd gegeven.

Reeds geplande projecten :

1. Restauratie gevels, daken en vieringtoren

Volgende werken worden voorzien, zowel aan de kerk als aan de toren :

- herstellen van alle timmerwerken (dakkappen en zoldervloeren);
- aanvullen van de hulpmiddelen ter verbeteren en beveiligen van de bereikbaarheid van zolders en daken : vaste buitenladders en loopvloeren in de zolders;
- reinigen van de kerkzolders, waaronder het verwijderen van de isolatiematten;
- behandeling tegen aantasting insecten en zwammen;
- vernieuwen van de hemelwaterafvoeren waar nodig : kilgoten en goot van de wandeling;
- plaatselijk herstel van de leiendaken;
- bliksembeveiliging
- restauratie van de gevels: metselwerken in baksteen (voornamelijk hervoegen) en herstellen van natuursteen (voornamelijk transeptgevels en toren) – meest dringende werkzaamheden;
- voorzien van een duivenwering aan de buitenzijde van gevelopeningen;
- vervangen/ herstellen van de galmborden;
- restauratie van het gebrandschilderd glas van het hoogkoor en museaal heropstellen ervan;
- restauratie van de klokkeninstallatie;

- restauratie van het mechanisch torenuurwerk; het uurwerk wordt werkzaam gerestaureerd, doch niet opnieuw aangesloten, wat door de afwezigheid van te veel componenten en door de sleet aan de componenten niet geraadzaam is.

Dit dossier is volledig uitgewerkt en zal worden ingediend voor aanvraag onroerend erfgoedpremie bijzondere procedure zodra het beheersplan is goedgekeurd.

2. Vooronderzoek

Een vooronderzoek door Lode Declercq in 1999 heeft zich enkel op de gewelven van de koren gericht. De aanwezigheid van historische afwerkingen op de wandvlakken is niet onderzocht. De bepleistering is op de meeste plaatsen verdwenen in de kerk, voornamelijk is de baksteenstructuur onder kaleilagen zichtbaar. In de drie koren zijn wel nog pleisterpakketten aanwezig en daar zal een klein bijkomend vooronderzoek nodig zijn in functie van :

- onderzoek naar de aanwezigheid van eventuele oudere afwerkingslagen (bijvoorbeeld de 18de-eeuwse in het noordkoor, de gekende 19de-eeuwse afwerking van het hoogkoor);
- de mogelijkheid om de laatste synthetische verf af te nemen zonder schade aan aanwezige oudere polychromieën;
- aard van de oudere polychromieën en hieruit volgend voorstel voor (dampopen) verfsoort voor een nieuwe monochrome muurafwerking.

Voor dit dossier dient nog een bestek te worden opgemaakt. Een onderzoekspremie kan hiervoor worden aangevraagd.

Gezien dergelijke premie onder zelfde procedure valt als de onroerend erfgoedpremie standaard procedure, met mindere wachttijd, is het mogelijk dat de uitvoering van een dergelijk dossier voor de eerste fase valt.

In ieder geval is de uitvoering en zijn de resultaten van het onderzoek gewenst vooraleer het dossier aan te vatten voor de derde fase.

3. Restauratie interieur

In deze fase wordt vooreerst het voorbereidend werk voor een nieuwe geschilderde afwerking voorzien : het verwijderen van de synthetische verven en het saneren van zoutbelaste delen.

Het herschilderen van de wanden wordt vooropgesteld met kalkverf. Voor de gewelven en de koorwanden wordt idealiter het verfsysteem en eventueel het kleurschema vastgelegd aan de hand van de door een bijkomend vooronderzoek aangereikte gegevens (fase 2).

In dit dossier worden tevens voorzien :

- het verbeteren van de brandveiligheid van de vieringtoren t.o.v. de kerkdaken;
- desgevallend een branddetectiesysteem;
- de restauratie van de lambriseringen (afwerkingslagen) en zo nodig de behandeling ervan tegen houtborende insecten;

- restauratieve werkzaamheden aan de gewelfaanzetten;
- restauratie van het interieur van de sacristie.

In dit dossier worden ook de aanpassingen aan bestaande technische uitrustingen voorzien, zoals het nazicht van en nodige aanpassingen aan de elektrische installatie.

Bij de interieurrestauratie zal, na verder voorbereidend onderzoek m.b.t. de interieurelementen, het vast kerkmeubilair en de cultuurgoederen, in overleg met het opdrachtgevend bestuur en met Agentschap Onroerend Erfgoed een lijst worden opgemaakt met de conservatie- en restauratiewerken, afhankelijk van de dringendheid van respectievelijke werken. Na onderling overleg zullen conservatiewerken in het dossier worden opgenomen.

De inhoud van de interieurrestauratie, het algemene uitzicht met monochrome, polychrome of figuratieve aankledingen, zal pas na het bijkomend vooronderzoek (cf. 2 hierboven) verder kunnen worden verfijnd. A priori wordt voor alle aan de architectuur vastgehechte cultuurgoederen (beeldengroep van 10 gipsen beelden / beeldengroep van 2 houten beelden / Sint-Antonius van Padua) de herplaatsing van de beelden(groepen) voorzien cf. plan opgenomen in deel 3.4 hierboven. Ook voor de beelden in een expositietroon (H. Hart, O.L.Vrouw van Beveren, H. Brigida) wordt in dat plan een opstelling voorgesteld, hoewel een vrijere opstelling in de kerkruimte mogelijk moet zijn. A priori worden de beeldengroep van 10 gipsen en 2 beelden monochroom herschilderd, tenzij het vooronderzoek naar de afwerkingslagen (cf. 2 hierboven) tot andersluidende conclusies zou nopen.

Er wordt vooralsnog niet voorzien in een aanpassing van de verwarmingswijze van de kerk (heden wordt gestookt met gasbranders en gasflessen) doch heden kan niet uitgesloten worden dat tussen heden en aanzet dossier een andere behoefte is ontstaan, waarbij een vast verwarmingssysteem wordt uitgewerkt.

Het dossier zal in de eerste vijfjaren periode worden uitgewerkt en een onroerend erfgoedpremie bijzondere procedure aangevraagd, doch de uitvoering kan – afhankelijk van de wachttermijn voor de premie, naar de tweede vijf-jarenperiode verschuiven.

Nog niet geplande projecten :

4. Onderhoudsdossiers

Dossiers in te dienen voor onroerend erfgoedpremie standaardprocedure, voor lopend onderhoud, e.g. onderhoudsschilderwerk buitenschrijnwerken.

6.2.2. Tweede vijf jaar termijn 2022-2026

Voor de tweede vijf jaren termijn worden geen werkzaamheden gepland, tenzij diverse kleinere dossiers, volgens noodzaak, in te dienen voor onroerend erfgoedpremie standaardprocedure, voor lopend onderhoud :

- dringend geworden werkzaamheden aan het metselwerk

- onderhoudswerken aan de leiendaken en de hemelwaterafvoeren
- onderhoudswerken aan het buitenschrijnwerk

Regelmatige inspecties zullen de noodzaak voor deze werken tijdig kunnen detecteren (zie deel 7 hierna).

6.2.3. Derde en vierde vijf jaar termijn 2027-2031 en 2032-2036

1 Restauratie daken

In het eerste dossier (6.2.1 fase 1 hierboven) is enkel een plaatselijke herstelling van de leien voorzien. De leien dateren van 1973 maar verkeren heden nog in behoorlijk goede bewaringsconditie.

Er is evenwel de mogelijkheid dat de leien in de derde of vierde periode van vijf jaar aan vervanging toe zijn. De leeftijd van de leien zal dan 55 à 60 jaar oud zijn, wat vaak de levensduur van leien blijkt bij kerkgebouwen, afhankelijk van de kwaliteit van de gebruikte (Belgische) leien.

In het beste geval zullen de leien pas in de volgende beheersperiode moeten worden vervangen.

De goten werden laatst vervangen in 2008, de toen niet vervangen goten worden in de eerste restauratiefase vervangen. Naar verwachting zal de regenwaterafvoer niet opnieuw moeten worden vervangen in deze beheersperiode.

De vervanging van de dakbedekking zal met een onroerend erfgoedpremie bijzondere premie gebeuren.

2 Restauratie gevels

In het eerste dossier (6.2.1 fase 1) worden de dringende werken voorzien aan natuursteen en baksteen metselwerken, zoals westgevel, transepten en vieringtoren. Plaatsen waar een logistiek met belangrijke kostprijs wordt voorzien, worden wel integraal gerestaureerd.

Mogelijk zal in de derde of vierde periode van vijf jaar van de beheersperiode een nieuw groter dossier herstel van metselwerken nodig zijn, die niet in een onroerend erfgoed premie standaard procedure kan worden uitgevoerd.

Optioneel wordt hier voorzien een tweede premieaanvraag onroerend erfgoedpremie bijzondere procedure aan te vragen voor restauratie van gevels.

3. Onderhoudsdossiers

Dossiers in te dienen voor onroerend erfgoedpremie standaardprocedure, voor lopend onderhoud, e.g. onderhoudsschilderwerk buitenschrijnwerken e.a..

6.3. Bijzondere aandachtspunten

6.3.1 Archeologie

Momenteel worden geen werken voorzien waarbij een ingreep in de ondergrond van de kerk nodig zou zijn.

Hierboven in 6.2.1, 3. interieurrestauratie, wordt de optie open gelaten dat een nieuwe vaste stookinstallatie zou worden geplaatst. In voorkomend geval kan worden gedacht aan een installatie met in vloerputten ingewerkte ventillo convectoren.

Bij dergelijke ingreep, zij het elke andere ingreep in de bodem die nodig zou blijken en die dieper gaat dan het uithalen van een tegel en het losse zand eronder, dient verplicht voorzien worden in een archeologievergunning van de bevoegde diensten van Onroerend Erfgoed en in gepaste archeologische begeleiding.

Minstens te verwachten archeologicae zijn de resten van de romaanse voorganger van de kerk en een veelheid van graven vanaf de middeleeuwen tot het einde van de 18de eeuw.

6.3.2 Gebruik van hoogtewerkers

Omwille van vermoedelijk zeer grote dichtheid aan graven in de kerk is het uit den boze werkzaamheden in de kerk uit te voeren met een hoogtewerker (e.g. het vervangen van lichten). Zelfs indien grote voorzorg zou genomen worden met dubbele en geschrante gewicht verdelende platen, blijft het risico te groot.

7 VOORSTEL VAN OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1. Opvolging voor aanvang van de restauratie

De Sint-Audomaruskerk verkeert momenteel in een relatief goede staat.

De huidige toestand van het gebouw en van haar inboedel worden door leden van de kerkfabriek opgevolgd. De leden hebben in het verleden steeds opgetreden om dringende en/of tijdelijke maatregelen te nemen om eventuele schade aan de erfgoedwaarden tegen te gaan, en zullen dit in de toekomst ook blijven doen.

De kerkfabriek laat regelmatige systematische controles van de bouwfysische toestand van het gebouw uitvoeren door Monumentenwacht West-Vlaanderen vzw (periodiciteit twee à drie jaar).

De auteur van voorliggend beheersplan is als ontwerper betrokken bij twee geplande restauratiefasen (fase 1- restauratie gevels, vieringtoren en daken, fase 2- interieur en technieken) en blijft in die hoedanigheid nauw betrokken bij de kerk.

7.2. Opvolging van de restauratie

In de beheersperiode zijn diverse grotere restauratiedossiers voorzien, waarvoor een onroerend erfgoedpremie bijzondere procedure zal worden aangevraagd.

Minstens tijdens de dossieropmaak en uitvoering van die dossiers zal er mogelijkheid zijn tussen de beheerder en de ontwerper op de implementatie van het beheersplan terug te koppelen. In dit overleg zullen zowel formeel als informeel de erfgoedconsulenten van Onroerend Erfgoed worden betrokken in nauw overleg.

De werkzaamheden worden tijdens de uitvoering nauw opgevolgd door de ontwerper, en de erfgoedconsulenten van Onroerend Erfgoed worden op de wekelijkse vergadering uitgenodigd. Er wordt gerapporteerd aan de hand van de wekelijkse werkverslagen.

Bij de oplevering wordt een eindverslag opgemaakt. De gebundelde verslagen geven voor elk dossieronderdeel of voor elke restauratiefase het verslag van de opvolging van de restauratie.

7.3. Onderhoud van de erfgoedwaarden : weerkerende maatregelen

Het behoud en onderhoud van de erfgoedwaarden wordt geëvalueerd door de kerkfabriek Sint-Audomarus van Beveren aan de IJzer. Het agentschap Onroerend Erfgoed wordt per schrijven op regelmatige te organiseren evaluaties uitgenodigd en verslag wordt aan partijen overgemaakt.

De effectiviteit van de uitgevoerde onderhouds- en restauratiewerken zal door de vzw Monumentenwacht worden bekrachtigd of tegengesproken bij hun daarna eerstvolgende controle.

Elke startvergadering voor elk opeenvolgend (deel)dossier wordt beschouwd als samenkomst voor evaluatie van eerder uitgevoerde werken en van onderhoud van het gebouw en haar inboedel.

8 BIJLAGEN

Overzicht van de verplichte en optionele bijlagen.

Bijlagen	Niet van toepassing / niet bijgevoegd	Bijgevoegd (nummer bijlage)
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)		zie hoofdstuk 1
Lijst van premiegerechtigde werken		zie hoofdstuk 6 tabel 6.1
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating		zie hoofdstuk 6 tabel 6.1
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	x	
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	x	
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed die in aanmerking komen voor een premie met aanduiding op kaart	x	
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	x	
Lijst van cultuurgoederen die in aanmerking komen voor een premie		1. afzonderlijke lijst cultuurgoederen + stavingsstukken
Lijst van premiegerechtigde werken aan een orgel dat dateert van na WOI	x	
Lijst van handelingen waarvoor CBS niet kan oordelen dat ze van die aard zijn om wezenlijke eigenschappen van een DG/SG te verstoren	x	
Extra bijlage (bv. foto's, ...)		2. bouwhistorische nota en diagnosenota 2012 3. voorstudie Lode Declercq 1999